Folk og Trold. Minder og Drømme

Förord till den elektroniska utgåvan

Dessa Minnen och drömmar från 1911 av **Theodor Kittelsen** (1857-1914) har digitaliserats i augusti 2006 utifrån en faksimilutgåva från 1997 av Nasjonalbiblioteket i Oslo och anpassats för Projekt Runeberg i november 2016 av Ralph E.

TH. KITTELSEN

ro li\ ogTro ld

MINDER OG DRØMME

BJØRN RINGSTRØMS ANTIKVARIATFOLK OG TROLD

MINDER OG DRØMMEVORT HUSTROLD.TH.KITTELSEN

FOLK OG TROLD

MINDER OG DRØMME

MED SKIZZER, TEGNINGER OG MALERIER

BJØRN RINGSTRØMS ANTIKVARIAT OSLO«Folk og Trold» utkom første gang i 1911. Nærværende faksimileutgave er produsert av PDC Grafisk Produksjon a.s 1997.

ISBN 82-90520-27-1INDHOLD

Side

Det hvisker og synger med jublende toner. Det klinger av klokker og graater og lokker. Hvem er det, som spiller paa harpen,

saa tonene triller i glæde og smerte? Er det livet? — Er det drømmen? —Barndo m st egn inger fra 12=aars alderen

BARNDOMSERINDRINGER FRA KRAGERØ

FRA MIN FØDEBY - JØRGEN ROD - OLE PEDERSEN GRYNA AS - LEK I HEIER OG GATER - KIRKE, GAARDEN PAA BRAATEN — VALBERG - JOMFRULAND

Det var eventyr i hver krok og krik i min gamle fødeby. Rare gamle træ* bygninger med sladrespeil utenfor vinduerne og høie skorstenspiper med rustne, pipende veirhaner. Gamle sli* mete brønder knirket og jamret sig, bare en rørte ved pumpen, trange bakker og smug op og ned, og langs husvæggene blomstret løvtand, hvite nesleblomster, kjæmper og saftigt fuglegræs. Ret som det var sat en fast med foten mellem gatestenene, men det kunde jo tages med ro, for en hest med vogn var en likesaa sjelden ting i Kragerø som en ko. Baater og seilskibe var hoved« saken. Engelskmænd, tyskere, franskmænd og de runde hyggelige hollændersmakker vrimlet paa havnen. Og de lyse tømmers stokker fløt rundt om i store tekster. Spurte man en kragerøgut, hvad han skulde bli, saa var det en stor spot og skam, om han ikke straks svarte: «Sjømand».Jerusalems skomaker

Jeg gjorde en undtagelse, og det blev taalt av mine kamerater; for jeg var meget populær som tegner. Jeg karikerte endog min egen strenge skolelærer og solgte teg* ningerne til hans søn for to store kobber* danker. Og der var raringer nok at tegne i Kragerø. Bryggesjauere og fiskere med de mest forunderlige klængenavne og titler fra de høieste til de aller laveste: Ola Toujour, Tomtebissen, Jerusalems skomaker, Per Snert, Graa Doven, Carl Johan, Greven av Jarlsberg, Pottejon, Jakob Stikker, Ola Lavendel, Even Uldtraad, Gampe Abraham, Berte Sutra, Bomma til Drews og mange, mange flere. Inde i de gamle låve butik* ker, som duftet av svisker og rosiner, tjære og sirup, stod stadig mange morsomme figurer, kjær* ringer som kjøpte kaffe, og mænd som skulde ha sig skraatobak. Kobber* danker og tyndslitte sølvskillinger ruslet i et væk ned i hullet i disken. Og ret som det var kunde en ogsaa faa se et muldvarpefjæs av selve kjøbmanden, gamle Jørgen Rod. Nu er det længe siden han døde. Han efterlot sig adskillig klingende mynt — mest store tunge kobberdanker —, men ogsaa en liten haug av gamle fillete dalersedler. Verdens skat og rigdom saa i den tid ikke rar ut; værdien kom ruslende som en skitten fillet papirseddel, som var lappet med traad paa kryds og tvers. Sølvskil* lingen var tyndslitt som en papirstump, men kobberdankerne til gjengjæld saa store, at der ikke behøvdes mange i lommen av dem, før en gik paa skakke. For gamle Jørgen Rod var alt dette et fett. Han vidste at en* hver papirseddel, maatte ha et vandmerke for at være egte, og naar han bare fandt dette, saa kunde gjerne pengesedlen ha .været av sækkestrie for hans skyld. Bestandig sat han borte i vinduet og stirret efter vandmerket paa de gamle lapper. I sin barndom var han en ivrig knappesamler og saa rik som en millionær i den retning. Knapper var da alt for ham i verden, og han hadde stadig lokkende midler med sig, for at faa dem fra kame*

Høistæredeü!

Min butik er uten tvil den bed« ste i hele byen! Efter skiken, bruken og fleres anmodning tillater jeg mig at aventere følgende varer!

Kjøp! kjøp!!

Knaldperler, pumpespiker, smør. Fineste herregaard. Grønsæpe og løpsk

raternes bukser. Blanke messingknapper stod høit i værdi, derefter kom perlemorsknapper, saa de sorte av stenkul, og tilslut, som lavest mynt, almindelige bukseknapper, og disse sorte av tøi, som altid hadde en tarm av traatufs hængende midt paa sig. Hans ydre røbet intet av millionæren. Bukserne var av simpelt engelsk skind, stive og uslitelige, med et par for« underlige folder i baken, naar han gik. Paa hodet hadde han en sprukken halmhat og under armen stadig en cigarkasse, som var fuld av rariteter, som skulde sælges. Og saa snøvlet han: «Vil Dere kjøpe sjellerier og lakris, gutter! — en hnap for lakrise og to hnapper for et sjelleri?» Hvor han hadde været med cigarkassen sin, stod stadig en del triste skikkelser og halte i buksene sine.

Paa sine gamle dage samlet han som sagt paa ganske andre knapper. I alle mulige retninger var han forsigtig til det ytterste: faldt en kaffe« bønne paa gulvet, gav han sig ik ke før han fandt den, selv om han maatte lete timevis. De andre kjøbmænds flothet i at avertere sine varer ærgret ham i høi grad, slikt fandt han bare at være et utidig pengesløseri. Men for en gangs skyld vilde han vise de vigtige poderne, at ogsaa han var kar for at avertere, og saa kom føl« gende opsigtsvækkende avertissement i byens blad:

Organisten «Hvem er den fornemste mand

paa øen ? — Mon ikke mig?»

13pølse, prima hvedemel, fiskekroke, sirup i dunker og raakjære, sukker i store tope og kandis, malerolje og flesk, garn, traade, helt ind til kryllede haarnaaleü

Nogle varer som spesificeres, saasom:

En noget forguldet, gjennemlinjeret, alfabetisert protokol, en do til do bruk.

Kaffe, kaffe!! sælges av mig til dagens billigste priser.

Ærbødigst under tegnede

Jørgen Rod.

Nota Bene. flere varer siden paa nye avertessimenneter, med

Høiagtels.

Samme dag kom skræddermester Pedersen ind i butikken. Ved siden av sin kolonialhandel hadde Rod brændevinsret ogsaa. Pedersen skyldte for 7 drammer, og nu kom han for at faa den 8de ogsaa paa kredit. Efter megen overtalelse fra Pedersens side og mange betenkeligheter av den gamle Rod, fik endelig Pedersen den 8de og strøk med et veltilfreds «bur» ut av døren.

Men neppe var han borte, før den gamle Rod begyndte at angre paa den sidste drammen. Den Pedersen var en stor slarv. Men hvis han tænkte paa at snyte en gammel Rod, saa skulde han ta skammelig feil! — Og saa grep han et kridtstykke og skrev paa tøndebunden med store bok« staver, saa enhver kunde læse det:

Skrædermester Pedesen skylder mig for 8 dramer.

Ind kom Malla Baaersen for at kjøpe puddersukker.

«Bevare mig vel, skylder virkelig persejernet for 8 drammer!»

«Husk paa at ta med dig papirposen, som du faar, naar du kommer igjen næste gang, Malla», svarte Roden, «jeg har sgu ikke raad til at gi dig en papirpose, hver gang du kommer!»

Et kvarters tid efterpaa fortaltes der rundt om i byen, at skrædder« mester Pedersen paa par dage skulde ha drukket 800 drammer. Den Pe« dresen! — den Pedresen.

14Men Pedresen kom igjen han for at faa den 9de ogsaa. Ikke før var han indenfor døren, før det skrevne paa tøndebunden ståk ham i øinene: «S. k. r. e. siger skre — d. e. r. der siger skrædder — P. e. siger

Ped. e. s.---- -

«Dette er lum* pent!» sa Pedersen. Han gad ikke engang nævne den 9de, men strøk ut av i fuldt sinne og smeldte døren slik, at den lille mes* singklokken klirret, som om den hadde krampelatter. Allikevel kom han igjen om en halv time og fik den 9de; men da betalte han for 5 av dem, han

før hadde faat.---

— — — Dette var gamle

Jørgen Rod.----

Men Ole Peder* sen Grynaas da! Han hadde aapnet en for* retning med kolonial og fetevarer. Hele da* gen stod han paa den lille trappe utenfor butikken og plystret. Det hændte, at der kom like op til 6 kunder om uken, og da kunde en ikke klage. De daarlige tider maatte jo tages med i betragtning, mente han. Hans eneste selskap var først spurvene, som allerede indfandt sig, straks skiltet med det yderst lovende navn pranget over butikdøren. De blev ikke skuffet. Grynaas viste sig sit navn værdig. Han mættet dem med sin runde haand. Den

15

Gamle Jørgen Rodene næve fuld av gryn efter den anden vandret fra skuffen i butikken ut paa gaten. Denne velgjørenhet blev bemerket av byens duer, de indfandt sig ogsaa og appellerte til Gryn* aas' ømme hjerte med kokette bevægelser. Saa blev erteskuffen aapnet. Men en vakker dag hadde hønsene faat mistanke om, at der skedde noget mer end almindelig borte hos Grynaas. De kom med kaki og gal og vilde sandelig ogsaa ha sin andel av herligheten.

Nu var det trafik hos Grynaas, det var sikkert nok. Det var et frydes fuldt syn at se disse uskyldige skapninger boltre sig i solskinnet. Grynaas' ansigt straalte av lykke. Jo, nu var det sandelig kommet liv i forretningen. Byens skolegutter merket snart, at her var et herlig virkefelt ogsaa for dem. De vilde gjerne ha rosiner og kandissukker, — helst svisker. Jo tak, — men dette blev litt vel meget av det gode, syntes Grynaas. Men pyt, det fik skure. Forresten pieide de at ta sig tilrette, naar de intet fik.

En dag midt op i den værste trafik med høns og skoleunger kom en liten tynd, mager mand. Han skulde ha sig litt tobak. «Tobak ja, — hvor meget?»

«Aa det fik bli en kvart rul.» — «En kvart rul, ja tak!»

Grynaas hoppet rundt bak disken, saa travlt hadde han ikke hat det paa lang tid. Endelig fik han fat i tobakken:

«Vær saa god, manden min.»

«Tak, men De faar være saa snil at skrive det paa skomaker Klausen.»

Det blev nok mer end almindelig trafik den dagen. Der kom en fet mægtig madame med en stor kurv under armen. Hun lignet mest en hollændersmakke. Grynaas sprat til og bøide sig spørgende over disken.

«Jeg skulde nok ha et pund sukker.»

«Sukker, ja.»

«Og saa to pund hvetemel.»

«Jo da.»

Verdens tyndeste mand

16«Og saa et lod te.» — «Te, ja.»

«Og saa var det to merker flesk.» — «Ja ha da.»

«To æsker fyrstikker.» — «Fyrstikker, ja.»

«Og saa var det et stykke gjeitost.» — «Gjeitost ja — prima vare — hvor meget? — var det ellers noget ?»

«Jo det var sandt. Jeg hadde jo næsten glemt en fjerding rosiner og et halvt pund svisker.»

«Joda.» Grynaas var den pureste høflig« het. Han øste og veiet, knyttet og pakket med den travleste mine av verden. Nu var det at regne efter, hvor meget det blev. Grynaas la hodet paa skakke, vrængte med øinene og rablet og skrev paa et stykke smørpapir — det blev akkurat--

«Tak, De faar skrive det paa mig,» sa madamen, «ja De kjender mig vel? — madam Monsen, som bor i det røde huset ved siden av guldsmedens.»

«Hm, — ja bevares!»

Saaledes gik forretningen. Men nære slægtninger og medinteresserte begyndte at spekulere paa, om alt gik som det burde derborte i butikken. Trods Grynaas' stadige forsikringer om, at det gik udmerket, var der visse ting som snarere tydet paa det modsatte. Der fortaltes ogsaa, at Grynaas løp paa frierføtter. Slikt var ingen mening i, — tænk en mand, som tullet og vævet slik. Det var sandelig paa høi tid, at de tok sig av ham. Gryn* aas' søster maatte komme og staa i butikken. Marja skulde nok passe baade broren og kreditten hans, mente de.

Kort tid efter kneiset Maga bak disken. Men hadde det været galt før, blev det endda værre nu. Marja bare fniste og lo hele dagen. Gryn= aas, som følte sig vigtig over at ha faat butikjomfru, blev saa fin paa det og saa makelig, at han neppe gad mate spurvene mere. Og kom der en

Grynaas

17kunde, lød det bare flot: «Vær saa god, jomfru Marja betjener Dem.» Og Marja betjente, saa det hadde god skik. Skulde hun veie et par merker smør, saa sleivet hun ivei slik paa sin bondemaner, at vegten tilslut stod som en liten fjeldtop. Marja strævet, saa hun blev ganske rød, tok av og la paa smørklatter i et sæt; men like galt blev det. Saa satte Marja i at storle:

«Du faar teke det,» sa hun, «vægta vil ikje upat!»

Det var bare de første dage, at Marja prøvde at være tver med kre* ditten. Det varte ikke længe, før hun akkurat lignet bror sin.

Enhver kan skjønne at med slikt somleri kunde selv ikke den bedste forretning bære sig. Det gik stygt nedover med Grynaas' flotte kolonial* og fedevareforretning.

Men Grynaas hadde ikke stunder til at tænke paa slikt. Han løp paa frieri. — Trods sit smilende ansigt og sin flotte mine hadde han like saa litet held i kjærlighet som i handel. Hans hjertes utkaarede var saa inder* lig kjed ham og rendet hans, at hun stadig hadde en liten sint hund hos sig for sikkerhets skyld. Nu kunde han komme, om han hadde lyst. Og den som hadde lyst, var Grynaas. Hun syntes, han smilte saa søtt og ækkelt som en lakrisstang: «Elskede jomfru» begyndte Grynaas.

«Flink — pus ta ham!» og vips satte den lille djævel av en hund bums i buksebenet hans. Grynaas var ikke sen med at komme utenfor. Litt efter blev døren forsigtig aapnet. Grynaas tittet bønlig gjennem dørsprækken:

«Elskede jomfru — frøken--aa herregud ta den hunden!»

«Flink!?»

Bums smaldt døren igjen for sidste gang.----Ikke mange dage

efter ramlet hele Grynaas' forretning.

Hverken handel eller elskov lønnet sig for ham.

Trods motgang og en utaknemlig verden slukkes dog ikke elskovslyst saa let i et brændende hjerte.

Sent en kveld stod Grynaas' hjertens flamme i munter samtale med sine veninder ute paa gaten. Over det tykke teppe, som Grynaas brukte til gardin i sit vindu, lyste lampelyset som en smal stripe. Noget mørkt viste sig pludselig oppe i lysstripen. De lokkende sireners stemmer var umulig at motstaa.

18Men med ett ramlet hele gardinet ned fra vinduet, og høit deroppe stod i gylden illumination den forbløffede

Grynaas i bare skjorten.---

Naturen rundt omkring var eventyrlig herlig med sine hum* pede rundkollede fjeld. Furu og gran paa toppen, og i hver revne og spræk myldret der blomster. Nypetorn, St. Hansrose, Marjas gule tøfler. Kattelab og Glemmigei. Som smaa fagre verdener fulgte de fjeldet like op til de krokede furuer, hvis naaler og kongler hang fulde av deilige kvidrende smaafugler.

Hvilke eventyr og drømme har jeg ikke faat fra disse deilige heier. Ind* over skogen bar det mellem furu og gran, ener og løv. Stille og indelukket laa der dam efter dam, som straa* lende smaa indsjøer. Vi elsket disse dammer. Like herlige var de baade som* mer og vinter. Der var barneeventyr over dem. Vi gav dem fagre navn: Kon*

gen, Dronningen, Speilet, Døden, Sildestimen, Natten og Potta. Men længere inde i skogen hadde jeg min egen dam, der kom aldrig mine kamerater, — den var for liten. — For mig var den et helt litet paradis. Siris dam kaldtes den, hvorfor — ja det vet jeg ikke. — Her kunde jeg sitte saa deilig alene, kjendt i hver krok. Skibet var en utslitt træsko med mast og papirseil, den blaa solskinsluft speilet sig med furutoppene, mostuer rundt omkring og midt i dammen lande og øer. Der laa England og Frankrike, der Amerika og

Ostindien.--Hvor langt det var! — Paa bunden inde i bugterne laa vand*

salamandere og stirret op som uhyggelige krokodiller. Mit træskoskib seilte trøstig over det store hav, — lastet med fagre barnedrømme og iltre myrer. —

19Om høstkveldene, naar stormene stod ind fra havet og skibene paa havnen rev og slet i sine fortørninger, da likte vi gutter os kanske bedst. Uhyggen frydet og pirret os, vi slog os ned paa kjøbmand Grynaas' træ« trappe og fortalte de rædsomste gjenganger« og dødninge«historier, saa vi tilslut skrek og hylte av rædsel og glæde. Saa kom den lange lykte« tænderen Tranberg med sin stige og parafinkande. Han var saa tynd og lang, at jeg syntes føtterne hans laa og slang nede paa gaten, mens han fyldte paa lampen og tændte den. Hvor deilig det blev, da lykten var tændt! Der kom en saa tryg, hjemlig og koselig stemning over hele gaten. Tranberg hadde tændt Alladins tryllelampe for os. Trist og lang ruslet han videre, men vi jublet under den gamle lykte.

Ut paa natten tok stormen til. Det rusket og rev i vægger og tak. Jeg laa mest halvvaaken og lyttet til al denne underlige sus og dur, disse hviskende rare stemmer, som jeg syntes baade graat og lo. Saa tuslet det borte ved døren. Mor kom ind i sin hvite natdragt for at se, om der ikke var noget farlig med varmen: «Gud hjælpe og trøste de arme ståk« kame, som maa ligge ute og plaske i slikt veir,» sa hun. —

I halvdrømme saa jeg skibene paa havnen duppe op og ned, som i rasende sinne, jeg syntes tydelig jeg hørte rop om hjælp. Saa sang vinden atter sin saare klagende tone, skrek og hvisket saa jamrende bønlig.—Jeg var nær ved at søvne ind. Da lød der paa gaten tunge skridt, det var natvækteren. En grov stemme ropte: «Alt vel!» —

De fagreste blomster her i verden er vel de, som lyser i erindringen fra barnedagene. Jeg mindes den gamle kirkegaard paa Braatebakken, indestængt mellem mørke aaser under store løvtrær. Dypt og hemmelig« hetsfuldt sænket de store trær sin skygge over mangen grav, mens sollyset sprat jublende om paa andre sider.

Derinde i den ensomme stilhet var der en syngende fryd. Det var som om alle smaa blomster paa gravene vilde tale, som om de hvisket og sang en forunderlig fjernt lokkende melodi. Her følte jeg aldrig dø« dens angst. Jeg elsket freden og blomsterne derinde. Drømmeskikkelser tuslet omkring mellem gravene, baade rike og fattige. De kom alle like stilt, nogen fra deres pralende mindesmerker, andre fra deres sprukne træ«

20kors, men mest av dem, hvis grave allerede hvælvet sig korsløse over i glemsel. I evigheten var der jo saa stort rum og plads for alle; men der rundt om den gamle kirkegaard laa en sprukken stenmur. Den pragtfulde

Kirkegaarden paa Braatebakken

jernport blev kun aapnet for de rike, de fattige blev baaret over muren opad en stentrappe.

Nu hang der jernlaas for porten.

Kirkegaarden var fuld, gjøken sat oppe i birketoppen: «Ko ko,» lød saa underlig tungsindig.

2 — Th. Kittelsen: Folk og trold

21Jeg glemmer aldrig skyggerne, sollyset og blomsterne derinde!---

Og havet — øer, holmer og skjær. Hvilken frihetsjubel var der ikke mellem alt dette underlige mylder! Jeg kunde trampe av glæde paa de haarde rundslitte koller og lægge mig i fryd ved de blomsterfyldte revner og sprækker.

Havbunden gav mig sine rike eventyr: Dernede grodde tangen som den vildeste skog. Jeg saa havmanden og kunde høre hans harpe. To» nerne klang lukket som nede i dypet.

22Ekko

Malt paa Vær ei, Lofoten. 1888Siris dam

I min lille baat under det vilde styrtbratte Valbjerg hørte jeg for første gang ekko, og forstod den gjønende, klamme indestængte røst der« oppe. Jeg skimtet det taakegraa ansigt, evighetens længsel var lænket i det evige mørke. Bygget op av kjæmpearmer i vilde former løftet fjeldet

sig av havet, som laa stille og svart,--saa uendelig bundløst. Matte

graagule farver ved fjeldets fot speilte sig i striper, og rislende vand* draaper faldt med sølverklingende: «Pang pang» i skinnende ringer paa den svarte flate.--

Længst ute laa Jomfruland, — havfrulandet, — en grøn stripe med det hvite fyrtaarn langt ute i det aapne hav. Indenfor bølget de vilde taggede blaaner. Herute kunde havfruen hvile paa den lange hvite sandstrand og drømme og stirre saa langt--langt. I min erindring dukker Jomfruland

24«Aa, hvor stæren fløitet paa Jomfruland h

altid fagrere og fagrere frem. De gamle vers, som Roland Knutsen synger til Jomfrulands forherligelse, er mig saa inderlig kjære:

Hvorledes Jomfruland af Havet overskygget, Ved Underjordens Folk er første Dag bebygget Og siden ligget skjult i mange gode Aar, Der er en gammel Sagn i Bøigdelavet gaar.

Det af sjøfarend Mand er kaldet Landet gode, Men som i fordums Tid tre Jomfruer der boede, Som deres Jomfrudom betroed ingen Mand, Da det og efter dem blev kaldet Jomfruland.

I deilig Kjortel grøn du hele Kysten pryder, Paa Siden udentil den stolte Bølge bryder, Men indenfor i Læe du gjør et stille Sund, Som tjener Sejlingsmand til trofast Ankergrund.

25For dig den vilde Søe sig lystig præsenterer, Søgudens Sønner der, nu til nu fra laverer, Der venlig byder dig med Fløj og Flag god Nat, Som for en Jomfru skjøn man tager af sin Hat.

Du est og lige kjøn og har ei mist et Stykke, Af Jomfrupral og Prunk af Ungdoms Held og Lykke; At Damon turde vel tilbyde dig sin Troe, Og Gaiathea selv forlystes her at boe.

De tre jomfruer paa Jomfruland

Din Tommel-Nøddekjern en Mandelsmag medbringer, Naar andetsteds slaar Fejl, da Nødden her gelinger; Her sjunger Lærken sødt imod den høie Skye, Og Stæren fløiter paa en Sommervise nye.

Ja der fløiter stæren paa sommervisen! En mere bedøvende glædesjubel, end naar den store sverm med dirrende vinger svang sig op i sollyset, har jeg aldrig hørt. Jublende hang de et øieblik i himmelfryd oppe i luften --i stormende glæde. —

26Tegning fra barnedagene

mai»

UT I VERDEN FOR FØRSTE GANG

HOS KLOKKE FORDÆRVEREN I KRAGERØ - MALERGUT I KRISTIANIA - IGJEN BLANDT LODDER OG PERPENDIKLER — ENDELIG PAA DEN RETTE HYLDE — MIT FØRSTE LOGI — VON HANNOS TEGNESKOLE

Konfirmationstiden var kommen. Jeg vilde være maler eller billeds hugger. Det stod for mig som noget urokkelig. Min lærer hadde jo ogsaa bebreidende sagt, at hvis jeg var saa flink til al ting som til at tegne, saa kunde det bli noget av mig. Men det gik ikke saa letvint.

«Det gaar ikke an for en stor, lang gut at gaa hjemme og dra sig,» sa mor. Noget maatte jeg finde paa. Jeg kunde jo prøve paa urmakerlære, det var da et pent arbeide; saa fik vi se, hvordan det gik.

I byen var der to urmakere, de bodde like over for hverandre i den trange gaten. Den ene var virkelig urmaker, den anden, sa folk, var bare en fusker. Han var egentlig baker. Jeg kom til den sidste. Rarere træ= kasse end huset, som han bodde i, har jeg aldrig set. Der var to etager,

27og en stor sprukken trappe førte fra gaten like op til verkstedet i anden etage. Der inde var det gammeldags koselig. Urmakermadamen var en flink og arbeidsom kone, hun holdt alting rent og propert. Mesteren selv sat ved verkstedsbordet fet og smilende. Jeg kunde godt forstaa, hvorfor han hadde sluttet med hakningen.

Jeg børstet og renset gamle forslitte stueur av alle kræfter. De var de værste menagerier fulde av dyr og lugtet fortvilet vondt. Mest kom bønder for at bytte klokker og la sig snyte; eller ogsaa kom de bare for at skjælde og bande over de daarlige reparationer. Vi blev saa vant til dette, at vi koldt og rolig bevarte fatningen.

To ganger om uken kom «Lutefiskolsen» for at læse høit for os det netop utkomne hefte av «Urskovens døtre». Da maatte der hentes en flaske øl og gjerne en dram.

«Jeg undras paa, om vi faar høre noget om han Jernhaand idag, jeg,» sa Lutefiskolsen, mens han besindig og rolig satte sine briller paa næsen. Urene tikket muntert, og han læste med sin rolige stemme om kræmmeren Rubens, Jernhaand, Nevada, Bloddrikkeren og alle de andre eventyrlige skikkelser blandt de vilde indianere. Solen skinte og tegnet i lys det gamle vindu paa det sterkt skraanende gulv. Der sat to smaagutter og moret sig med at trille kiksekuler fra den ene væg til den anden. —

En dag fik jeg bud fra nogle interesserte mænd. De vilde hjælpe mig ind til Kristiania. Det kunde jo ikke skade, om jeg først begyndte som almindelig malerlærling eller kom paa et dekorationsverksted; det vilde opøve haanden. For resten kunde jeg være ganske tryg. De skulde sørge for, at jeg kom baade paa tegne* og malerskole.--

Lykkelig og glad drog jeg avsted; men blev sørgelig skuffet. Det blev bare slit og slæp, ikke det mindste hverken til kost eller logi, og alle fagre løfter hjemmefra var som sunkne i jorden. Arbeidet blev tungere og tun* gere. I den mest brændende sommerhete maatte vi læregutter male baade tak og vægger og slæpe omkring med de tunge nymalte jernbænker til kirkegaarden. Sulten som en skrub, med længsel efter naturen og friheten, drev jeg altid om nede paa bryggerne i min fritid. Her var jo likesom en duft av det store straalende hav der utenfor.

28Nu skulde det s'gu være slut! Vi to lidelsesfæller slæpte igjen paa en av de velsignede kirkegaardsbænker. Midt oppe i Pilestrædet slåp jeg uhyret med et dunk i gaten til stor forfærdelse for min stakkars kamerat. Nu gjorde jeg streik, reiste fra hele sulamitten, — forstod han det? — Min kamerats snille øine gjorde mig mild igjen. Taalmodig slæpte vi begge skaberak* ket op til den evige hvile.

Jeg hadde faat nogle skillinger hjemmefra; og dagen efter strøk jeg min vei uten hverken tak eller farvel.

Var det intet andet, saa fik jeg i Guds navn bli sjømand, jeg som alle andre. Da hadde jeg da havet og luften om mig. Ikke dette indestængte lurvete fattigvæsen, jeg hatet som pesten. Min onkel skipskapteinen var da i bakhaanden. Han var en brutal sinnatag; men heller det. —

Frem og tilbake gik jeg i bekymringer paa dækket. Herregud, var da alting bare trist og vondt i verden! Det var mig umulig at forstaa, at han der oppe vilde sætte en stopper for al min vakre længsel.

I sommer og solskin strøk dampskibet ind mellem alle de deilige kollerne. Saa kom som ved et trylleri den vidunderlige Langesundskræppa. Maskinen slog et par slag agterover, stoppet og langsomt og stille gled

vi ind mellem det lange trange sund. — Gran, løv og deilige renvaskede graastensvægger. — Saa trangt til begge sider, at saavidt dampskibet i den sagteste fart vaaget sig igjennem. Der laa en liten rødmalt hytte og speilet sig! —

En saar, men lykkelig følelse betok mig. Jeg glemte passagerene om« bord, lusket mig helt forut i baugen og satte mig i graat av glæde paa en taugrul.

Jeg vilde bli maler.--— —

«Men herregud da Theodor, kommer du alt tilbake igjen. Du har da vel ikke gjort noget galt?» sa mor, stakkar.

«Aa mor — nei da, men jeg hadde det saa vondt, og saa vet Du---»

«Ja ja, gutten min, bare jeg kunde hjælpe dig!»

Jeg hadde alt prøvd litt av verden. Hvor vakkert og trygt var det ikke hjemme hos mor.

Det var nok bedst at prøve paa nyt urmakerveien, mente mor. Med skipskapteinen, onkel Nils, gik det jo rent bakvendt.

«Jo da, jeg kunde nok bli med ham!»

Men saa dukket der frem en hel del hemmelige løfter, om at han skulde nok kalfatre mig, naar vi vel var ombord — intet var værre end

at ha slegtninger med etc.--, og da fik jeg nok. Jeg sa ham like op i

ansigtet: «Du er den aller sidste, jeg vil være med.» Og lykken for mig var det vel, at jeg kom til en urmaker igjen. Han var en dygtig og snil mand, som forstod mig og satte sin glæde og ære i at faa mig frem, ikke som urmaker, men som kunstner. Gamle Stein i Arendal var tysk av fødsel. Paa sit gebrokne maal sa han ofte: «Do blir aldrig oremager i dit lif, Do sitter bare ondt drymer.» Han moret sig kostelig over mine tegninger. En gang blev han meget imponert over slottet i Schwerin, som jeg hadde kopiert i stor maalestok efter et litet fotografi. «Det er min« sandten storagtig!» sa han. Det gav ham hverken rist eller ro, uten mit vidende vandret tegningene omkring blandt interesserte mænd og blev almindelig beundret. Saa kom gamle Stein med en yderst hemmelighetsfuld

mine: «La mig laane alle dine tegninger, Theodor, har do mere?» Jo i Kragerø laa der nok en hel del igjen efter mig, og disse maatte hentes.

Det ringte en dag ute i butikken. Stein blev længe der inde, han kom tilbake helt bevæget: «Do Theodor, no er din lykke gjort, byens aller bedste ondt schnilleste mand staar der inde, ondt vil tale med dig om dine tegninger.»

Jeg skulde komme hjem til ham. Han bodde i byens utkant i en deilig gammeldags herregaard omgit av store vakre trær. Sky og forlegen, — rent bedøvet gik jeg ind. Men der møtte jeg et straalende godt ansigt: Diedrik Maria Aall. «Alt er ordnet,» sa han. «De kan reise ind til tegneskolen i Kristiania, naar som helst.» Jeg skalv av bevægelse. Jeg mindes hans inderlig gode ansigt den dag i dag. — — D. M. Aall skriver om dette:

--- — Efter arbeidet om aftenen kom Kittelsen. Han var aabenbart uvidende om,

hvad der var i gjære; han saa yderst forbauset, næsten dødsdømt ut, da han kom ind. Jeg hilste ham selvfølgelig paa bedste maate:

«Kittelsen hos Stein?»

«J—j—a», stor pillen paa fingrene og i haaret. Den bedste sofaplads blev anvist, og visselig trængte baade han og jeg til resprit med de ting, som skulde komme. Det var i alle fald første gang i mit liv, at jeg skulde være med

paa at planlægge en andens — det var nok eksamensfeber paa begge sider. Passiaren kom imidlertid i gang, og den gik noksaa livlig og instruktivt for den kommende store salve.

«Er det Deres mening, Kittelsen, at De vil bytte et ærlig haandverk for det uvisse, som altid følger med kunstnerbanen?»

«Ja!» — sikkert og fast.

«Det er ingen dans. De har ingen ting lært, ser heller ikke sterk ut, saa urmakers haandverket maa være som skapt for Dem.»

«Nei! — aldrig urmaker.»

«Stein har talt til mig om, at De endelig vil være kunstner. Der skal meget til — begavelse og penger og fremfor alt en fast fortrøstning til at skifte livsopgave, selv om man er ung, som De er!»

Jeg turde fremdeles ikke la min bombe springe; men saa svarte Kittelsen:

«Jeg kan og vil ikke andet, hr. Aall!»

«Nu ja, saa er saken klar. De kan reise til Kristiania om 5 dage. v. Hanno blir Deres lærer. Det øvrige er arrangert.»

At gutten sat der halvt forvirret, siger sig selv. Det sprat i øinene og i hele kroppen — korte utbrudd som — «aa nei da», — «det er vel ikke sandt?» — — Saa kom taarerne i gang. Og aldrig har jeg set glædestaarer saa oprigtige og mangfoldige som disse.

31«Ta det nu rolig, Kittelsen! Som sagt, det lider paa høsten, og De maa i gang straks! Gaa like bort til skrædderen. De maa fiffe Dem op, naar De skal til Kristiania, og skrædderen greier nok det (takket være en velstandsmand, som hadde paatat sig den side av saken).

«Men jeg bare tænkte paa det — kunde jeg ikke faa lov til at reise indom Kragerø og hilse paa mor i 24 timer?»

«Naturligvis! den tanke er god og rigtig, husk bare paa tidens værd, og at De om ikke mange aar vil komme til at være henvist til Dem selv paa den bane, De har valgt.»

Dermed gik Kittelsen glædesstraalende, og kom ned til os fire dage senere. Ind triner en ung mand med intelligente øine, kultivert haar, pen overfrakke og stramt sittende dragt.

Den femte dag reiste Kittelsen fra Arendal, var indom moren i Kragerø og tiltraadte sin begyndende kunstnerbane i Kristiania.---

Kvelden før min avreise laget Stein et litet avskedsgilde. Vi fik en toddy efter maten, og stemningen var høi. Jeg hadde netop faat tilsendt hjemmefra den kolorerte utgave av «Norske nationaldragter» og husker, hvor kunstbegeistret jeg dypt beklaget, at jeg maatte fremvise disse deilige blade bare ved lampelys. Saa forlot jeg det rike Arendal, som, mot de fattige træhus hjemme, laa straalende som slottet i Schwerin.

Først maatte jeg jo hjem til Kragerø for at fortælle alt. «Aa Herregud, Theodor, kommer du tilbake nu igjen!» ropte mor forskrækket. «Aa mor, nu er det slut med urmakergreia, nu skal jeg ind til Kristiania for at gaa paa tegneskolen!» skrek jeg mellem graat og latter. Mor trodde først, at jeg var gal; men da hun fik høre alt, foldet hun hænderne stille og sa: «Ja saa i Guds hellige navn, saa kommer du da paa den rette hylde her i verden, du ogsaa Theodor min!»---

En graa, kold høstdag kom jeg til Kristiania. Jeg skulde bo hos en enkemadame i Lerfaldsgaten paa Grünerløkken. Hun var barnløs og en overordentlig respektabel kone. I slike hænder vilde et troskyldig ungt menneske være sikkert bevart. Jeg skulde faa mit eget værelse og alt i huset for nogen daler om maaneden. Madamen lovte at sørge for mig, som jeg var hendes egen søn.

«Jeg fik være velkommen!» sa madamen.

«Tak i like maate!» svarte jeg troskyldig.

Madamen hadde bare to værelser, en stue og et kjøkken. Ute i kjøk* kenet stod madamens seng, midt oppe paa dynen laa en gammel svart kat og knurret og halvsov.

32Jeg skulde ligge inde i stuen.

--«Hutetu — det var da fælt saa bitterlig koldt det var!» sa madamen.

Jeg fik sætte mig litt saa længe, nu skulde hun straks faa litt i ovnen. Saa gik hun ut i kjøkkenet.

Kaffesladder

Tegning fra bamedagene

Jeg saa mig omkring i værelset. Der var baade pent og ordentlig. Paa bordet med den grønne duk stod en lampe med papirskjerm, like ved laa et fotografialbum og en bønnebok med et perlebesydd bokmerke. Sofa og stole var klædd med hvitt varetræk.

Jeg satte mig i sofaen.

Jamen var det koldt, det røk baade av næse og mund. Det var længe siden, det hadde været varme i den ovnen, vindusruterne saa ut, som om de var av hvitt sukker.

33For at fordrive tiden satte jeg mig til at gape og puste ut i lange drag, — jeg moret mig over de vældige dampskyer, jeg fik til at stige op i den iskolde luft.

Saa kom madamen for at lægge i ovnen. Da hun saa mig sitte borte i sofaen, sendte hun mig et ængstelig blik. — Jeg maatte virkelig und« skylde, hun vilde helst, at jeg ikke satte mig paa sofaen og stolene, for varetrækket blev saa let skittent. Hun skulde faa ind en stol fra kjøkkenet.

Det fandt jeg ganske rimelig. Litt rød i hodet over min tankeløshet reiste jeg mig beskeden.

Madamen gav sig til at fyre i ovnen. Først la hun forsigtig en liten glo ind i asken, derpaa litt smaaflis og til slut to pinder i kors over det hele. Saa gav hun sig til at puste av alle livets kræfter.

«Nu skal vi snart ha det deilig og varmt!» sa hun.

Ja, dette var altsaa værelset. Madamen hadde en feltseng, som hun skulde sætte ind hver kveld, saa kunde jeg ligge paa den der borte i kroken. Men det hændte ofte, hun fik besøk — helst om søndagene, da fik jeg være saa snil at holde mig ute i kjøkkenet med pus, eller ogsaa kunde jeg jo ta mig en liten spasertur ute paa gaten. Det fandt jeg, var yderst rimelig. Og saa vilde hun gi mig et godt raad. — Jeg skulde sky alle slette kamerater som selve pesten.

«Ja, tusen tak,» sa jeg.

— Aa det var jo egentlig ikke noget at takke slik for. Men det var velment, der det kom fra. — Og nøkkelen til kufferten var det bedst, hun fik beholde, forat hun kunde holde tøiet i orden.

Jo da, madamen fik nøkkelen, og saa smat hun ut i kjøkkenet, hvor kufferten stod, for at snuse den grundig igjennem. Ilden var for længst slukket i ovnen. Jeg sat og frøs paa den tillatte stol, som imidlertid var kommet ind fra kjøkkenet. Da kom Mons — den gamle stygge katten — hoppende op og satte sig paa mit fang. Den gav sig til at murre og male og skubbe sine løse haar av paa mine klær. Av høflighet mot mit nye hjem gav jeg mig troskyldig til at klappe bestet. Men ret som det var bet den mig i næsen og var med et sprang nede paa gulvet

34igjen. Dette skal du min sandten ikke ha gjort for intet, dit stygge best, tænkte jeg.

Dermed reiste jeg mig for at se mig litt omkring utenfor, men lovte madamen at indfinde mig præcis til middagen om en time. Denne time fordrev jeg paa en ærlig maate, som et skikkelig menneske. Jeg blev staa* ende i portrummet hele tiden. Det var ikke frit for, at jeg var baade sulten og tørst efter reisen. Stort varmere var det heller ikke paa værelset, da jeg kom op igjen. —

Endelig kom madamen med noget paa en tallerken. Den voldsomme røk fra den lille varme klat forhindret mig ganske fra at se, hvad det var. Jeg kikket, blaaste og pirket paa tallerkenen.

«Er det lapskaus?» — Jo da, det var lapskaus. — Det lignet forresten mest — litt av hvert, men det var da varmt.

Den stakkars lille klatten med den masse røk forsvandt i min sultne mave som dug for solen. — Saa fik madamen ha tusen tak for maten! — Velbekomme — forresten var det nok bare at si tak, sa madamen.

Ute i kjøkkenet var imidlertid kuffertens indhold grundig studert. Laaget stod oppe, og det nystrøkne stivetøi laa som til utstilling aller øverst. Der var endnu litt at ordne, men først maatte madamen et erende ut, og jeg fik passe godt paa imens.

Neppe var hun gaat, før den stygge gamle katten med et hop igjen sat hyklende paa mit fang.

Jeg trak forsigtig næsen til mig, og saa knep jeg Mons inderlig og av hjertens lyst i halen. Med et ynkelig mjau sprat den svarte styggen ned paa gulvet og under den fine sofaen. Der sat den og futtet og fræste. Det var tydelig, at slikt hadde den aldrig oplevd før. — Den fremmede guttehvalpen vaaget at knipe gamle madamens ærværdige kat og bedste ven i halen! Den gutungen følte det ikke som en ære at bli bitt i næsen. Sandelig skulde ikke madamen faa vite, hvilken øgleunge hun nu hadde faat i huset. —

Men jeg vilde ogsaa benytte den korte tid, jeg hadde til at spille herre. I en fart kom døren op og ildtangen under sofaen: «Vil du ut med dig, dit stygge best! kusch!» Og saa maatte Mons ta flugten.

35Ikke længe efter kom madamen. Jeg hørte hende pusle med noget. Med én gang lød der et forfærdelsesskrik: «Men du store al verden, hvad betyr dette?»—Jeg ut i kjøkkenet.

Der stod madamen og betragtet den aapne kuffert med en yderst for* skrækket mine. Midt paa brystet av min fineste manschetskjorte laa en stor plamage. Det var tydelig, at det svarte bestet hadde hevnet sig.

Madamen braavendte sig, satte begge hænderne i siden og saa paa mig med et tvilende, spørgende blik. «Det er — katten,» stammet jeg. «Neimen er det ei — min kat gjør aldrig slikt!» «De tror da vel ikke, at det er mig?» forsøkte jeg at indvende.

«Jo — det er din skyld!» paastod den sinte madame, hun vilde ikke vite av noget andet prat. Men borte i kroken sat det svarte bestet med øine, som ondskapen lyste grønt ut av.

Denne ulykkelige kattehistorie bragte stor mis« stemning over den første dag. Men heldig var det, at dagen var saa kold; for litt efter litt forduftet ma* damens varme hidsighet i de sterke kuldegrader.

Resten av dagen gik med at hakke tænder. Ut paa kvelden trakterte madamen med te og smørre* brød. Teen, som mest bestod av varmt vand, var god og varm; men smør og brød smuldret sig bare op i fortvilet frihetskamp. Saa tok madamen bønne* boken og læste noget om paradiset.

Jeg lyttet efter og stirret paa de store varme røkskyer, som kom fra min halvaapne mund. Saa lukket madamen boken.

«Ak ja!» sa hun. «Vi har saa meget at være taknemlig for. Vi har mat og drikke — varmt hus og gode senger — ikke sandt? — Hvad tænker du paa, gutten min?»

36«Jo,» svarte jeg, «jeg bare tænker paa, at naar vi her i verden kan ha det saa godt, som — som vi har det her hos Dem — tænk, hvordan det da maa være i paradis?» —

«Ja, det har du sandelig ret i, gutten min!» sa madamen.

Min første tegnelærer, arkitekt Wilh. v. Hanno, var en energisk og streng mand, og der stod stor respekt av ham hos alle hans elever. Egentlig var jo hans skole til utdannelse av arkitekter; men gamle v. Hanno elsket maler* og tegnekunsten, han malte baade i akvarel og olje. Tanken var vel den, at om mine evner ikke strak til som maler, kunde jeg kanske bli arkitekt. Men til arkitekt dudde jeg ikke, — mine linjer laa i en anden retning, og det forstod min gamle lærer.

Jeg vet, at han holdt av mig, jeg saa det saa mange ganger i hans vakre lille hjem ved Kjerulfs plads. Jeg blev indbudt til hans aftenselskaper, hvor kun byens bedste mænd samledes. Likesaa streng og alvorlig han var som lærer, like saa snil og hyggelig var han som vert. Han puffet mig endog hen til sit morsomme, utskaarne pipebord: «Ta Dem en røk, Kittelsen,» brummet han gemytlig.

v. Hannos hus var en seværdighet. I alle værelser vrimlet det av malerier, billedhuggerverker og alle slags kunstgjenstande. Der var hygge, smak og properhet hvorhen en vendte sig. Jeg ser ham endnu sitte ved vinduet i sit koselige arbeidsværelse. Paa fuglebrettet utenfor sat hans gode venner, smaafuglene, og gjorde sig til gode med korn og brød* smuler.

Han var arbeidsom som en myre. Altid saa man hans kjendte skik* keise i travel virksomhet foran arbeidsbordet ved vinduet. Fandt han ikke straks, hvad han søkte — en tuschskaal eller andet —, da virret han med haanden i luften, letende i høieste utaalmodighet.

Utenfor saa hans hus fortryllende ut, som det laa der fuldstændig dækket av vildvin, i haven med de gamle trær. Fremmede stanset i hen* rykkelse foran denne idyl. Det hændte endog, at de gik like ind, ringte paa døren og præsenterte sig: — det saa saa deilig ut, — de maatte faa lov

3 — Th. Kittelsen: Folk og trold

37at hilse paa husherren og bese sig! — v. Hanno med sit kunstnersind var ikke den, der tok slikt ilde op.--

Vi, hans elever, hadde vor plads i en langstrakt bygning inde i haven, det saakaldte atelier. Naar «mesteren», som v. Hanno kaldtes, ønsket noget, lød en skarp pip borte i kroken. Her var anbragt et talerør mellem atelieret og hovedbygningen.

Vi var unge alle sammen, saa litt leven og spektakkel forefaldt jo en gang i mellem; men i det hele tat hersket der et godt kameratskap. Støien stilnet, straks vi fik se v. Hanno komme labbende, altid fulgt av sin tro* faste hund «Vidur». «Hysch! der kommer mesteren!» — Hans ansigt var for os som et barometer. Vi saa straks, om der laa torden eller solskin i luften.

Han korrigerte vort arbeide med den skarpeste kritik: «Nei, men kjære

Dem da, Olsen, — hvad i al verden er dette for noget!»--Eller: «Nei,

men Ottesen — Ottesen, da! Slikt hadde jeg aldrig ventet mig av Dem —

jeg er nær ved at graate store taarer!»--Men med mig var han altid

tilfreds, han syntes, jeg gjorde gode fremskridt. Og det gik hurtig frem* over fra streke* og klampetegning op i de høiere regioner.

Et par ganger buldret tordenveiret løs. En av elevene, som var en vældig turner, kunde aldrig motstaa den store fristelse at svinge hjul oppe paa en tyk jernstang, som stod mellem begge murvægger. Med ett hørte vi et vældig skrald, og midt paa gulvet laa en prægtig middelaldersk figur i tusen stumper og stykker. Der blev stor forfærdelse. Vi hjalp alle den arme synder at samle stykkene sammen i papir, og ulykkesfuglen og jeg skyndte os avsted til en gipsmaker for om mulig at faa lappet den sammen. Dette viste sig naturligvis at være den reneste umulighet. «Du skulde, som jeg sa, straks fortalt v. Hanno det,» sa jeg.

Ja det blev nok ingen anden raad. — Mesteren slog hændene sammen av forfærdelse, da han fik høre historien. Hans første utrop var et tordnende:

«Ansgarius, Nordens apostel!»

En anden gang kom ogsaa turen til mig, om end av en uskyldigere art. Det var en tidlig vintermorgen, v. Hannos ældste søn, Willi, og jeg holdt paa med den lange træskrapen at faa sneen væk fra det store glas*

38taket over atelieret. Vindusglasset maatte være mer end sedvanlig sprødt den dagen, for pludselig gik min tunge skrape tvers igjennem, saa sne og glasstumper faldt like i hodet paa Langeberg, som meget flittig sat bøid

over sit tegnebret like under. Willi og jeg saa paa hverandre — nu blev det vel tordenveir? «Skynd dig, Kittelsen, kanske en glasmester kan faa sat ruten ind, før far kommer!» raadet han. Jo, glasmesteren skulde komme snarest mulig. Da jeg kom tilbake, sat allerede mesteren der og korrigerte mine kamerater. Jeg hilste høflig: «Glasmesteren er her paa øieblikket.» — «Men jeg betaler ruten!» kom det bistre svar.

39Det blev en vemodig avsked, da tiden kom, at jeg skulde forlate min lærer for at reise til München.

Vi var samlet i hans vakre hjem, alle de som stod mig nær med godhet og medfølelse. Der sat D. M. Aall og saa paa mig med sine vakre, gode øine, — der sat ogsaa brødrene Thomas og Frants Hesselberg, og min snille lærer fra den kongelige tegneskole, billedhugger Middelthun. Og

fru v. Hanno og hendes søster, begge husets sønner,--og Vidur! De

var saa gode mot mig alle sammen. —

Der blev saa underlig stilt, da min gamle lærer, mesteren, reiste sig. Han talte om meget, om D. M. Aall, om det nye, jeg stevnet til, — jeg hadde været hans kjæreste elev, sa han. Og med et inderlig ønske for min fremtid rakte han mig til avsked et belte av hanskeskind, fuldt med tyske guldmynter.

Det var, som om alt rundt om mig i det vakre hjem stirret med vemodige øine, — billederne og figurene paa væggene, — alle de fortryllende erindringer fra det gamle hus, hvor jeg likesom følte, jeg ogsaa hadde hjemstavnsret.

40Fra mit vindu i Schwanthalerstrasse

KUNSTNERLIV I MüNCHEN OG PARIS

gateliv i München — hvordan vi behandlet kunstkritikere - bier og gemytlighet -

bavariakeller - binders volkstheater - tyrol - i hoab am leben gar ka freid -kong ludwigs begravelse — sidste dage i münchen — paris

So lang der alte Peter — Der Petersturm noch steht. So lang die griine Isar Die Münchener Stadt umgeht. So lang noch steht am Platzl' Das alte Hofbräuhaus. So lang stirbt die Gemütlichkeit Bei'm Münchner nimmer aus!

München var nok ganske anderledes gemytlig i min tid end nu. Det var i kong Ludwigs underlige dage. Først og fremst var det kunst« nerne, som satte sit præg paa byen. Det myldret av kunstnere i hver krok, unge akademikere med seierssikre miner, rike elegante malerlapser, som altid drog efter sig en væmmelig hundekjøter med skinnende hals« baand og sirlig lænke. Men indimellem dukker der frem underlige lur«

41vete fantastiske skikkelser, med høie storbremmete bulehatter, lange kristus« lokker nedover skuldrene, og en elendig lap av et plæd som flagrende draperi. Tykke ølkunstnere, som sikkert satte «Bier und Rindfleisch» høiere end kunsten, talte støiende og slog armene ut med flotte gestus. Studenter i elegante uniformer med dumme lappete ansigter kastet utfordrende blikke til alle sider. Fornemme rødhaarete engelske misser viste sine venusformer gjennem den tynde silkedragt, og fattige italienske malermodeller smilte og lo; de bar sine brokete maleriske pjalter med større værdighet og gratie end nogen anden.

Hvor morsomt det var i denne brokete menneskevrimmel. Det haen«

der, at jeg endnu ser disse billeder i mine drømme om natten:---

Jeg ser det samme mylder, alle disse menneskeansigter, som aldrig er like. Jeg vandrer om i et eventyr, saa kommer jeg pludselig til at traa en paa foten, eller at støte til en med armen: «Ah, pardon, pardon!» — «Ah,

bitte sehr, mein Herr!»--Jeg gaar dypere ind i vrimlen, indtil en tanke

som et lyn farer mig i hodet: DonnerWetter! jeg har jo glemt nummeret

paa huset og navnet paa gaten jeg bor i-------

I kunstakademiet, hvor jeg straks blev elev under en av de dyg* tigste professorer, var det et virvar av alle

verdens nationer. Der blev talt i al verdens underlige tungemaal. Men vi var alle de bedste kamerater

trods nationalitet, fattigdom eller velstand. Der var bare en eneste en, som vakte mislyd blandt os. Det var en langbent jøde med et stadig smilende ansigt, en umaadelig stor krum næse, stikkende brune øine, sort skjeg og selvfølgelig lange sorte kunstnerlokker ned over skuldrene. Han skrev dum og skraa* sikker kritik i «Freie Landes Bote». Dette

42likte vi ikke. Og værre blev det, da det rygtedes, at han lot sig betale av «Murmelthier miserables» blandt kunstnerstanden, for at rose deres elen« dige produkter. Vi var alle straks enige. Fyren blev sat under skarp krigs« ret, og dommen lød: enten hadde han øieblikkelig at holde op med sine skriverier, — eller han sparkedes ut av akademiets hellige dør av samt« lige tilstedeværende. Næsen hang som en betænkelig lang tap i jøde« fjæset. — Han sløifet skriveriet.

Slik behandlet vi kunstkritikere i de dage.

Mens vi stod der og tegnet efter nøken model, stemte vi ofte op i begeistrede sange. Jeg gjorde lykke med mine tungsindige norske melodier. Alle ropte bravo; en ung engelskmand præsenterte sig og tok mig i haanden: «Du er nordmand, jeg er engelskmand, vi er brødre.»

Saa kom en stille, beskeden fyr, med øine som tindret av den øm« meste og fineste sjæl. Han var fra Finland, presteson og født i Kuopio. Han blev min aller bedste ven. Naar vi sat sammen i friminuttene og spiste smørrebrød og drak øl i ølstuen like ved, talte og drømte vi altid om naturen hjemme. Vi var like begeistret: Norge og Finland var vakrere end alt andet!

Er livet andet end en drøm! — Jeg har aldrig set ham siden, borte er han i mylderet, han, som alle de andre.

Vi gik lange turer sammen, kjøpte litt billig blandet pølsemat hos en slagter, for at faa pengene til at strække til, tok skissebøker og akvarel« saker med, og vandret langs den deilige Isarflod under de vældige bøke«

43

Portræt av Th. Kittelsen

Tegnet i München av Ola Rustatrær, mellem et hav av blaaveis og hvit» veis. Glæden grep os. Han sang Suomis sang paa bløtt klingende finsk. Han hadde ingen sangstemme, men det bløte vidunderlige sprog og hans straalende øine gik mig like til hjertet. Vi gik uten at vite hvorhen, til vi fandt et litet verts® hus, som lyste av den hygge, vi ønsket os. Der gik vi ind, forlangte hver vort mas øl, tok frem vor pølsemat og var lykkelige. Tyskeren siger: Der hvor du ikke er, der findes lykken. Jeg vil helst si: grip lykken der du er.

Det var saa vidunderlig deilig i den mægtige bøkeskog henimot kvelden. Løvfroskene holdt et bedøvende spek» takkel, talte kvækkende i munden paa hverandre i et eneste stort surr, og inde i den tætte mørke lund jublet nattergalen. Vi pyntet vore hatter med lysende sankthansormer og gik syngende videre.

Ved middagstid samledes de fleste skandinaviske malere, baade ældre og yngre, i det morsomme gamle Wirtschaft «Drei Raben». Vi hadde vort eget stambord, ellers vilde det været vanskelig nok at ha fundet plads. Der var saa stappende fuldt i det store lavtakete lokale, at det var ondt at komme frem. Luften hang kvælende tung av tobaksrøk, støiende latter lød rundt om, og hode ved hode svandt ind i taaken som i en uende* lighet. Men maten og øllet var udmerket og betjeningen rask, desuten kunde en i knipetak opnaa kredit hos kelnerinden, og det var jo ikke at foragte. Jeg beundret den lille energiske kelnerinde. Som et lyn kom hun farende, et skummende fuldt ølkrus hang paa hver av hendes ti fingrer. Hun spildte ikke en draape. Naar der skulde betales, hadde hun med forbausende sikkerhet alt i hodet nøiagtig til den sidste pfennig. Disse middage i «Drei Raben» gik bestandig under spøk og latter, vi var vittige og hundset og

44

Fra Münchenertet hverandre efter bedste evne; men gode kamerater var vi allikevel. Katti vartet op og hvisket os fortrolig i øret, hvad mat vi burde vælge. En godslig gammel syndebuk, som aldrig skulde tænkt paa at bli maler,

studerte ivrig spisekartet. Han levde bare paa kreditten, stakkar, og vilde helst vælge det billigste. — Han spurte forlegent, idet han snodde sin blekgule knebelsbart:

«Haben Sie Hertz, Fräulein?»

«Ja freilich!» sa Katti med et skøieragtig blink i øinene.

«Ja, ich meine gespicktes, natürlich,» kom det med et sursøtt gemyt* lig grin.

Trå ra tara trå.

Guten Morgen, Herr Fischer!

Trå ra tara trå.

Herr Fischer, guten Morgen!---

Like i byens utkant, ved den grønne Theresienwiese, laa den gamle ærværdige Bavariakeller, mellem store kastanier, helt indegjæret av høie kalkede murer. Langt borte i horisonten løftet sig i lyse takkete blaaner de baierske alper. Hver sommeraften var der en myldrende folkevandring ut til den gemytlige ølhalle. Kunstnere, studenter, militære, hæderlige spidsborgere med sine madamer og barn, rike og fattige, alle vilde ut til Bavariakeller. Der sat vi ogsaa om sommerkvelden med lystig spøk og latter. Dagen sank i glødende flammelys, kastanjerne raslet, og mørket kom bråt fulgt av sin straalende stjernehimmel mellem de virrende blade oven* til. Den varme, lumre luft veiredes bort av nattevinden, elskende maikæfere drysset ned over vore hoder og ølkrus fra de høie kastanjer, og gasblus* sene lyste glimt i glimt. Lystigheten steg til den vildeste glæde. De gemyt* lige münchenere brølte og skrek i et eneste kor: «Fischer! Fischer!»

Musikken var straks villig, og hele menneskemassen stemte i med:

Trå ra tara trå.

Guten Morgen, Herr Fischer!

Trå ra tara trå.

Herr Fischer, guten Morgen!

45Trå ta teritti trata, Holdria holdria! Trå ta teritti trata Holdria ho! Mir san net aus Pasing, mir san net aus Loam, mir san aus dem lustigen Menzing dahoam. Au! — au! — au! — tsjo--i — i!

Slutningen endte i et bedøvende hyl, som alle tilstedeværende stemte med i av hjertens lyst. Det var et virvar uten like. Ind mellem gjestene tuslet der mange rare skikkelser, — gamle koner kom med store kurver, de solgte kokte egg og reddiker. «Hei raddiweib, komm mai hier!» lød det. En polak frembød sine cigarer, cigaretter, saapestykker og mange andre herligheter. En italiener med et stekeapparat anbefalte støiende: Aise Kastanien, meine Erren, aise!» —

Ofte lød det sagte og forknyt fra en trist stakkar: «Bitte meine Herren, — ein armer Handwerksbursch!» — Langt borte i haven skimtet vi en underlig silhuet, den lignet mest en stor flaggermus. Det var vor fattige kamerat fra «Drei Raben». Han manglet et ben og kom humpende paa krykker i sin slitte kappe. Det var tydelig han studerte terrænget. Han utspurte kel« nerinderne, nikket, og kom nærmere og nærmere: «Nei, godkveld, — dere sitter nok her i al gemytlighet dere. Hm. Det er vel ikke en av dere, som kan sleppe paa mig en krukke bier vel? — Kanske en kunde rive i en liten bråten« stek paa mig ogsaa? —

«Ja slæng dig bare ned, din gamle ostemark. Her er gutter, som har penger!» Han straalte over hele ansigtet. Mere skulde ikke til for at jage bekymringene bort i de dage. Han var en underlig raring, hvor meget moro han skaffet os!

Vi sat netop og eksperimenterte med et raat egg, det skulde være umulig at klemme i stykker mellem hænderne, naar det blev holdt ret. «Nei jamen maa jeg ogsaa prøve.» Han var meget arm«

«Mir san net»sterk, trods han var krøpling. Han klemte og klemte, saa aarerne svulmet blaa og tykke i tindingene: der lød et smeld som et litet pistolskud, op styrtet en rasende tysker, med egge« hvitten ned over ansigtet: «Meine Herren!» tordnet han. Men efter en overbevisende forklaring blev ty« skeren like blid og gemytlig.

«Ja der var hvitten, men hvor er saa plommen?» spurte en av de tilstedeværende lystig. Dagen efter kunde samme mand til vor store jubel fortælle os, at han om kvelden hadde fundet den gule plommen inde paa sit skjortebryst under vesten.

«Nei jamen maa jeg fortælle dere om den gangen, jeg knuste den store speilglasruten oppe i Pilestræ« det!» sa den gemytlige krøplingen. «Jeg stod og saa paa nogen rammer, som var utstillet i vinduet, saa gled jeg paa fortauget. Først gjorde jeg slik — og saa gjorde jeg saa, og dermed slog jeg krykken min midt i ruten,

saa der blev en stor vældig rose.--Men da kan dere bande paa, at jeg

tok til bens! Jeg satte begge krykkerne langt foran mig og sprat mange meter gjennem luften. Netop som kjøbmanden ståk næsen sin ut av døren, smat jeg heldigvis om et hjørne ind i en anden gate.»--

Lystigheten steg i store bølger. Studenter sprang op paa bordene mellem ølkrus og tallerkener, deklamerte og sang i vilden sky. En skøier, som kom med en elegant skinnende floshat, blev mottat av skingrende rop: «Cylinder! Cylinder!» Og straks sat hatten ved et næveslag flatslaat paa hans hode.

Med ett begyndte kastaniebladene at rasle saa rasende vildt, — luften blev tyngende lummer. Rundt om os lød: «Ein Gewitter kommt.» Og

«Johanna»

Gammel model fra Miinchenerakademiet

47det vældige uveir var over os med sprakende lyn og dundrende torden. I stride strømme høljet regnet ned, plasket paa bordene og slog de arme maikæfere sønder og sammen. Med hyl, skrik og latter bølget den store menneskemasse ind i den gamle Bavariakeller kjæmpende om pladsene. Til slut sat vi der alle sammenstuet tæt som sild i en tønde. Her inde samledes alt i et bedøvende surr. Fete kelnere i opbrettede skjorteermer med sterke, muskuløse armer bakset med tømte og fulde øltønder, musik* ken gnog sin evige: «Guten Morgen, Herr Fischer», og skrikende unger stilledes tilfreds med friskbakt brød, eller taater, som blev dyppet i fløte* agtig skummende øl.

Utenfor dundret det, som himlen skulde revne. Lyn paa lyn knitret og flammet i forfærdende uhygge. «Herrgott sakrament, is dös a Gewitter!» sa en tyk smilende bairer. Nu ramlet sikkert begge «Frauentiirmer», der

alte Peter og den trygge fete Bavariastatue med sin seierskrans.---

Et sted, hvor vi ogsaa moret os kostelig, var det saakaldte: «Binders Volkstheater». Det var det rareste hul i verden; et litet filleteater, lur* vete skuespillere og et publikum, som hverken var kræsent eller for* nemt. Vi holdt et frygtelig spektak* kel, hvergang vi var der, trampet i gulvet, klappet og ropte bravo paa de mest ravgale steder. Paa gulvet under vore sæter stod vore ølkrus, vi smækket høit med laakene og ropte: «Prosit Fräulein!» til de koketterende skuespillerinder oppe paa scenen. Og musikken, den var jamen famos. Vi hjalp den efter bedste evne, ply* stret, mjauet, brummet som bjørner og gjødde. En gang blev publikum der oppe i paradiset udelikat. Der

48

En gammel ølbasse

Kultegning fra kunstakademietDaarlige utsigter. En gammel hankat

blev spyttet like ned i hodet paa os. Men en stor, lang svenske slog rolig sin paraply op under bedøvende latter og

hyl fra alle tilstedeværende. Slikt leven blev betragtet som ganske naturlig og hørende med til skuespillet.

49Noget kosteligere end naar direktøren optraadte, fandtes ikke. En liten fortørket gammel mandsling, som overtok de vigtigste roller, og flottet sig i lurvete fløielslapper med kaarde ved siden. Han slog sig dramatisk paa hjertet, mens vi hylte bravo i vilden sky. Jeg glemmer aldrig «Reisen rundt jorden i 80 dage», hvor Philias Fogg skal bestige en elefant. Elefanten, som var laget av sækkestrie, sjanglet frem og tilbake, de to stakkarer inde i skrotten strævet alt, hvad de kunde, for at holde sig paa benene. Saa kom hr. Philias Fogg, selve direktøren, saa værdig og overlegen som aldrig før. En liten sammenspikret stige blev sat op mot den ustøe elefants ryg, som begyndte at slaa underlige bugtninger og folder paa sig, da hr. Fogg besteg trinnene. Publikum hylte av henrykkelse, da endelig den lille mandsling sat velberget oppe paa elefantryggen. Men dette blev for meget for de to indestængte kunstnere, som skulde bære hr. Philias. De fordret ogsaa sin del av æren, og vilde vise, hvor de var henne. Den fremste begyndte med trompetlyd at slænge med snabelen. Og pludselig hoppet bakdelen op og ned og virret lystig med rumpen. Publikums henrykkelse kjendte ingen grænser.--- —

Zwischen Feisen, die voll Schnee, duliö duliö duliö duliö haho.

Liegt a himmelblauer See. Duliö duliö duliö haho.

Und wer in den See schaut 'nein,

Sieht das höchste Glück tief drein.

:/: O du himmelblauer See

Du stilist mein Herzload net, stilist net mein Weh. :/:

Und beim See im Mondesstrahl, duliö duliö duliö duliö haho.

Sitzt und singt a Nachtigal. Duliö duliö duliö haho.

Und wer's hort dös G'sang, wie's hellt

Moant voll Freuden is die Welt.

:/: O du G'sang so hold beim See,

Du stilist mein Herzload net, stilist net das Weh. :/:

Aus der Hütten hint' beim See, duliö duliö duliö duliö haho.

Guckt a Dirndl, weisz wia Schnee. Duliö duliö duliö haho.

Weisz wie Schnee und roth wia Bluth,

Wenn dös Diandl is mir gut.

:/: O du himmelblauer See,

Aus is das Herzload, aus ist das Weh. :/:

50Hvor vi kunde flagre om som glade sommerfugler. Vi drog til den vakre bekjendte Starnbergersjø, gik tilfots derfra til klosteret «Heilige Berg Andeks» ved Ammersjøen, hvor vi slog os ned blandt de velnærte munker, vrøvlet, spiste og drak skum» mende sterkt øl med dem til langt paa natten. Vi var de før» ste opdagere av den yndige landsby Diesen, som ligger like over paa den anden side av sjøen. Der var vi en tid i idyl» lisk fred som de eneste kunst» nere. Men det varte ikke længe, vi fik beholde vort lille maler» paradis alene. Rygtet om denne deilige lille kjøtgryte lokket flere og flere hungrende maler» sjæle, til slut vrimlet de som kakkelakker, staffelier og sol» skjermer saaes overalt. Da pak» ket vi i ærgrelse vore saker sammen og för paa nye op» dagelsesreiser. Det gik fra den ene maleriske landsby til den anden, hvor gamle middelal» derske bygninger, porter, taarn og fæstninger fortalte sine rike historiske minder. Overalt blev vi mottat med en hjertelig sympati av de gemytlige bairere. Vi laget dekorationer til en «Wittelsbacherfeier» og blev av stedets befolkning hyldet over alle grænser. En gemytlig tykkert, som sat like i nærheten, vilde ogsaa vise sin beundrende hyldest. Han nærmet sig høflig med

hatten i haanden: «Entschuldigen, meine Herrn — sind Sie denn wirklich aus Norwegen?» — Ja, det var sikkert nok. — Med et yderst betænksomt og overlegent blik paa sine landsmænd satte

Glæde av barnene Maleri fra akademidagenehan sig igjen og trommet med fingrene paa bordet: «So so, Sie sind aus Norwegen, aus Norwegen. Das ist aber ziemlich weit von hier!» Turen gik til Tyrol.

Over fjeld og dal, paa kryds og tvers vandret vi til fods helt til den italienske grænse. Vi hørte sang og zitherspil i Zillerthal, drak tyroler«vin «mit den Sennerinnen» høit oppe i de smaa sæterhytter. De kysset os til avsked og satte alpeblomster i vore knaphul, den deilige «Edelweis» og den yndige lille «Edelkraut».

For en jublende frihetsglæde! — Solen sank, Alperne laa som et blaatakket hav rundt omkring, bare de mægtige «Dolomitter» løftet sig i eventyrlig glans i aftenens sidste gyldne glød langt borte ved den italienske grænse. Vi sov oppe paa vilde fjeldet, vaaknet og pyntet vore hatter med de vilde mørkerøde alperoser, drog saa videre med vor kapsæk og alpestok. Hist og her paa et styrtbrat sted fortalte et simpelt kors med visne alpeblomster om et ulykkestilfælde. «Hellige Guds moder, bed for ham,» var de sidste ord. Høit oppe paa den ytterste rand av den nøkne styrtbratte fjeldvæg, som gik ende ned i den smilende grønne dal, lyste et litet skinnende hvitt kapel. Det hellige lille valfartssted besøktes en gang imellem av pilgrimmer, — syke og ulykkelige, som søkte trøst for sjæl og legeme.

Hvor underlig det var der oppe i ensomheten hos den sortskjeggete kærntner, som alene vogtet stedet aaret rundt. Naar han lot klokkerne lyde fra det lille taarn, svævet tonerne saa uendelig langt ut over verden neden«

for, — indtil de stille døde bort.---

Nede ved den bratte ujevne bergsti skinnet et litet rødlig blus fra en mørk grotte i fjeldvæggen. Derinde hang en uhyggelig utskaaret Kristus fæstet til korset. Den store smerte og lidelse, det paaklistrede haar, torne«

Tegnet av C. G. Hellqvist de tidligste Münchenerdage

Th. Kittelsenkronen og de rindende blodsdraaper grep os heroppe i fjeldensomheten med stor uhygge.

Veien gik videre over fjeld og dal. Vi saa Andreas Hofers fødested, prøvde hans mægtige belte omkring vore smale midjer og drak til avsked et glas tyroler«vin til hans ære. I Meran hang druerne blaa og grønne over

Brudefærden i Hardanger

vore hoder i de lange alleer. Ind i det av høie fjeld indestængte, sol« varme Botzen kom vi rumlende oppe paa det runde tak av en overfyldt diligence. Heten var skrækkelig. Barbente og med fillete blomsterprydede straahatter, opknappet skjortebryst, med vore kapsække og alpestokker maatte vi ligge paa maven og holde paa hverandre for ikke at falde ned av det runde, glatte tak. Vi hilste efter bedste evne med halmhattene op mot vinduerne. Unge piker lo, klappet i hænderne og vinket til os. — Heten var ikke til at holde ut. Mennesketomme og lumre laa gåterne hele

dagen, bare de muntre lynsnare firfisler för i lystig fluejagt over rende* stenene. Men om aftenen lød sang og musik, gåterne var fulde av muntre mennesker, tysk og italiensk blandet sig sammen til ett.

Minderne flagrer broket forbi--over endeløse grønne sletter, lands*

byer, berg og dale, Schweitzergrænsen, Bodensjøen og den lille rosenøen «Mainau» midt derute.---

I hoab am Leben gar ka Freid, I hoab a Bandelwurm im Leib! Und trink i Wein und trink i Bier, So trinkt das Bandelvieh mit mir!

For at bli lykkelig som maler, burde jeg — vel helst ikke blit maler! Jeg mindes solskin og skygge, og synes, at

skyggerne blir saa mørke og lange. Alt lys og glimt i den akademiske kjedsommelighet skulde absolut sendes til Sibirien. Tørre professorknoker, som visste hvordan alting skulde og burde gjøres, løftet altid som en gudfader sin manende tommelfinger.

Det var saa kjedelig! Altid fik jeg høre: «Hvorfor maler Du det? — det er jo rent umulig. — Hvorfor maler Du ikke en vakker ung pike?»--

Mere og mere kom jeg væk fra mine kamerater med deres vakre piker og den moderne damehat, — den franske realisme. Selvfølgelig blev jeg en ensom mand. Og saa kom fattigdommen og pengemangelen. Døren blir vel aldrig slaaet hurtigere igjen, end naar der viser sig et blekt ansigt med en tom pengepung:

Wer da Geld hat, isst a Karbonad,

Und wer koans hat, geht auf die Wachtparad.

Wer da Geld hat, kann Champagne kaufen Und wer koans hat, der soll Wasser saufen.

Wer da Geld hat, kann im Wirthshaus sitzen, Und wer koans hat, zählt die Fingerspitzen.

Wer da Geld hat, der isst Schnepfendräk, Und wer koans hat, lässt die Schnepfen weg.

Wer da Geld hat, kann Equipagen kaufen, Und wer koans hat, kann in Galop nachlaufen!

54I spindelvsevet«Du Kittelsen, ich sage dir, entdeckt habe ich was neues, eine kleine Wirtschaft, weist'. Dort krieg' ich um 65 Pfennig, mei' Bier, einen schönen Bråten mit Gemüse und geröstete Kartoffeln, und eine Supp' — Kittelsen, — ich sage dir, famos!» —

Disse tyskere skulde altid blande mat i kunsten. De var for resten snille og gemytlige. Mine gamle kamerater var borte, nye fremmede var kom«

met igjen. — Det var schweizere, østerrikere og tysk«amerikanere. — Vi nistet os ut efter omstændig« hetene. Det var ganske almindelig blandt os at mangle penger. Naar vi møttes, lød det bestandig: «Na wie geht's?» «Ach schlecht, sage ich dir.» — «Ja warum denn?» — «Ach, weil d'es fehlt,» fulgt av en livlig illustrerende tysk bevægelse med fingrene.

Ofte gik vi med litt pølsemat i papir ind paa det nærmeste Wirthschaft, forlangte flot et krus øl, og op av lommen kom papir« tullen med pølsematen. Eller og« saa opsøkte vi de underligste av« kroker, hvor vi aat «Tellerfleisch» med litt salt og snitløk paa flate træbakker. Kjøtet var saa trevlet og seigt, at selv en sulten hai vilde rynket paa næsen, men vi hadde god matlyst og kraftige tænder i de dage.

Kunst og kunstanskuelse fore« kom mig at svaie kjedelig frem og tilbake som pendelen i et ur.

Du slette tid

56Altid var der nogen efter mig, som dræpte glæden og troen: «Nei det bør du ikke male!»

Længtende følte jeg, at jeg hadde noget for mig selv, noget jeg vilde ha tak i. Det gjaldt bare at komme bort. Jeg vilde væk, vilde være ganske alene i en stor, frisk natur, der hvor Gud siger: Ta dine sko av, det sted du staar paa, er hellig. Men nøden mente noget andet. Han slog sig ond* skapsfuldt ned paa sengekanten i mine tunge nætter:

Hvem er det, som atter banker paa min dør? Er det bare mine tanker, som i pisket uro vanker, — hør!---

Nei, nu skal det være stop, nu skal døren rives op: «Kom i dine rædselsfiller, knokkelmand med hule øine,

bleke død---»

«Kjære dig, hvor vil du hen, kjender du da ei din ven? Jeg er slettes ikke døden, jeg er bare usle nøden.» «Pokker er du der igjen. Blir jeg aldrig fri dit rend?»

«Aa, du vet en fattig krop maa jo søke venner op.»

«Vel, sæt dig ned.---

Jeg bedre kjender dig end anden.---

Hvor du har aagret med mit liv, til dit fordømte tidsfordriv! Det mindste lysglimt paa min vei blev altid slukket ut av dig. Du knuget mig i mørket ned i lange nætters søvnløshet. Du lever jo av bare taarer, av det, som alle andre saarer. Ta taaren; men gi litt igjen, litt glæde i erindringen. Har jeg bedt dig om at bytte glædens mynt med sorgen tung?

57Bort du stjal min lykkepung, Aagerkarl, til ingen nytte. Jeg, som trodde liv var sang, vilde bare gaa og synge. Neppe hørte du en klang, bare liten tone gynge, før du kom, forbandet skræmsel, la dig som mareridt over alt, som skjønt og frit burde jubles uten glemsel. Hvorfor skal din skitne finger stække frie fuglevinger?

Hvorfor kommer du igjen,

blir jeg aldrig fri dit rend?----

Hvorfor altid op til mig, skjønt du vet jeg hater dig, — hater dig med alt dit skrammel, sultefjæs og trapperammel.»

Ja, det var i kong Ludwig den andens forunderlige dage. Store kunst« nere spankulerte kneisende om paa gåterne og hilstes i dyp ærbødighet. Der laa en glorie over alt, som kaldtes kunst, — en ophøiet hellig følelse, som i vor konkurrerende tid, med de tusen forskjellige stridende meninger, ganske er svundet bort. Den samme forunderlige nimbus svævet over den fantastiske menneskesky konge. Jeg har set ham en eneste gang i «Eng« lischer Garten». Han kom i rivende fart kjørende med sine forridere i den store gamle park, som paa den tid laa øde for al menneskevrimmel. Vi var to sammen. Han saa ut av vognvinduet, — et eiendommelig sørg« modig ansigt med sort bølgende haar, gulblek, og med forunderlig drøm« mende øine. Vi hilste ham ærbødig. Han smilte og nikket.

Ogsaa hans ulykkelige bror Otto har jeg set i et tilgitret vindu i det ensomme slot «Fiirstenried».

Naar den gamle enkedronning, sorgfuld og sortklædd, vandret gjennem Münchens gater, da bøide alle sig i den dypeste ærbødighet og medfølelse for den tungt prøvede moder. Det blev saa stille paa gaten.

58Jeg mindes de store plakater, som rundt om i alle byens gater bragte efterretningen om kong Ludwigs død i Starnbergersjøen. Over de forfær« dede ansigter kom der et iskoldt gravpust. — I den myldrende, tæt sam« menstuvede menneskemasse stod jeg indeklemt mellem en hel del kjæmpe« sterke bergfolk fra Oberbayern. Foran os lynte i solskinnet den uende« lige rad av soldatenes bajonetter. Saa blev der med ett en voldsom bevæ« gelse gjennem det store menneskehav. — Høit løf« tet over de blinkende bajonetter og de tusinde hoder gled stille den sorte kiste ombølget av lange sorte draperier.

«Heilige Mutter Got« tes! — unser guter Lud« wig,» — hvisket de sterke bergbeboere rundt om mig. Hattene kom av alle hoder, og taarerne trillet ned ad de brune veir« bitte ansigter.

De sidste dage i München var likesaa graaveirstunge, som de første var lyse. I erindringen ser jeg noget haabløst mørkt, bare regn og sneslud, sile nedover min triste vindusrute.---

«Herr Kittelsen, jeg tror folk i deres land maa være bedre end her hos os,» sa gamle Frau Martin graatende. Jeg hadde hjulpet hende at vaake flere nætter over hendes syke mand. «Aa nei, aa nei, ikke nævn noget saadant,» svarte jeg næsten fortvilet. Jeg hadde bodd der i lang tid, og i det sidste maatte jeg jo, som en fattig Raskolnikow, luske mig forbi hendes kjøkkendør. Jeg skyldte jo for nogle maaneders husleie. De to gamle levde der ganske alene. Han var en stram, hyggelig, gammel soldat,

59

Verten er vittig

Fra en Münchenerkneipesom hadde været med i den tysk«franske krig og var kommet tilbake med jernkorset. Nu hørte han til kongens æresvakt. I sin straalende uniform hilste han altid gemytlig smilende, naar vi møttes.

Saa kom sorgen. — Den stramme gamle ridder laa for døden. Jeg hørte og visste, hvorledes den gamle dame gik der alene og venneløs, stred og vaaket hver nat. Dette var ikke til at utholde længer. Jeg ringte paa døren:

«Frau Martin — pardon! — ja jeg har endnu ingen penger, — men De faar ikke lov at sitte alene hver nat og vaake. Jeg er ung og vil hjælpe Dem.»

Hun saa paa mig med sit slitne ansigt; men øinene lyste som min mors. En kveld sa fru Martin: «I nat blir det slut.» Hun knælte foran sengen: «Kennst du mich, mein guter Martin?» Der kom et straalende spøkefuldt livsglimt fra den gamle kriger:

«Ja freilich, mein gutes altes Testament!»

Hun var sovnet ind av træthet og sorg, da manden drog sit sidste suk. Jeg tændte efter katolsk skik lysene og stilte dem foran hans hode« pute, alt var færdig! —

Hun knælte i graat foran sengen. Værelset var langt og smalt og med

et teppe, som delte det til to. Bare et eneste vindu fandtes der. Jeg gik bort til vinduet, satte

panden mot ruten:--

Aa herregud hvor trist

livet kan være.--Fy

hvor styg og klam natten

var derute.--Det silte

og klisset, dette evin« delige triste søl gled i ormebugtninger ned ad ruten.

«Min Gud,» sa gamle fru Martin, «ikke en ene«

Sorgen

60ste av alle dem, som kjender os og bor her i dette store hus, har søkt os i disse dage. — Aa kjære, bli her, hvis De ikke er ræd for at sove sam» men med min kjære Martin denne sidste nat.»

Jeg sovnet i fred og ro paa sofaen likeoverfor den døde. — Tidlig næste morgen vaaknet jeg. Det samme triste søl og regn silret nedad vin» dusruten,--alt var saa haabløst trist!

Og julen kom saa tung, intet hjem og intet juletræ.---En fattig

kamerat ruslet tidlig julemorgen forbi duknakket, hutrende i en tynd frakke med opbrettet krave og hænderne dypt nede i lommerne. Det snedde og snedde, store, bløte filler faldt stille ned paa den øde gate. Han saa saa ensom og forlatt ut, som han tuslet sig fremover, efterlatende sig spor efter spor paa det hvite fortaug. Jeg skyndte mig efter og ropte paa ham. Han braasnudde sig, ansigtet var likblekt.

«Men kjære dig, du fryser jo ihjel!»

«Aa, bror Kittelsen, jag har det ondt, saa ondt, jag er ledsen indtil døden!»

Heldigvis hadde jeg netop faat litt mynt for nogen tegninger til et stort berlinerblad. Jeg slog flot paa lommen og ropte som gjøglerne ved oktoberfesten paa Theresienwiese: «Hereinspatzieren meine Herrschaften, — immer hereinspatzieren!»

Vi sat snart i et lyst og hyggelig Wirtschaft. Det var saa koselig og varmt derinde, de friskt hvitskurte træbord saa festlige ut. Det var tidlig paa morgenen, vi var de første gjester. Min kamerat sank sammen i dødelig træthet, han lukket øinene og skjulte ansigtet i sine magre hæn» der. Pludselig saa han op, det lyste i øinene: «Har du slantar, bror?» — «Ja var lugn du!»

Saa kom hans triste fortælling om, hvorledes han i de sidste dage hadde sultet, sultet indtil ynkelighet. Hans husvert hadde simpelthen stængt døren av like for hans næse og negtet ham at komme ind. Vinter» frakken var

pantsat og intet mer igjen. I fortvilelse vandret han om den ene gate op den andre ned og havnet til slut om julekvelden inde i den

61store Frauenkirche, hvor de katolske prester i røkelsesduft messet, sang og bad sine uforstaaelige latinske bønner. Han sat der i en eneste døs, — saa træt og utslitt. — Og siden vandret han den meste tid av den hellige julenat ring i ring utenfor den mørke Frauenkirche. Til slut fandt han paa at tælle ringene, — var kommet til over hundrede, da han skræmtes væk av en lurende mistænksom gendarm.

«Siden husker jag als inte noget.--Aa hur lifvet kan vara svaart,

bror Kittelsen!»

Fra Berlin kom der gode efterretninger. Mine tegninger gjorde stor lykke. En del penger blev levert mig av et gemytlig baiersk postbud med de ord: «Gewiss von eurem Vater, mein Herr.» Disse venlige ord betalte jeg straks med en reichsmark, mens jeg i mit stille sind tænkte: — ja freilich, — fra Gudfader i Berlin.---

I Paris lød det gamle gnaalet: «Hvorfor maler du det — slikt er jo rent umulig at faa frem. Hvorfor ikke en studie, — en vakker pike — noget salgbart?»---

Aa disse malerklattene og det evige pratet deres!

De lignet hverandre alle disse «franskmænd» i al sin stræben og re* alistiske dygtighet. Jeg savnet mest en troskyldig sjæl blandt dem.

Aa nei, — jeg var nok en daarlig veddeløpshest blandt de veltrænede kunstnere, som alle sat med æreslegionens baand i knaphullet og stirret smilende op til sin avgud: Salonen.---

Trods alt det store og vakre, Paris bød, følte jeg mig ensom og mis* modig, — malte og skrapet ut igjen, værre end før.

Da saa jeg for første gang et maleri av Millet. Ham kjendte jeg jo fra Münchenerdagene gjennem reproduktioner i Hanstängels kunsthandel.

— To nakne barn, en gut og en liten pike, hadde fundet et lidet rede fuldt av fugleunger. Gutten holdt det forsigtig mellem hænderne, medens den lille piken med rørende kjærlighet matet de gapende smaa væsener. Over denne idylliske gruppe flagret pipende og angst den ulykkelige fugle* mor. — Det hørte sikkert nok ikke til Millets bedste billeder, men den

62samme aand gik gjennem dette som i alle hans andre: Hans store kjærlighet, dyptfølt samlet den sig i et hellig maal.

Tonerne av noget dypt hjem« lig klang en gang imellem. Det var, naar vi skandinaver var for« samlet i «Homan» paa boulevard Clichy, sent om kvelden. Med begeistring sang vi vore sange. Da blev vi ett i følelse og læng« sel.---

Saa vandret jeg ut paa natten trist og ensom til min lille hybel i rue Pigalle. Op til denne min kjedelige billedmakerhybel, som lignet en fængselscelle, — helt oppe i den syvende himmel! Aa hutetu, hvor hjerteløst klamt disse væggene kunde stirre paa mig. — Og her skulde jeg blomstre som kunst« ner! —–-

Kl. 4 om morgenen begyndte et larmende spektakkel. Det flittige Paris var allerede paa benene. Fra den stenlagte gate dundret vognrammel. Hæse skrik, syngende og fløitende toner lød fra menneskevrimmelen, som bød frem sine varer dernede. Et kaos i kamp for tilværelsen. Og mor« genen kom for mig mest i graat pariserlys.---

I vrimmelen paa gaten stod en elendig fattig kvindeskikkelse med sin lirekasse. Hun var gulblek i ansigtet. Fattigdommen hang i laser om hende. De brændende mørke øine saa forbi alle — bare ut i elendigheten. Et litet vakkert barn sat saa trygt paa den grønne fille oppe paa lirekassen, snudde sig en gang imellem mot moren, smilte og grep hende i brystet. Og fra lirekassen lød det med drømmende, fløitende toner, som mindet om Millet:

Studie Malt i Paris 1883langsomt. 8 - - -

Men nu var længselen over mig værre end før, — længselen efter at komme bort. Gjemme mig væk i en stor, frisk natur, ganske alene. Jeg var lei alle disse smaalige malere, som traadte hverandre paa tærne og sloges om et avgnaget kjøtben. Aa friheten var noget ganske andet. Læng*

selen drog mig vildt,---bare en liten fattig stenholme med sin krans

av tang--ute i det vilde hav hjemme i Norge!---Og den store

blaa havlinje---en drømmende seiler i sollyset langt derborte i hori*

sonten. ---

64«HavsuZua»

Over havet langt derute, der hvor solen synker ned, seiler stilt min tankeskute. Sporløs er den store vei i det store, stille øde. Kun et fnug blandt død og døde. Livet, som blev skjænket mig.

For at naa de fagre drømme maa jeg seile efter stripen av de gyldne purpurstrømme. Stirre, stirre. — Altid jage efter stripen, som forsvinder. Sagte skvulper livets minder, ekko fra de svundne dage.

Bævende min tanke skimter aandens store tryllerike, hvor de sidste straaler glimter. Fare, fare, — aldrig hvile, — skynd dig, timeglasset rinder! Ser du evighetens tinder funkle, glitre, til dig smile?

Hvor jeg higer, hvor jeg stunder! Favne vil jeg evigheten med sit straalende vidunder.

Lænket griper haanden efter gylden frugt; men grenen bøies.

Kun med længslen maa jeg nøies,--

spildte, spildte mine kræfter.

Tungt i hjertet bønnen banker: Gud, min Gud, gjør farten større! Tid er ei at sænke anker.

Havfrusangen over vandet, æolsharpens længselstoner lokker fra de gyldne troner til det fjerne drømmelandet.

Maalet flyver som en maake. — Aa! hvor gad jeg heller hugge veien gjennem storm og taake. Se, der synker lykkelandet — med de fagre gyldne troner! «Aldrig hjemme» stille toner som et ekko over vandet.

65Tegninger av J. N. Prahm

Mors og fars portrætter (2S/2 og 29/2 1852)

HJEMME I NORGE

DE GAMLE KJENDTE STEDER — LOFOTEN — HILDRING — SKOMVÆR — SKARVENE — TORSTEN - DRAUGEN - EKKO — TEISTENE PAA SKJÆRET

Det var deilig at gjense de rundslitte holmer og skjær ved kysten hjemme. En frydfuld lyst kom over mig, — bare at kunne faa trampe

i glæde paa den gamle kjendte graasten.---

Og min fødeby saa saa frisk og renvasket ut med sine smaa malte træhuse. Der straalte en hjemlig hygge ut fra de smaa vinduer med potte« planterne, myrte og kristiblodsdraaper, og de rene hvite gardiner. Det fat« tigste sjømandshjem med dets barnlige rørende skjønhetstrang gav mig en lykkefølelse, som jeg altid hadde savnet ute i den store og rikere ver« den. Jeg fik en dyp respekt for de simple fotografier av far og mor, søskende, slegtninger og venner. De hang der samlet som en skjønhets« krans paa den blaamalte væg. Nu var de fleste døde og resten spredt

66over hele verden. Jeg saa i tanken disse kjærlige hænder, som hadde stridt for at gjøre hjemmet til et litet paradis, — og jeg følte mig hjemme. —

Alting var næsten som i gamle dage. Der grodde vel ikke længer græs og blomster i gåterne, de var nu pyntelig sandlagt. Et flot hus hadde hist og her tat pladsen fra en poetisk gammel rønne; men nede paa broen ved fiskebryggen stod som før hyreløse sjømænd i sam« tale, lænet sig ut over rækverket og spyttet betænkelig skraatobak i sjøen. Mine utenlandske bukser vakte en mistænksom bitterhet: «Aa ja, det er slike, som skal ha det,» hørte jeg bak mig.

Borte paa bryggen paa en træ« bænk sat en gammel hvithaaret mand. Hodet hvilte tankefuldt paa de magre hænder over stokken. Det var en av byens gamle borgere. Fristelsen var mig for sterk, det var saa morsomt at føie sig ukjendt. Jeg nærmet mig og hilste høflig: «Goddag, hr. A, De kjender mig kanske? Jeg fik slik lyst til at hilse paa Dem.»

«Neigu om jeg gjør, — pt, tu, tu, tu,» spyttet gamlen, «neigu om jeg gjør; men jeg syns, jeg skulde kjende den stemmen!»

«Da kjender De vel snart ansigtet ogsaa,» sa jeg.

«Gud velsigne Dere, neigu om jeg gjør, — jeg er jo blind.»

Guldsmedgaarden, det lille hus, hvor jeg var født, maatte jeg ogsaa se. En gammel dame møtte mig venlig og viste mig omkring i hver krok. Vi var rørt begge, da vi stod i det bitte lille kammer, hvor jeg hadde

lekt som barn. Her var det mor gik frem og tilbake og sang saa vakkert om Agnete og havmanden, mens jeg holdt hende i kjoleskjørtet og hun bar min lille bror paa armen. Endnu klinger sangen i min erindring:---

Og han stop-ped lien-des o - re og lian stop - ptd hen - des

i i

mund — og for - te hen - de dybt ned paa ha - vets

i i hund, aa ja, aa ja, aa ja, aa ja. han før - te

hen - de dybt ned paa ha - vets bund.Den gang var det jo saa uendelig langt fra kakkelovnen til vinduet. Derute over hustakene saa jeg igjen det gamle graa fjeld «Stenmanden», akkurat som før prydet med renvasket linnet, som var hængt til tørring i solskinnet. Alt dette hvite tøi husket jeg, i barndommen blev til forunder* lige skikkelser og dyr, som krablet omkring deroppe mellem de rare knauser. Den gamle dame og jeg saa paa hverandre, hun smilte til mig med taarer i øinene. Men op paa loftet maatte vi ogsaa! Aa herregud, her var minder i hver eneste krok. Paa gulvet maatte vi humpe over tverbjelkerne, og det var saa ynkelig lavt under taket, som skraanet ned paa begge sider. Der* borte var det lille vindu til naboens have. Der sat edderkoppen som før og samlet flueskrotter.

Ved denne tverbjelken over gulvet var det sikkert, at min unge tante skulde pynte katungerne med klær og baand til vakre dukker for bror min og mig. Her var det at vi prylte hende med en liten barneskammel til tak for det daarlige resultat.---

Barndomsminder dukket op fra alle kanter.--Jeg maatte se igjen

«Siris dam». Den deilige lille verden, hvor jeg alene hadde seilet med mine fagreste drømme. Jeg lette og lette under de store gran* og furutrær efter mit barneparadis. Det maatte være der? — Nei, — kanske derborte.

--Endelig stod jeg foran en liten pyt.--Herregud, det var jo Siris

dam; men saa ynkelig liten, — jeg kunde skræve over hele oceanet.

«Hvad pokker vil De her? en norsk kunstner har ikke lov til at bli hjemme!» var den sedvanlige hilsen, jeg fik.

Jeg burde jo paa forhaand visst, at enhver skipper, kjøbmand eller andre hadde mere hjemstavnsret; men det var jo ikke dem jeg søkte, men den store himmelherlige naturen.

For Norge var mit eventyrland i fattigdom, drøm og længsel.

Hvor kan vel begeistringen vugge saa frisk, som i solskin paa havet, utenfor det graaslitte land med de svindende takkete blaaner.

Hvor herlig det var ved Jomfruland, naar havet rullet sine blaa baarer med de snehvite skumkavler paa toppene.

Jeg følte mig stormende lykkelig.

Aa hvor det faldt sammen alt det, jeg hadde drømt mig saa rikt ute i den store verden.

Og Lofoten i al sin vilde eventyrherlighet! I gylden kveldsol med lysende sneflekker dukket den mægtige fjeldrække, slot efter slot, op av

det store mørkeblaa havet.

Langt ute, paa en ensom ø, saa jeg sent en aften den vilde bjergrække borte i horisonten i fuld hildring. Det var allerede paa den tid, midnatssolen dyppet halvten av sin skive i havet, for saa atter at stige op.

Det tryllende luftsyn la en ellipseformet solskive ovenpaa den

anden.---Der stiger av de

vilde fjeldtopper de mest fan« tastiske former. De stiger og faU der med en verdens skiftende uro« lighet.

Nogen gaar lynsnart i veiret, andre stille, rolig; men der er en evig kamp om pladsen, en gjæ= rende uro og veksling, som gjør ens tanke svimmel. Mægtige som Babel taarner enkelte sig op, hundrede mindre hopper urolige rundt om. Der reiser sig taarne og kasteller, fantastiske slotte og elendige smaahytter, alt i en uendelig øde stilhet.

Det er livets evige selvhaan, de falder alle sammen, stille, stille, det store Babel ved siden av den usle hytte. Men op av deres grus stiger igjen nye skikkelser, pralende, beskedne, for selv atter at gi plads for andre. Det er et flammende: «Mene mene tekel.»

Men naar man er alene, ser man gjerne mer, blikket blir skarpere, det blik som vender indad.

HavmandenLøfter man det op mot den mægtige hvælving ovenfor, tvinger tankens skapende kraft billeder frem, billeder hentet ut av aandens store hilder.

Jeg saa en uhyre flagrende skare i kavende uro og rastløs higen strække sig fra det ene himmelbryn til det andet. Midt imellem svævet den sterke

Kveld fra Jomfruland

mand med sin sigd. Han var blendende ren og hvit som det sterkeste lys, straalende skjøn trods den sorte maske.

Mildt og rolig løftet han sit frygtelige vaaben, stille og bløtt sank det ind i den mørke skare, og tusener av de rastløse faldt med slappe vinger ned i det store hav.

Han flytter sig som lynet, hans billede er overalt, overalt hvor øiet søker hen. Men gjennem hans sorte maske føler jeg hans mægtige retfær» dighet skinne mig ind i hjertet.

Evig bygges der nye kasteller, uopholdelig flagrer de urolige, fulgt av den skinnende hvite, altid saa forunderlig rolig og stille.

Da strømmer den sorte skare tæt sammen, der blir uro og kamp un* der den rastløse flugt, tættere og tættere mørkner den paa et punkt. Men den sterke sænker sin sigd midt i den tykkeste sværm, og tusener, tusener segner

stille ned. Han nikker, jeg føler han smiler bak masken.

Jubel og glæde, sorg og nød, lykke og elendighet taarner sig op og synker sammen.

Evige forstyrrelse, — hildrende syn!

«Hæmykeny. Fuglebjerg ved Skomvær fyr

Paa Skomvær med det av vind og veir avsvidde græsdække stod mangen gang de sydlige øers flora for mine tanker, den brune lyng, blaa« klokken, Maijas guldsko, St. Hansrosen; mest kan hænde stedmorsblom* sterne, som vrimler op over koller og knatter som et festklædd syttende* maitog--tusen ansigter, som smiler og nikker i sollyset.

Derute trasket jeg om paa det sprukne graa fjeld; i det stride græs fandtes ingen blomster. Jeg krøp over revler og skar, over pytter og dam* mer, ind mellem store klippeblokker — mellem stener, hvor havfraaden endnu laa og vibrerte og skalv.

Jeg satte mig nede ved fjæren. Havet sank, og havtangen laa med sine brune blade som en tæt palmeskog og gynget i den lange bløte døn* ning — duftende av havets friske salte aande, glinsende glat med den sterke

72stængel stukket fast i stenen; skapt til at rives, rykkes og slynges i voldsom bevægelse.

Længe sat jeg og fulgte hver dønning i den brune skog. Snegler, skjæl og kraakeboller sat paa stenene rundt om. Krabberne för paa jagt og klippet lum« skelig med sine kly« per efter troskyldige smaafisk, og i de smaa pytter sprang eremitkrebsen om i lystig lek med sit sneglehus paa baken. Røde koraller skjøt op fra bunden, et utal av snyltedyr virret med sine fine traader. Tanglop« perne sprat, og en lasket doven sjøpølse laa hist og her i en spræk, halvt paa det tørre. Edderfuglene kom svømmende i flok og følge, han« nerne satte brystet ut og gjorde sig kjeike, de graa hunner koketterte med yndige halsvridninger. Inderlig fornøid laa de og grov og pjusket i tangen. ---

En gang imellem kom en liten fiskerbaat fra Røst dukkende op og ned som en sjøfugl, forsvandt bak de høie baarer, var saa fremme igjen. Nær land saaes det brune lappete seil, som stolt løftet nordlandsstavnen i sjøraakket, saa kjølen blev synlig til midt paa baaten. Jeg glemmer ikke de alvorlige skikkelser, som en gang en vinterdag i fykende uveir reddet sig ind til øen. Drivende fuld av is og rim reiste en gammel kall sig, han stod med sjøstøvlerne midt oppe i fisken og bad om husrum og ly mot kulden, — skulde betale det med en kveite, ja gjerne med to.

Havtangen er en hæderskrans, en fattig hæderskrans, som naturen her« oppe fletter folket med de veirbitte drag og de haardbarkete næver; — dem, hvis lod i livet bærer tangens simple farve.

73

HavtangAldrig føler hjertet slik som i savn og længsel. Som den gulbrune tang ligger der gyngende i dønningene i dyp havstille, er den vel for mangen en derute i ensomheten blit øens blomster.

Kunde han bytte dem mot de rikere farver han drømte om, kan hænde tapte han den friske vilde frihet.

Hvor underlig han var, skarven, svart og urolig som han för og flakset over havet. Kulsvart med et skittenhvitt stænk i bringen.

Nei, jeg glemmer ham aldrig fra revlerne paa Skomvær, naar han skulde til at køie sig, eller naar han i veir og vind danset henover grundbraat og brændinger. Han syntes aldrig at ha ro. Skarpt og skjærende stod hodet paa den lange hals, blikket urolig tindrende; han för likesom bærende paa tusen hemmeligheter, flaksende, flaksende, — indtil han endelig havnet inde i de mørke, melankolske revler. Han blev min eventyrfugl paa havet, som tiuren er det i den dype ensomme granskog. Herute fandt jeg ham paa de allerytterste fattige skjær og holmer.

Du skulde bare se ham, naar han sitter og spriker vingerne sine til tørring! Eller har du nogen gang med ladd børse overrasket ham paa havet? — Et skarpt lynsnart blik, næsten smertefuldt, og plump til bunds. Men rør hans

rede: da biter han som en ørn!

«Uf den stygge skarven!» sier du.

Styg? Netop derfor liker jeg den.

Hvor mangen kveld laa jeg ikke og tittet ned i de uhyggelige revler. Under i dypet drønet havet, sorte vrikkende halser ståk frem av hver spræk. Tusener sat de side om side og snakket sammen, dæmpet knurrende. Langt ute fra sjøen kom de baskende, snart en, snart to, og kastet sig ind mellem klipperne, hver gang mottat av en lav murrende hilsen. Efter som det mørknet, kom de sjeldnere og sjeldnere, med lange mellemrum, indtil en sendrægtig efternøler til slut fomlet med vingene langs fjeldvæggen, fandt alle pladser optat — og ærgerlig strøk en anden vei.

En gang løste jeg et skud midt i tætteste flokken. Det var som fjeldet utspydde tusen sorte aander, som et skred pisket de havet i skum, og væk

74var de. Litt efter litt dukket de lange sorte halser op igjen, forbauset saa de sig omkring til alle sider, en kort raadslagning, og med plask og sus strøk hele flokken over til nykene. Jeg laa stille en stund og ventet, hørte atter baskende vingeslag, og en for en vendte de rolige tilbake til de kjære gamle revler.

Skarvene

Maanen kom frem, den dæmpede knurring forstummet. Der kom drømme over havet, drømme omkring de tause mørke klipper med sine sorte fugler.

Underlige fattigdommens fugl!--—

Det var paa en sviptur fra Skomvær til Røst. Sammen med fyrvogteren kom jeg med forfrosne hænder og føtter klokken halv ett om natten frem til Glea. Det var ikke raad at faa hus; alt var optat av fiskere og handels« karer, som var strømmet sammen til torskefisket. At drive hele Røst rundt

75paa den tid av døgnet hadde ingen av os lyst til, og vi blev enige om at sitte oppe natten over hjemme hos baatmanden vor. Vi følte os inderlig vel tilmode ved at komme ind i den lille varme stue. Konen disket op med kaffe og sutret i ett væk over, at der ikke fandtes senger, og at trak« teringen ikke var rarere. Saa slog vi os i halvsøvne til ro paa hver vor stol. Det begyndte at lysne. Jeg satte mig bort til det lille vindu. Der var

hverken potteplanter ei« ler gardiner, men utenfor hadde jeg et billede, stem« ningsfuldt og yndig, saa litet det var: sjøen blank og stille og inde i fjæren edderfuglen pjuskende og pjaskende; Vedøen og Storfjeld i skinnende sne« dragt i bakgrunden. Plud« selig ståk der et hode ut av stuen bent imot, — en kjærring. Hun skubbet sig baktil, spyttet, rystet sine skjørter som en høne, kastet et langt blik ut over fjorden — glante, som paa et stort barometer, og smat saa ind i hytten igjen for at kagle liv

i manden sin.---

Min trofaste følgesvend der ute paa havet var Torsten Persa fra Røst. Jeg følte mig altid tryg og vel tilmode, naar Torsten var med. Han var en liten sortsmusket kar med et vakkert finskaaret ansigt, munter og livlig som en italiener. Vi var overalt med hans lille færing baade i storm og stille. Han sprang let som en kat opad de bratte glatslitte holmer i bare strømpelæsten, og kom tilbake med sin sydvest propfuld av fugleegg, mens dønningen steg og sank, saa havtangen hang som en krans høit oppe paa stenen. Ofte var vi over paa de store vilde fuglebjerg, hvor millioner av vingeslag suste om os, lik en kjæmpestor bikube. Vi fanget fugl i store mængder, et gammelt fillet fiskegarn, som lagdes ut over stenrøsen, var

76

Glea paa Røstfuldkommen nok. Torsten sprat op i glæde, og grep over sit hode fuglen i flugten. Ofte la han sig ut for at fiske eller samle egg; da kunde jeg i timevis sitte alene mellem hele fuglevrimmelen for at tegne. Ørnene seilte makelig med store vingeslag over mig. Her var det ingen som tok nogen notis av dem. En gang imellem kom en underlig figur labbende ut av en mørk skorte i fjeldvæggen. En mægtig sneugle la sit kloke runde hode

paa skakke, og saa med sine store gule øine mistænkelig ned paa den en« somme raringen i stenrøsen.

Torstens historie var som saa mangen andens her i verden. Det gik ut for faren, som i sin tid regnedes blandt de velstaaende fiskere. Saa blev Torsten glad i en jente, og hun syntes, at ingen andre var saa vakker og hyggelig som han. Men jentens forældre mente det skulde bli løgn. Den fattige Torsten var ingen ting, de hadde alt bestemt en ganske anden kar til hende. Stedets snille prest blev overhængt med bønner om at ta sig av saken og av al magt hindre den fæle røveren Torsten.

Men Torsten var like saa letvint her, som naar han paa strømpe« læsten sprang om paa holmerne og sanket fugleegg. Han hadde nok alt git jenta fæstepenger, han. Her hjalp hverken prest eller klokker.

En dag kom Torstens lille færing stevnende med sin dyre last, hans unge kone, og nogen smaasaker. Nu skulde de sætte bo, langt ute paa en liten holme med de vilde fuglebjerg som nærmeste naboer. Her kunde de leve i fred for alle dem, som vilde hindret deres kjærlighets lykke.

Fugl og fisk var der nok av, og jeg har da færingen min, mente Tor« sten. En liten gamme, som fiskere en gang i tiden hadde reist av sten, vrakstumper og torv, blev deres hjem. Saa sat de der alene med somme« rens korte herlighet, den glødende midnatssol speilte sig som en søile paa det bløtt vuggende hav, og millioner dirrende hvite fuglevinger kom i endeløse skarer og havnet ute paa de gamle sprukne nyker. Men naar solskiven tilsidst bare laa og vugget paa den mørke havflate som et sidste døende glimt, da kom mørket, de vilde stormer og den lange vinter.---

Det varte længe til jeg fik se Torsten igjen. En vinterdag i et fykende uveir skimtet vi en liten prik, som i rasende fart forsvandt og dukket op igjen paa de store havbaarer. Det var Torsten, han seilte for sit barns liv,

77for at faa raad og hjælp hos de nærmeste mennesker. Det fik han efter bedste evne, baade medicin og barnetøi, og han satte straalende kursen hjemover igjen.---

Paa et fiskevær langt ute ved havet bodde Kristian Westerval. Nu er han død og borte, men mange vil kanske mindes ham. Han drev en handelsforretning derute og var anset for en holden mand, men ogsaa for en rar skrue, som ingen kunde bli klok paa. Altid laa der noget tungt, sørgmodig over ham. Ellers var han en kraftig mand, med snaut snehvitt haar og bleke ubevægelige træk, — snil og bløthjertet som et barn, men ogsaa trassig som en bukk, naar det knep.

Han var kjendt som en ualmindelig dygtig høvedsmand tilsjøs. Men to ganger hadde han seilt baaten over hodet paa sig, og folk fortalte, at han var spaadd, at tredje gangen skulde han bli der. Derfor var det vel, han var blit saa forsigtig paa det sidste, for i baat kom han saa godt som aldrig mer.

Huset han bodde i, var noget av det rareste, som tænkes kan. For at lette trafikken med fiskerne var den ene siden av det bygget paa skraa fjeldet, men den anden stod paa bjelker over selve sjøen. En hel del trap« per og stiger førte fra aapningene i gulvet ned til sjøen, og der laa det altid nogen fiskere og puslet med baatene sine. Bryggen gik i flugt med huset langs fjeldvæggen og hang stadig proppende fuld av tørfisk. Her maatte man ogsaa op gjennem et firkantet hul, mens baaten laa belagt i stigen under bryggeplankerne.

I hovedbygningen var ogsaa pakbod med dører og heiseapparater. Her laa fustager, melsækker, tjæretønder og tørfisk stablet i store hauger. Tøn« der fulde av edderdun stod rundt omkring, og paa væggene hang hundreder av alker, lunner, maaker og terner. Borte i en krok laa en del vældige havørner og et par sneugler, og like ovenfor var der spikret en mængde oter« og skarveskind paa væggen med smørsiden ut.

Westerval drev en livlig byttehandel med fiskerne. Han hadde dem i

lommen saa godt som allesammen. Og alting kom de til ham med--

konkylier, koraller, rare fiske og sjøstjerner, og saa fik de kaffe og skraa« tobak som vederlag.

78Westerval bodde alene i huset sammen med sin husholderske. Hun syntes nok, det var trist og uhyggelig derute; men det syntes ikke Wester* val, han elsket havet og ensomheten.

Sovekammeret hans var det rareste av alt i dette rare huset. Westerval sov sjelden mer end et par timer og aldrig før ut paa morgensiden. Der kom saa mange tunge tanker over ham, at han ikke fik nattero, sa han. Ved hodegjærdet over sengen hadde han spikret et bret til lampen, og saa laa han og læste romaner hele natten igjennem. Paa væggene hang det gamle tapet i store folder og bølger. Og derinde i kanalene rumlet og pep rotterne, saa han hadde morskap nok om natten; somme tider holdt de slikt hus, sa han, at folderne steg og sank som baarer. Værelset var litet og overfyldt av alt mulig. Bordet og vinduskarmen var fuldt av tobak, piper, pipekradsere, tomme flasker, stener med koraller paa og meget andet. Paa væggen hang en svær bokhylde, propfuld av gamle bøker. Rundt om stod kasser og stoler, borte i kroken en gammel sofa, som krølhaarene tittet ut av, og like ved den hang en seks, syv pendelure, store og smaa, og holdt et frygteligt leven; det var slikt selskap ved dem, syntes Westerval.

Saa var det en nat, Westerval laa i sengen og dampet paa pipen sin; han var midt oppe i et interessant kapitel av en gammel roman. Ute blaa* ste det en forrykende storm, saa den gamle veirhanen oppe paa taket snur* ret rundt som en vindmølle og pep og gnislet. Det knaket i huset, vinden hvislet gjennem alle sprækker, og det gamle tapet paa væggen buet sig for lufttrykket.

79

Et vastrollMed ett smaldt et vældig slag i gulvet like under sengen. Det lød som om en drev en stor vaat vot op i gulvet, og vinduet klirret saa længe efter, at det var rent uhyggelig. Westerval var en modig mand; men det var ikke frit for, at han blev litt blekere end- vanlig. Under hørte han sjøen gaa gulp i gulp, det raslet mellem stenblokkene dernede, og med smaa mellemrum kom et digert braat klaskende mot fjeldvæggen. Ut paa dagsiden sov han sine reglementerte timer. Om morgenen gik han ned gjennem luken under huset. Sjøen var endnu i voldsomt oprør, bølgerne hoppet larmende og skummende dernede. En vældig tangdynge hadde samlet sig under gulvet, — ellers var det intet at merke.

Stormen hadde nok rigtig sluppet sig løs. Dag for dag blev det værre. Men det var jo ikke bedre at vente, saa sent paa høsten. — Der sat Wester* val alene en belgmørk kveld, netop som han hadde stængt butikken efter en travel dag. Fiskerne hadde staat tæt sammenstuvet derinde hele dagen, paa det vaate lerete gulv stod sporene efter sjøstøvlerne deres. Westerval holdt paa at pusle med pengeskuffen, tælte og regnet efter med blyanten paa et stykke smørpapir. Saa skar han op skraatobak til dagen efter, i korte stykker, og flyttet litt paa et og andet borte i hylderne.

«Aa ja san! Saa i Guds navn er denne dagen ogsaa forbi,» sa han.

---Da skvat der en sammen borte ved døren. Ved skinnet av lys*

stumpen saa Westerval en kjæmpestor kar i fuld skindhyre, med syd* vesten dypt nede over øinene. Ansigtet saa ut bare som en stor skjegtafs, syntes han.

«Hvad vil du? Kommer du gjennem stængt dør, — hvor kommer du fra?» spurgte Westerval.

«Den veien jeg kom, gaar jeg tilbake. Men denne gang skal jeg bare ha et skotfæste til baaten min,» svarte en hul røst borte i kroken, og saa klapret han med tænderne, saa det gyste i Westerval.

Men nu skjønte han ogsaa, hvem han hadde for sig. Det var nok samme karen, som banket i gulvet til ham — han, som hadde tat nattesøv* nen hans i de mange lange aar. Der för en vild trods op i ham. Den gamle hvithaarede mand sprang tvers over disken like ind paa karen. Han satte begge knytnæverne op i tafset hans og skrek:

80«Jeg siger dig i Guds hellige navn, ieg er ikke ræd for døden . . . . Ned i havbunden med dig, din forbandede likæter!»

To grønne øine lyste som morild under sydvesten. Karen klemte ryggen mot døren, saa den flaknet som en fille og tumlet ut mellem kasser og tøn« der, grep saa gulvlemmen og slynget den op i taket. Saa stupte han sig i sjøen.

Maleri fra Skomvær fyr, Lofoten

«Du er sterk i kjæftem paa land, Westerval! — men du lunker nok med den tredje gangen likevel!» ropte det haanlig op.

Saa kom den minderike dagen, da orkanen rev kirken ned, saa stumper og stykker føk over gravene.

Da seilte fiskerne for livet derute paa havet; stormen var kommet over dem som sluppet av en sæk.

Fra den ene baat saa de, hvorledes den anden gik rundt. Enkelte kom sig op paa hvælvet, fik hugget tollekniven fast og skrek i rædsel. Saa kom der store brusende sjøkavler og feiet dem væk. En saa bror sin, en anden far sin dø like for sine øine; men paa hjælp var det ikke at tænke.

81Aller ytterst ute skar en slankbygget vakker baat gjennem sjøen, saa skummet føk om den. Det var Kristian Westerval, som seilte for tredje gang. Han sat selv som høvedsmand ved roret, blek i ansigtet, men med et vildt trassigt uttryk. Han vilde vise likæteren, at han ikke var bange.

Gamle Jens Glea sat like ved Westerval, og han har siden fortalt

historien.

Ret som det var, skrek Johan Persa, som sat for* ut: «Herre Jesus, der ligger Ola og Lars paa hvælvet!»

Da ropte Westerval kridhvit i synet: «Grip dem! — nu bær' vi over dem!»

Og over den hvælvede baaten bar det, saa det skurret og skrapet i kjø* len. Næver strakte sig ut paa begge sider . . . Lars fik de godt tak i, og op med ham. Men Ola var for tung. Han klamret sig fortvilt fast i baatripen og skrek stygt. Baaten fløi med slik fart, at mor* ilden fræste omkring Ola, og rundt om gik sjøen høi og fraadende hvit.

«Ta styret, Jens,» brølte Westerval. Han bøide sig over rækken, grep nede i vandet tak i Ola og drog i ham med kjæmpekraft. Og Ola haket sig fast i ham med fortvilelsens styrke.

I samme øieblik skjøt der en diger næve op av vandet og grep i Ola og drog ham ned igjen. Saa kom en næve til og hugg tak i skulderen paa Westerval, og da maatte han ogsaa med.

Gamle Jens ved styrestangen saa med forfærdelse de tre, som laa i sjøen og veltet sig om hverandre i vild kamp. Med ett vokste den ene og blev til en kjæmpestor kar i skindhyre, som grep Westerval i strupen . . . det var det sidste, da sank de alle tre, og baaten fløi avsted som en pil.

82

DraugenDa skjønte de alle sammen, at det var draugen, som tok Westerval. . . . «Han var en snil mand. Vorherre har latt naadens dør staa aapen værre syndere end ham,» sa gamle Jens.

EKKO

Ekko i det høie fjeld hvem er Du? — Hvorfor skjuler Du dit ansigt, hvorfor svarer Du og skræmmer mig med mørkets gru?

En gang levde der en mand ung og lykkelig og glad. Lykken brast som sæpeboblen, væk var festens glade dage. — — Bort fløi alle muntre fugle, væk var alle fagre ord. Før med hansker, — blanke sko, — nu med magre frosne hænder, strømpeløse nøkne føtter svøpt i usle skitne filler. I det tapte paradiset svang hans gamle venner riset. Og han trasket om i verden blek og syk og skjælvende, vandret om fra sted til sted, mens hans arme hjerte blødte.

Stille sank der i hans sind tvil om livets værd i nøden, tvil om seiren efter døden. —

En gang paa sin vilde færd kom han til en ensom sti over stygge bratte uren. Taaker svævet tunge, bleke om de klamme klippevægge,

bare sten og mørke revner.--

Her var ensomhetens tempel — fattigdommens store kirke!--

83Høit til taket, trangt til væggen, altret veltet om i grus. Dystre orgeltoner klang. Kolde, klamme taaketaarer dryppet stilt fra svarte fjeldet.

Og hans hjerte skalv og bævet. Sorgen strømmet ind med vælde. Ensom, ensom var hans sjæl! Ensom i den tomme kirke, ensom i den tause ørken. — Selv i fjeldets dype hule fandtes ingen fred og glemsel, graven var for stor og vid. Op imot de nøkne vægge skrek det fra hans bleke ansigt: «Er da livet bare sorg?» — Tungt ifra det mørke gjemme svarte der en lukket stemme: «Bare sorg.»

Hvor mægtig den graa taake kunde komme listende fra havet og plud« selig indhylle den hele eventyrverden, og av de vilde takker og tinder skape de mest trolske fantastiske skikkelser. Der kom en underlig angst over mig, som jeg sat alene der oppe mellem de mørke Trolltinder. Et kulsort vand laa mellem de bratte fjeldvægger, jeg ventet hvert øieblik et

84dystert kjæmpestort hode skulde dukke stille op. Da kom taaken. Alt omkring svandt ind i det graahvite hav, — bare de vilde fjeldtinder van« dret som vældige troll i det ensomme øde. Saa sank med ett ogsaa disse kjæmper i evigheten, — jeg sat alene tilbake rystende av kulde og uhygge.

Ute paa havet kom mørkskodden en gang over os, saa vi med vor lille baat maatte søke i land paa en liten holme. Det var allerede ut paa natten. Der var saa underlig trist, nogen græsstraa sparsomt hist og her i sprækkene, og en liten gruppe røde blomster, som livets underlige tilfælde hadde plantet her ute paa det nøkne skjær, nikket vemodig mot mig. Ellers var der bare graasten. Paa en rundslitt fjeldside ved havkanten sat samlet i en tæt klynge de vakre smaa teister. Kjærlig la de sit hode og neb ind til hverandre, som om de vilde hvile i en deilig drøm. Og havet sank dypt ned i den store dønning. Tangen hang som en mørk krans om den fattige holme. Saa steg atter den store havdønning bløtt og hviskende, den sorte tang vred sig som slanger og forsvandt i det hvite skum. Et eneste langt saart: «Pi i i i i—i—» kom fra de drømmende fugler, da de sidste kolde havperler rislet op til deres føtter.

Det var ikke bare de store vilde fjelde, det urgamle mægtige i Lofoten, men ogsaa den rike natur i det smaa. Maakerne sat i drømme i det grønne græs i midnatssolens underlige guldlys. Kjelden paa den runde strandsten fløitet ængstelig for at lokke alle farlige væsener bort fra sit kjære rede. Den deilige lille sorthvite skøierfanten med sit røde lange neb og de rosen« farvede ben var saa fuld av knep, og lokket mig saa langt bort fra redet, at den til slut jublet i lystig glæde.

6 — Th. Kittelsen : Folk og trold

85PAA SKAATØ

GLÆDE — VORT FØRSTE HJEM - ANNE MARJA LENNES — FAR TIL MARKEN — BLOMSTER OG SOMMER= FUGL -JULETRÆ OG VORT FØRSTE SYLTEHODE — PESTA — «Er AKVAREL» — HAVFRULANDET

GLÆDE

Borte er skyerne tunge og graa! Syngende fugl i lyshavet svinger

solguld paa frie vinger.--

Himlen er blaa!

Solguld paa bækkebunden — gyldene klang!

Høit fløiter den sorte trost i lunden, glæden er livets deiligste sang. Fattige blomst bak sprukken rute kysses av solen derute.

Hør, hvor de harpestrenge klimprende, mildt drysser sin latter paa blomsterenge. Ute paa havspeilet straalende, stilt, dypper den blendende hvite ving en solguldskjælvende ring.

Hele naturen dirrer, bæver av fryd.

Blomster og blade rasler og virrer med sølvertonende jublende lyd. Høit stiger den hellige store koral i lysets skinnende sal.

Klirrer med tamburiner

skingrende vildt,

ruller i dundrende hvite laviner,

daler som blomsterstøv bævende stilt.

Og havet ligger saa stort og hviler

i fagre drømme og smiler.

86Vaaren var allikevel deilig der længer sørpaa landet! Solvarmen og snesmeltningen, de muntre bækkene og de friske glade blaaveisknopper, som trængte sig frem under den haarde issvul.

Og saa kom hvitveisen!---

I et gammelt rødmalt hus paa Gopledal ved Farrisvandet levde jeg mine sidste ungkarsdage.

Jeg følte mig saa ensom, trist og alene i hele verden.

--Men da gjøken begyndte at

gale like ved huset, og solskin og skygge faldt gjennem trærne i lystig dans paa den rødmalte væggen, kom lykken.

Gopledal ved Farris

Vi vilde være alene, hun og jeg. Og vort første hjem var et bitte litet hus paa Skaatø. Minderne derfra er som blomsteransigter: kaprifol og kirsebærblomst, fersken og epleblomst, liljekonval i skorterne, og sted« morsblomst vrimlende op over alle knatter.

Vort hjem var det deiligste paradis. Det minder om et litet fuglerede, som vi fandt paa en vild rosenbusk ute i sommerens solskin. Som smaa« fuglene strævet vi ogsaa i glæde for at bygge vort. Hver krok skulde pyntes, — glæde og hygge skulde lyse overalt. Vi bar ind det friske skin« nende bøkeløv og dækket hele væggen. Et gammelt stueur, som stod for« glemt borte i en krok, fik jeg sat i gang. Det var et helt litet vidunder. Det slog sine timeslag med syngende klang paa flere klokkeskaaler. Paa skiven svævet døden frem og tilbake med sin le foran en straalende stjerne« himmel. Og de fire aarstider sat blomstrende i hvert hjørne. Vi pyntet op med vore nye møbler, billeder paa væggene, morsomme smaatterier hist og her, lyse gardiner og blomsterpotter i vinduerne.

87Og det lille kjøkkenet vort! Hvor godt den maten smakte, som hun laget derinde. Alt var saa deilig. Vi saa paa hinanden i glæde, vi var lykkelige som barn.

Den gamle have utenfor med sine sprukne krokete træstammer, epleblom« sten, kirsebærblomsten og den yndefulde bløte ferskenblomst jublet sin korte som« mersang. Og om kvelden, naar vi sat paa de sprukne stentrin utenfor døren, smat stæren over os ind under takste« nene. Han bodde jo ogsaa i huset.--

En gammel pike hjalp os med vask og erender, og hendes ældgamle far, som var saa kroket som en ret vinkel, saget ved. Konen hans var endda mer kroket, hun var slik, at hun maatte sætte sig, naar hun skulde snakke med os og se os i ansigtet. Gamle raringer var de allesammen, vore na« boer. De lignet de graaslitte fjeldknatterne med blomster i revner og sprækker.

Jeg skulde bort til Anne Maija Lennes for at kjøpe litt fisk og egg. Døren stod aapen, men ingen var inde. Kanske hun var borte i fjøset hos kua? — Jo der stod gamla i rasende sinne foran en liten stige, som førte op paa fjøshjellen: «Dit forbandede svinebæst,» skrek hun og truet med sin knyttede næve, «har jeg ikke sagt, at jeg aldrig kan faa fred og ro for dig, altid skal du staa i veien. — Aa Gud hjælpe og trøste mig, saa vondt

det gjør, — jeg skal hugge dig op i stumper og stykker!»---Da vi

skulde betale eggene, tok gamla frem den store russebollen sin for at veksle. Den var dørjende fuld av kobberdanker. Der laa al hendes herlighet, — hendes fattige haab og gjælden til banken. Gjælden var større end haabet.

Manden var altid borte. Han gjemte sig folkesky væk i smaa bugter og kroker for at fiske litt.

«Du Marja, manden din er jo fisker?» spurgte jeg.

«Han e' ingen tingen, fær, han bare hjælper mig lite granne--.»

Det kunde vist være sandt nok. De er ikke mænd alle, som har stort skjeg.

Det var yderst sjelden, gamle Anne Marja var paa rangelen. En saft» suppe, hun en middag spiste hos os, steg hende slik til hodet, at hun pekte paa sit eget billede i speilet like foran sig: «Jeg ser, dere har andre frem» mede ogsaa idag, — hvem er det?»---

Det var herlig paa Skaatø. Underlige koller og knatter myldret av blomster. Stedmorsblomster dækket lange strækninger. Konvallerne stod i duftende grupper, og inde i skogen slynget den vilde kaprifol sig opad bøk, birk og rogn, eføi dækket fjeldsiderne, og valnøttrær bar moden frugt. Langs veikanten rødmet jordbær, og bjørnebærbusken stod bugnende fuld av sine glinsende sorte bær. Der var stadig avveksling: gran» og furu» skogen var mørk og dyster, men indimellem dukket der frem steder av slik betagende ynde, at en maatte sætte sig ned i glæde. Asperne raslet i solskin for den friske sommervind, bladenes blaa skygge danset muntert paa den lyse klippevæg, og lyngen stod tæt og blomstrende frisk rundt omkring. Humlerne for om surrende og brummende. Gule og rødbrune sommerfugler flagret som blomster i luften, en stor mørk fløielsbløt satte sig i solskinnet til hvile paa den varme stenvæg, blev hængende der, løftet en gang imellem i drømme sagte sine vinger. — Langt ute over trætoppene laa det friske blaa hav. Jomfrulands gamle fyrtaarn ly» ste skinnende hvitt paa den lange grøn» ne stripe.

Jeg kunde sit» te saa deilig alene med mit arbeide, glemme hele ver»

Hytta vor paa Skaatø

den utenfor. — — Det raslet mellem buskene.--Som en hulder kom min

kone med et blinkende bret bugnende fuldt av alle livets herligheter.--

Tiden løp fort. Det blev høst, og vi prydet vor lille stue med det

Forunderlig. Padden og stedmorsblomsten

røde, gule og brune, bronseglinsende løv. Hvite bregneblade blev sat i vasen paa bordet istedenfor sommerens blomster.

Før vi visste av det, kom selve vinteren fykende, men aldrig har jeg set vinteren i slik lystig hvirveldans som da. Snefokket kastet sig i mæg« tige jetteskikkelser fra den ene fjeldknaus til den anden. Vi frydet os begge, som vi sat der inde i hjemlig hygge, hun ved sit sybord og jeg med mine tegninger. Nu da vinteren stængte utenfor, blev hyggen inden«

for endda større. Ovenpaa var et litet kvistværelse, det var vort soveværelse, ved siden av et litet kott, som vi hadde fuldt av havens deilig duftende epler. — En nat saa jeg noget rart lysende oppe i taket. Tænk det var

Vinterdag paa Skaatø

maanen, som nysgjerrig maatte titte ind i en sprækk deroppe! Tidlig en morgen pikket det forsigtig paa ruten. Paa fuglebrettet, hvor vi la mat til meiserne, sat vor allernærmeste nabo — en gammel klok skjære. Mellem rutens isblomster sendte den et skarpt kritisk blik: «Pokker til folk, som kan ligge slik og dovne sig!» —

Det var saa stille, stille. — Sneen laa som et rent bløtt teppe. Nogen brede fotspor, som svandt borte i skogkanten og havnet ved vort vedskur, viste, at gamle Simen alt var kommet for at pusle med vedsagingen.

Julekvelden hadde vi et litet juletræ, ikke større end at det stod paa bordet; men herregud, vi var ikke stor familien i de dage. En ung, vakker og snil pike var kommet i huset som Ijenestepike. Hun var naturligvis med

91paa festligheten. Juletræet var storartet pyntet. Det viste sig meget praktisk, at det var saa litet, som det stod der bugnende i glitter og glans, fuldt av nøtter og rosiner. Og alle de hemme* lighetsfulde foræringer, som laa indpakket under træets fot! — Siden fik piken, som hadde det storartede navn: Claudia, jule* træet med sig ut paa kjøkkenet. Det var saa altfor vakkert til at kastes bort straks, syntes hun. I stille ledige timer klang der længe efterpaa en fin spæd klokketone fra en liten bjelde, som vi i spøk hadde hængt paa træet. — Det var Claudia, som moret sig.

Et litet julegilde for et par gode venner maatte vi absolut ha. Hos gamle Anne Marja knep vi en fet andrik, som maatte ofre sit liv i den anledning. Den dagen lød der nok ikke nogen klokkeklang fra kjøkkenet, bare en fræsende, susende lyd. En deilig matlugt fyldte hele huset og listet sig stille bort i næsen paa vor nærmeste nabo.

Det dækkede bord viste resultatet. Der var en overflod, saa vi gjerne kunde ha indbudt selve keiseren av Tyskland. Midt paa bordet tronte vort første syltehode fuldt av nelliker, en kridtpipe i munden og et inder* lig lykkelig smil. Paa et stativ stod en rødmalt liten dunk med akvavit, rundt om hang smaa snapseglas. Med sølvbokstaver paa hver bund fortalte dunken pralende:

«Mit navn er Aslak Napoleon» og «Jeg tar goe 5 potter.»---

Vort første syltehode

92Det var en midtvintersdag, men saa varm og mild, som om det var i mai. Sne fandtes ikke spor av. Hasselen hang fuld av utsprungne rakler, saa det gule støv drysset, og siljen stod sprættende, fuld av gaasunger.

Jeg gik i haven og grov i det brune løv efter blaaveisknopper; saa kom en kjærring med stok og spand labbende opover den krokete bakken.

«Det er et herrens veir idag,» sa hun.

«Ja, et deilig veir,» svarte jeg.

«Ja, et velsignet veir,» gjentok hun; «men det er ikke sundt saadant veir, for der ligger sygdom i luften. — Saa det var de nye folkene, som skulde bo her nu?» Og saa kom en lang fritten med mange spørsmaal og krinkelkroker. — Hun var liten, mager og kroket, ansigtet gulgrønt med sorte prikker. Øinene skjelte, var mørke og urolige og laa dypt i skallen. Ret som det var, kom der et uhyggelig, ondskapsfuldt blink i dem, og saa virret de om til alle kanter, saa det var umulig at faa tak i dem. Hodet rokket op og ned. Munden løp rapt, — skarp og bitter. Hver dag kom hun forbi med blikspandet og stokken. Jeg merket, hun hadde en inderlig lyst til at kjevle, og stadig blev hun værre: «Det er et herrens veir idag,» — og de onde øine glimtet: «Vent du far, kan jeg ikke faa gif« ten i dig idag, har jeg tid til at komme igjen, jeg.» Jeg gjorde mig blid som en lerke og vred mig unda; men hun vilde kjevle og gav sig ikke. — Hun er værre end selve pesta, tænkte jeg, og saa fik hun navnet.

Ut paa vaaren kom pesta en dag rokkende med hodet. «Det er et herrens veir idag.» — Det sa hun, enten det var regn eller solskin. — «Nu er jeg ganske blind paa synet. Ja, Gud hjælpe og trøste mig, er jeg saa. Men jeg faar være Herren taknemlig, at det er, som det er. — Jeg ser ikke saa meget som en menneskesjæl, før jeg er like inde paa ham.» — Og saa glante hun mig op i ansigtet med de lumske øinene skjelende til hver sin kant: — «Jeg gaar om som i en taake!»

Der stod et litet værelse ledig i uthuset, dette fik hun leiet til datter sin. Saa blev datteren vor nærmeste nabo. Pestas datter var folkesky, borte hele dagen og stængte hermetisk for vindu og dør baade dag og nat. Frisk luft var nok det værste, hun visste. Sent om kvelden kom hun listende, saa sig sky om til alle kanter — og smat ind.

93«Du maa ikke pikke paa ruten min,» sa hun til tjenestepiken vor, «jeg har saa mange sygdomme, og nu har jeg

mistet taale* kraften ogsaa.» Hun lignet mor sin, var vrang og ond* skapsfuld.

Naar jeg saa Pesta forsvinde oppe i gransko* gen, blev jeg svært nys* gjerrig efter at finde ste* det, hvor hun bodde, der* for streifet jeg omkring paa kryds og tvers derinde. Mellem disse tørre, ribbede graner blev sinnet saa nedtrykt, en forpjusket død trost, som hang glemt i en snare, fuldendte stemningen. Det var saa trist. — Der laa en gran. Stormen hadde tat den, snudd den rundt, kastet den overende, saa den laa der med jordklumpen, som hadde git den næring og reist den høi og rank op mot lyset. — Langt

borte hørtes det, som nogen brak kvister og sanket ved.---

Pesta? Nu vilde jeg følge efter hende og finde hytten hendes. Det bar frem over tuer, graa lyng, mellem stubber og krat, hvor kvistene deiset mig i ansigtet. Huf! hvor jeg skvat til, naar jeg kom til at knække en gren! — Jeg gik nærmere og nærmere, — jo det var Pesta selv. Hun stod med en taugstump om en kvistehaug, skaket og vred paa sig for at faa den op paa den krokete ryggen; saa gjorde hun et kast, saa den skvat helt op i nakken. I haanden hadde hun en sigd. Hun vendte sig med børen paa ryggen, saa sig skarpt om til alle sider, længst i den retning, hvor jeg stod skjult, syntes jeg, og saa trasket hun avsted. Jeg labbet efter. Det gik langt ind i dype skogen. Endelig skimtet en liten rydning frem mel* lem trærne, der laa hytten hendes. Det var en liten tømmerhytte med en eneste indgangsdør, saa lav, at selve Pesta, saa kroket hun var, maatte bøie sig, da hun gik ind. — Jeg blev sittende længe,--hytten laa der saa en*

94som, ikke et fuglepip hørtes i stilheten. Hadde nu bare taket været av pandekake, væggene av pølse, og vinduet av kandissukker, da kunde godt den gamle heks bodd der, hun som fanget smaabarn og spiste op. Det stelte og puslet derinde, og en blaa røk steg op av pipen. Jeg reiste mig og gik like forbi; fy, saa rusket her var! Midt paa pladsen laa en avfalds* dynge med aske, potteskaar, filler og utslitte sko. — Bu, der kom det gul* grønne fjæset frem i vinduet! Jeg hadde nok og strøk hjemover, saa fort jeg kunde.

Pesta fandt altid leilighet til at komme med bitterheter. Bare hun traf min kone, som gik og smaanynnet, blev hun vild: «Synger du, mor? — Aa ja, — det var engang, jeg ogsaa sang, da var jeg likesaa fin i fjæset som du!»---

Den dagen, datteren flyttet, var der et leven i uthuset, som pokkeren skulde været der. — Pestedatteren for og smeldte med døren ut og ind, somme tider med en sopelime i haanden, saa med en skureklut; ret som det var, kom en skyllebøtte ut gjennem døren, saa det randt og silte hele tunet over. Endelig rullet det mægtige flyt* telæs avsted paa en høivogn: en rød* malt seng, et grønmalt bord og en stol. Samtidig med denne herlighet forsvandt hun selv. Til værelset stod døren aapen, men vinduet var lukket, og luften ikke rar. Paa ruten danset en kjæmpestor hestehveps surrende op og ned, jeg fik kverket den i en gardinfold, og vinduet kom op for første gang paa lang tid. Værelset blev røkt med svovl, og nu trodde vi, alt var baade godt og vel, — da kom* mer sandelig Pesta selv. Denne gang glemte hun «herrensveir», saa sint var hun: «Ja dere er vel glad nu, dere

95blev kvit datter min,» skrek hun, «men det er godt, hun flyttet, hun har hat det ondt nok her!» Men da blev jeg sint:

«Datteren din er et stort bakbæst, — jeg ser paa øinene dine, hvor ond«

skapen syder i dig, din---pest, du er!»

Hun braavendte sig, saa det skranglet i blikspandet, skjeldte og smeldte, rokket med hodet som en kinesisk nikkedukke. Hun gik nogen skridt, vendte sig, gik endnu et stykke, stoppet igjen og skjeldte, labbet saa et langt stykke opover jordet, snudde sig for sidste gang, hyttet med stokken og skrek sin sidste trumf mot mig med en stemme, der skalv av raseri: «Ve den, fra hvem forargelsen kommer!»

Siden den dag hadde vi fred, men turen kom til vore naboer. Hun

gik fra hus til hus med ondskapen sin.---

En dag fortalte nabokonen vor, at Pesta laa syk, hun hadde netop været borte og set til hende. — «Noget saa

stygt har jeg aldrig i mine leve« dage set make til,» sa konen. «Tænk hun laa paa det sidste og vrængte med øinene, — skjeldte paa alle, endda hun næsten ikke kunde snakke.» — Faa dage efter døde hun.

Det var midt paa sommeren og varmt i veiret. Hans Petter, manden

Far til marken

hendes, en godslig liten tufs, syntes derfor, at det for sundhetens skyld var bedst at faa hende ut paa laaven. Han pyntet op med granbar og stelte fint derute, — men pestedatteren kom fykende sint og svor paa, at mor skulde ligge, der hun laa. Gravøllet blev holdt paa en dag saa kokende het, at det vrimlet av grønne fluer. Husrummet var ikke

98stort. Bare for at faa plads til kisten var alt flyttet ut av kammeret, saa nær som et litet bord, hvorpaa laa en del kranser. Mellem dette rum og det lille kjøk» ken stod døren aapen. Pestedatteren og en kjær» ring laget mat og kokte chokolade. I denne utaa» lelige heten var der en lugt av lik, mat og chokolade, som kunde kvæle en. — Vinduerne var naturligvis lukket. Hver gang en kom med blomster, presset pestedatteren pligtskyldigst nogen taarer frem, bød paa chokolade, tørket sig med handbaken over an» sigtet, snøt sig i forklædet og la igjen ivei med matstellet. Gjesterne stod tæt op til hverandre, drak chokolade, spiste hvetebrød og sukkerkringler.

Utenfor gik gamle Hans Petter. — Det var bedst der. Han nævetokes og smilte til dem, som kom, rettet og puslet litt med granbaret. Følget ruslet endelig avsted. Det var ikke mange, men de faa tunge skikkelser følte det som en pligt at ledsage Pesta til hendes sidste hvilested. Som de diltet efter kjærren med kisten, tænkte de paa sin simple vis: «Ak ja san.»

De flk Pesta godt og vel i jorden, og merkelig nok slog hun sig til ro, — der blev svært litet av alt det spøkeri, man hadde ventet: — Tænk om hun gik igjen, — kom med sopelime og rive, feiet og rev fra gaard til gaard, saa selve græsset blev svidd av marken omkring hende, klædd i bare ondskapen, fuld av bakterier og baciller, — hu! Hun hadde ikke levnet saa meget som skjærerne i redet eller katten paa hellen engang.

En tid efter traf jeg Hans Petter og spurte ham, hvorledes han hadde det: «Jeg har aldrig hat det saa godt som nu,» svarte han, og det kan hænde, han hadde ret. Der kan jo ikke være stor glæden i livet, naar en har en kjærring, som er fuld av bare galde og ondskap.

Høstkveld paa Skaatø

97Ut paa sommeren fik vi vort før« ste barn. Min kone bar hende som en liten dukke med sig overalt, hvor vi gik, i lyst og lek. Og da vinteren kom, hændte det, at vi maatte ind til byen engang imellem, og ungen maatte vi ha med. Vi polstret en liten træ« kasse, saa den blev tæt som den lu« neste rede. I den blev hun lagt, saa satte vi kassen paa en kjælke, og av« sted strøk vi den lange vei over isen. Letvint gik det, naar den var blank, men sørgelig sent, naar den var fuld av sne. Da maset og stampet vi med kjælken efter os. I byen hadde vi gode venner. Ungen blev pakket ut med

Ingrid

den yderste omhu, og havnet i en bløt og varm seng.

Vi fik ikke lov til at reise hjem igjen straks, — vi maatte da mindst bli der 3—4 dage. Tiden kunde jo ogsaa benyttes til litt indkjøp og for« retninger.

Min kone hadde sat sig i hodet, at hun vilde gjøre en liten bytte« handel med en av mine akvareller hos kjøbmand A., som var anset for at være en velhavende mand.

Han glante forvirret paa hende:

«Et akvarel — kjøpe et akvarel? Neimen om jeg det kan, min kjære frue, og det av meget gode grunde. For det første har jeg et akvarel før, og jeg betakker mig for ett til. Jeg har s'gu mer end nok med det, jeg har. For det andet saa er jeg saa inderlig lei dette søleriet med van« det, at jeg helst kastet hele skitten paa søppeldyngen. Det nytter ingen tingen, hverken med ferskvand eller saltvand, fisken lægger sig bare til at daue og ærgre livet av

mig. Neimen om jeg kjøper noget akvarel mere, min kjære frue!»

Leende kom min kone tilbake med resultatet.

98Men vi kunde ikke længe undvære vort lille hyggelige hjem, saa det varte ikke længe, før vi strøk ut over isen igjen med kjælken og kassen. Claudia likte nok heller ikke at være alene, hun saa spøkelser i hver krok midt paa lyse dagen, selv den lille messingbjelden magtet ikke at trøste hende. «Tænk jeg saa en fremmed mand dernere paa veien,» sa hun, «jeg blei saa ræd, atte jeg skjynta mig te aa laase døra, og saa gjømte jeg mig

under kjøkkenbordet.»---

--Det var tungere end tungt, da vi forlot vort første lille hjem. Alt

var saa tomt og øde. Det gamle skjærerede utenfor stod ensomt og mørkt mellem de nøkne ribbede grener.

Vi snudde os nede paa veien, vinket til vort lille hjem, — og snudde os igjen.---

«Øcfe»

99Paa

kirsebærgrenen

Havfrulandet i sol og glans er bare en drøm paa taakete vande, en længsel, som flagrende søker hvile.

Jeg saa en deilig liten ø, hvor trærne løftet de grønne kroner op mot den gyldne aftenhimmel. Der rislet en lekende bæk i lunden med glitrende perler over skinnende stene, der vokste de fagre navnløse blomster med farver og duft foruten like.

Og havet vugget sine bløte bølger, rundt om den deilige hvite strand, — den yndige grønne lille ø, hvor aldrig en fot har sat et spor, aldrig en haand har rørt ved et blad.--

Saa svandt det lille paradis. — Men stundom kommer et solstreif i taaken, da skimter jeg atter min lykkeø. — Da flagrer en sommerfugl over vandet, den svæver i drømme til havfrulandet.

100DEN GAMLE SOLEGAARD

HVITSTEIN - FLYTNING TIL EGGEDAL — SOLEG A ARDENS MYSTERIER — DEN ÆKLE GJEITEB UK KEN TIL PER - L UR VE HES TEN TIL BJØRN - V A AREN KOMMER OG GAUKEN GALER - OM KVELDEN UTE PAA TUNET — GAMLE FING AR — EN AUKTION — SOLEVATNET - HØNSJØN — NYPETORNEN

I Hvitstein i Kristianiafjorden kjøpte vi et litet vakkert hus med en have.

Her tænkte vi dengang at slaa os ned for livet. Vi maset og strævet med huset og haven. Der maatte ombygges og indredes nye værelser. Vi malte gulver og tak selv, og ute i haven plantet vi nye trær og busker, grov, hakket og fyldte paa ny kraftig jord. «Hvis der er folk, som fortjener at bli rike, saa er det jamen dere!» sa en kollega, som besøkte os. Efter fem aars strid og arbeide, da huset laa der som nyt, og haven blomstret med nye frugttrær, bærbusker og blomster« bed, maatte vi forlate stedet.

Sent en vinterkveld kom et underlig tog ruslende til den gamle Solegaarden oppe i Eggedal. Det var mægtige flyttelæs. Det myldret av mørke skikkelser ute paa tunet, en del nysgjerrige kjærringer og unger fra nabolaget hadde ogsaa indfundet sig. Ind av dørene blev der bakset med flyttegodset, larmet, trampet og snakket i munden paa hverandre: «Nei nu litt mere til venstre, Ola! — naa glir han, — avveien unger!»---

101

Faen til kar!

Fra HvitsteinDet duret i de gamle kakkelovner, og det kunde sandelig trænges, at det blev fyret godt i. Med

skræk og fortvilelse saa vi paa hverandre i disse kolde fremmede omgivelser: «Herregud, skulde dette bli vort nye hjem? Hvad vilde barna si?» — En følelse av sorg var det første, som møtte os i det gamle eventyrlige hus, som siden gav os saa mange rike kjære minder. Vi strævet energisk baade natten og dagen efter, for at faa det meste i god orden, og da alt litt efter litt kom paa sin plads, saa vi til vor glæde, at hyggen lyste ind til os paanyt, — bare paa en ny og fremmed maate. Vi var sammen nu som før, det blev hovedsaken.

De første dage gik hurtig, og vi blev mer og mer fortrolige med stedet og de nye omgivelser. Engang imellem kom det vemodig fra barna: «Mamma, skal vi ikke snart reise hjem igjen?» Men ogsaa det svandt hurtig, her var jo en herlig tumleplads for dem.

I den gamle Solegaarden var der rare ting og historier overalt. Tømmeret i bjelkerne var saa svært, at det vel sjelden sees make til. Vægger og tak var dekorert med fantastiske mørkeblaa slyng« ninger, med antediluvianske dyr. Der var havhest, drage, basilisken og mange andre. Indimellem var der nogen lystige figurer, som danset og skaalte med hverandre.

De gamle bjelker var fulde av store mørke sprækker, og saa haarde, at det var umulig at faa en spiker ind. Vi maatte pirke i sprækkerne, —

kan hænde noget laa gjemt derinde? — Jo, ganske rigtig, ut kom trillende en gammel kobberdank og to tyndslitte sølvskillinger fra dansketiden.

Jeg frydet mig over de stormavede kakkelovner trods deres store sluk* vorrenhet og høirøstede rummel. Her sat Vulkan og smedet krigens attri*

« Trollkiærringer»

buter, kanoner og kuler, mens en engel oppe i skyerne svang straffens ris over den syndefulde verden. Længere oppe ved ovnsrøret sat en drøm* mende fløitespiller og pep sine elskovssyke melodier, rundt omkring var en overflod av dekorerende kranser og blomsterkurver.

Av en velvillig nabo fik jeg vite Solegaardens uhyggelige historie: Ut paa kvelden kunde det hænde, en fik se fanden løpe omkring der* ute paa tunet som en kulsvart langragget bikje med to glødende øine og tungen langt ute av halsen. Det var ikke for ingenting, han lusket og

103lugtet langs væggene, for rare ting var nok hændt i det huset. Derinde i den gilde storstuen laa engang han Sølvtollef død oppe paa bordet, — han

som blev dræpt av Sevligutten.--Ofte kunde en høre, der blev trampet

vild dans i den samme stuen. Det var storkaksen fra gamle dage med alle turebasserne sine: de hujet, bandet og knipset med fingrene, mens blaa flammer lyste ut av vinduerne.

Ovenpaa, hvor vi hadde vort soveværelse, var det ikke stort bedre. Derinde i det lille «uldværelse» med de vældige umalte bjelkevægger van« dret om natten en mand med sit hode under armen frem og tilbake. Og i den store mørke sal ved siden av med de låve smaarutete vinduer hændte det, at en hørte klynkende jammer av et nyfødt barn inde i den store uhyg« gelige ovn.---

— «Ja sandt! Du kan forsørge mig spørge hokken du vil.»

Alt slikt gjorde et lokkende eventyrlig indtryk paa mig. Hadde jeg truffet den svarte styggen ute paa tunet, vilde jeg sikkert klappet det lange ragget hans: «Nei jasaa da, bisken, — er du der da, bisken min.»

Vinternætterne var straalende vakre og kulden knakende. Hver eneste draape i bøtter og kar bundfrøs. Ret som det var, smaldt det i den klakne væg, som slag av en trollnæve. Utenfor lyste maanen stor og klar. Over hele det store hvite snedække straalte der tusen blink i blink, som om himlen hadde drysset sin stjernevrimmel ned over vor fattige jord.

Hvilken forunderlig ensom stilhet!---

Langt borte i skogaasen jamret en hare. Saa kom der et drøn fra isen paa solevatnet. Stille sank natten i drømme.

Om morgenen var det sørgelig ondt at komme op av sengen. Det var saa kaldt, at det bet i ansigtet, og vinduerne var helt dækket av de pragt« fuldeste isblomster. Vore deilige potteplanter, som vi hadde strævet svært med at bevare, stod allesammen frosne og døde. Bare den gamle kakkel« ovn, som netop hadde indtat sin dugelige frokost, brummet og vrøvlet i største velvære.---

Hvor umaadelig sent og tungvint alt kunde gaa deroppe. Ventet vi et litet hestelæs fra byen, var der altid noget ærgerlig i veien, tigging og betaling, kløing i hodet og bak og mange betenkeligheter. Næsten altid

104blev varerne staaende saa længe paa jernbanestationen, at det meste var ødelagt. Saa hørte vi likesom hestebjelden et sted langt borte i evigheten. —

Der kom læsset vort.--Jo da, nu hører jeg saa tydelig bjelden. — Aa jo,

nu var det vel sikkert. — Og saa var det bare den evige ringen og susen i ens eget lyttende øre.

Endelig kom en liten lurvet hest taalmodig og træt slæpende paa hele herligheten. Den saa baade slik og slik ut. — Nogen rødvinsflasker hadde paa grund av klimatforandring kastet op korken. De kun* de sandelig trænge baade hygge og varme, som de laa der med den kolde isklumpen i maven.--

De nærmeste hus faa skridt fra os saa under* lig gamle ut, som om de skulde være levninger fra svartedauen. I hoved* bygningen fandtes der bare et eneste brukelig værelse, der hadde en del tømmerhuggere slaat sig ned, kokte kaffe og røkte skraatobak. Resten av huset var dystert og for* faldent, gulvene ramlet nedi kjelderen, vindusruterne var borte, og dørene hang og dinglet. Der var rare svalganger, paa vægger og dører viste der sig endnu spor av gammel glans: næsten utviskede slyngninger, figurer og rosemalerier. Dypt nede under de nedstyrtede gulvplanker laa en grøn*

105

Husmandslimet vandpyt, hvor et par vældige rotter tuslet omkring. Og saa de to graa, sprukne, skakke staburene ute paa tunet, de støttet sig fortrolig op til hinanden.

Ved sagekrakken bortved vedlunnen stod altid han Gælne«Andreas,

Myren ved Solevatnet

baade i regn og solskin, i den sterkeste kulde og solsteken. Hans klær var saa usle, saa fdlete, at verdens fattigste mand neppe vilde rørt ved dem. Om vinteren var han blaablek i ansigtet, en skinnende perle hang i næse« spidsen hans, mens han ivrig brukte sagen med den ene haand, den anden var som oftest stukket ned i lommen for at varme den litt.

«Aa Gud velsigne dere, di da, du da, di,» sa han, «aa hjælp mig til at faa fat i en jente, det er saa fælt at bo saa alene hjemme!»

106«Ja men, Andreas, du maa da sandelig først stelle litt paa klærne dine, du maa da først faa sydd knapper i bukserne.»

Det likte han ikke. Han formente sig paa, at hun fik ta ham slik han var. Fine klær hadde han nok av hjemme, men neimen om han hadde raad til at bruke dem.

Borte ved laavebroen stod den væmmelige gjeitebukken til Per. Hadde jeg bare vovet det, skulde jeg rundjulet ham. Han lignet en ækkel literat fra bohemens dage: pandelugg ned i fjæset, øinene blasert matte, men alli* kevel skraasikre, overlegne. Kjæften gik frem og tilbake fra den ene side til den anden. Han maulet i ett væk paa en brun klump, som Vorherre maa vite hvad var. Og saa den forbandede lugten, som altid hang ved den fyren!---

Naar vi engang imellem skulde ut paa en litt længere tur, brukte vi altid den vesle morsomme lurvete hesten til naboen vor. Han hadde bondenaturen i sig. Straks vi møtte nogen paa veien, braastanset han:

vi skulde da vel prate med folk, hæ?--Kom vi til en bakke, stoppet

han igjen, vendte hodet og saa spørgende paa os; det var vel ikke menin* gen, at han skulde slæpe paa os opover denne tunge bakken? Ut av slæden maatte vi begge. Kom vi forbi en haug avhugget granbar, var det mistænkelig, han skvat til side, saa vi nær hadde veltet. Veien begyndte at skraane nedover, da fik han et uopsættelig erende, vi maatte stanse. Uheldigvis fik lurvefanten se en rar brun pære, som kom trillende bakfra.

107Da blev han saa vetskremt, at intet kunde stoppe ham, nedover bar det i

vild galop.--Naturligvis var der altid noget galt med sælepinderne og

det daarlige sæletøiet, som maatte spleises med hyssing, ret som det var. God matlyst hadde lurven, naar vi var vel fremme, og vi stelte godt med ham. Paa veien hjemover hadde han tydelignok forandret anskuelser, for nu skulde det gaa rapt, det skulde han vise os. Vi fik stige av ved bakkerne! — Saa blev han ondskapsfuld.hver» gang jeg skulde sætte mig paa baksætet igjen, glyttet fult bakover, gjorde et pludselig ryk, saa jeg trillet baklænds i sneen. — «Heisan, det

var godt gjort!»---

Nu var der ikke tale om noget prat mer med forbigaaende, for nu skulde vi hjem og det i rødeste rappet. Møtte vi tilfældigvis en bekjendt, bar lurven sig, som om han var gælen. Neimen om han stoppet, det skulde vi faa se. Slæden gik fremover og bakover, paa kryds og tvers i ett væk. Der blev ingen ro

at faa, før vi i fykende fei stanset paa Soletunet.--Hjemme i stalden i

den store laavebygningen var det kjæreste sted i verden.---

108

«Hjemove r»Aarhanen begyndte at hutre og bære sig saa rart om morgenen oppe i den store mørke granaasen. Der var uro i luften, han vilde ut paa frieri.

Tidlig paa vaaren, mens sneen endnu dækket høifjeldet og laa i flak og flækker rundt omkring nede i dalen, sat allerede stæren og fløitet i solskin oppe paa det gamle stabur. Aa du deilige lykkefugl! — hvor jeg forstod dig. Sang i solskin om fryd og glæde! Og saa smutte ind under de klamme, kolde tak« sten for den bitende vintergufs. Glæden er altid fredløs, den kommer bestandig for tidlig.

Græsset spirte grønt og friskt over det store flate tun, og de gamle piletrær langs veien stod med kraftige skud.

«Nu kommer sommeren,» sa stæren.

En vakker dag trippet lin« erlen over tunet og vippet ly« stig med sin lange halestjert. Det var saa deilig solvarmt. Der flagret sandelig den første sommerfugl langs den varme husvæg. — Ja nu maatte vi faa sommer! Dagen efter jog en bitende væril fra de høie fjeld nedover dalen. Borte var alt liv, som sang om solskin og sommer. Hvirvlende hvite vetter kastet igjen sit kolde vinterteppe over alt.---

«Dette er fælt,» sa vi.

«Ja men det blir aldrig bra, før slikt noget kommer ned, det ligger oppe i luften. Det er denne sneen, som skal ta den andre,» sa vor nabo Bjørn stille og resignert.

109

Tælen i jordenMen saa kom svalerne i flok og følge, hang kvidrende og skravlende under de gamle stabbur og laavetak, smat ind i sine reder og hadde det forfærdelig travelt.

Nu var vi sikre, nu hadde vi sommeren! Humierne surret, og sorte, fedglinsende skarnbasser for halvblinde summende av glæde, deiset mot husvæggen, blev liggende paa ryggen i græsset og sprellet for at komme op igjen.

Og løvet stod lysende grønt mellem de friske, sterke graner. De mæg* tige skogaaser var vaaknet op av vinterdrømmen, og bamsen sat allerede utenfor hiet i solskinnet. Gjøken gol fra den ene aas til den anden, flere

gol i munden paa hverandre: «Ko ko ko kokko ko!»--Vi maatte le.

En gjøk burde da vite, at han skulde gale alene, hvor pokker blev der ellers av stemningen.-—

Vi bygde paanyt i tro og længsel og glemte, hvad vi hadde mistet. Den gamle gaarden blev os saa inderlig kjær. Mer og mer blev jeg fortrolig med de rosemalte bjelkevæggene i mit arbeidsværelse, det var saa deilig hyggelig. Jeg kunde stige like ut av vinduet paa den grønne marken utenfor.

En lykkelig frihetsfølelse var over os alle, barna lekte og jublet under de gamle stabbur, og den faldefærdige laavebygning var jo en hel even* tyrbok.

Om kvelden, naar alle gjeter og sauer kom hjem, blev der lurveleven og moro. Den store bækaren og gjeitebukken skulde ha et opgjør for dagen, og saa bar det løs. Bækaren maalte avstanden, trak sig forsigtig endnu nogen skridt bakover for at faa større kraft i farten. Gjeitebukken stod ganske likegyldig, saa sløvt paa motstanderen, men et fult blink i øiekroken viste, at han var paa post. Saa bar det ihop. Bækaren kom i fykende fart, bukken gjorde bare et eneste himmelspræt og klemte til ham i skallen slik, at han fomlet ned over laavebroen. — Vilde han mere? — Jo

bækaren var trassig han. Han skulde vise den fillebukken.--«Pang!»

smaldt skallerne igjen sammen. Slik gik det gang paa gang, indtil blodet silte av de to trassigfanter. Slegt og venner stod rundt omkring maulende og likegyldige og saa paa. Bare lillegutten vor kom løpende forskrækket: «Nu tør jeg ikke se paa dem mere, for nu dør de begge to.»---

110Om kvelden sat vi ofte ute paa tunet og pratet med vore godslige snille naboer, Bjørn, Ingeborg og barna deres. Mandens humør kunde skifte som solskin og skygge, lik den store fjeldnaturen deroppe. Han

Kveld paa Soletunet

kunde være saa lykkelig munter som solskin paa tyttebærtuerne, eller ogsaa saa trist og mørk, at han bare bet tænderne sammen. Da var det bedst at vogte sig for bjørnelabben. Det var deilig lys sommerkveld, vi sat sam« men paa stenhellen utenfor døren. Barna løp med lek og spektakkel om i græsset. Bjørn dampet paa sin snadde, han var litt trist. — Han syntes, det var saa meget gildere inde hos os end hos ham. Det nyttet ingen ting. — Han spyttet trist bortover marken: Der var ingen, som gav ham noget.---

111«Slik har det ogsaa altid været hos os, Bjørn,» sa jeg. «Vi har heller intet faat. Det lille du ser derinde, er vore egne hænders arbeide.»

Bjørn dampet sterkt paa snadden sin og stirret ned i græsset. Der blev en lang pause. — — —

«Du Bjørn, kan jeg faa laane katta di ind til mig et par kvelder. Det er saa fuldt av rotter hos os, at det er rent uhyggelig.»

Bjørn banket asken av snadden sin, saa tok han en skraa. Der kom et gemytlig solglimt over det haarde ansigtet:

«Eg trur kje' ho vil hjælpe dekkan, smør heller katta ind med fedt, saa tar rotta a.»

Vi blev sittende paa stenhellen til langt ut paa natten. Barna hadde forlængst krabbet trætte til sengs.

Aa det deilige grønne tunet, — hvilken stille fred. Over den mørke faldefærdige laave bølget høifjeldenes fjerne blaaner i et svindende blek» gult lys. Sommernattens dæmrende slør hvilte over alt. Bare Bjørns sorte

kat listet sig stille og lydløst over det bløte græsdække.---

Det var noget, som tuslet omkring borte ved de gamle stabur, hvor vore to tjenestejenter laa og sov. Det var saamen Gælne»Andreas i alle sine elendige filler, som løp paa natfrieri. To fnisende hoder viste sig oppe i stabbursgluggen.

Det lød saa ynkelig bønlig op til dem:

«Aa Herregud, lok op da, jenter, aa Gud velsigne dere, lok op!»--

En gammel mand kom ofte til os for at sælge tvarer og sopelimer. Litt efter litt blev vi kjendte, og jeg fik lyst til at besøke ham hjemme i hytten hans for at male. Helt oppe paa det styrtbratte vilde fjeldet saa vi som en liten prik den fattige hytten. Nede fra dalen saa det ut, som om det var aldeles umulig at komme derop. Der bodde de to stakkarene, han og konen, ganske alene. Barna var alle for lang tid siden reist til Amerika.

Jeg svedet dygtig, da jeg en dag labbet opover den bratte lille fjeldsti med niste og malergreier paa ryggen. «Aa pyh san!» — Næsten like ved maalet, jeg saa alt taket paa hytten, maatte jeg kaste mig ned av træthet i en tue fuld av skindtryter. Jeg glemte alt andet for de friske blaa bær. «Ligger den karen her?»

112Gamle Fingar stod med en kjærvekniv i haanden, han var ute for at løve til kua si.

Først maatte jeg se indom hos ham. Jeg maatte være træt, — han vilde endelig bære mine saker.

En liten lav spruk* ken bjelkestue med sten og græstorv paa taket og et gammelt kakkelovnsrør istedenfor skorstenspipe var hjemmet hans. Paa hver side av døren, som var saa lav, at det var vanskelig at komme ind, var der to bitte smaa vinduer med ruter av gammelt grønlig glas, sprukne og lappet paa kryds og tvers med pa* pirstrimler. Derinde sat Fingars gamle kone og spandt paa rokken. Hun hilste venlig med et liden* de smil. Det bleke ansigt, omrammet av vakkert sølvglinsende haar, viste et menneskelivs tunge, triste historie. Hvor rart

det var derinde. Alt samlet sammen i det trange, lavtakete rum, baade stue, kjøkken og soveværelse. Strømper og andre klædesplagg hang under tak* bjelkerne. Paa væggene var fotografier og kolorerte billeder, jomfru Maria med Kristusbarnet, Kristus paa korset og Johannes den døper. Et par schwarzwalder*ur tikket muntert. Paa gulvet var der ikke stor plads til* overs. En gammel kubbestol, bord og en krak, vandbøtter, Fingars svarve*

113stol ved vinduet og den store sengen i kroken fyldte hele rummet. — I væggen, hvortil sengen var fastspikret, var en liten glugge med glas like ved hodeputen. Her laa gamle Fingar i de vaakne, triste nætter og saa ut mot den store nakne fjeldlinje — Norefjeld, som løftet sig i maaneskinnet stort og tungt.

Fingar og konen hans hadde slitt og strævet paa husmandspladsen sin for alle disse barna, som en efter en lette flagret bort fra hjemmet, til de gamle sat ganske alene.

Saa kom der brev fra Amerika: Far og mor skulde komme over. Og

Fingar sa op sin gamle husmandsplads, og de reiste.---

«Men det var ikke slik, som jeg hadde ventet mig det, hos sønnerne mine,» sa gamlen. —

Længselen tilbake til hjemlandet pinte de to gamle. De kunde ikke faa ro. «Vi graat og længtet efter pladsen hjemme,» sa Fingar. Saa kom de tilbake; men da var pladsen deres bortsat til andre. Endelig fik de husvær i den sprukne forlatte hytten oppe i skaret. —

Gamla sat og rokket med hodet og tørket en gang imellem øinene. «Du veit, her er godt nok for os,» sa Fingar, «bare ungerne vore er vel« bjerget, — her skal Du faa sjaa, aa gjildt de har det.»

Og han straalte ved at vise frem en del store fotografier fra Amerika. Der sat barna hans i sine elegante hjem i bløte lænestoler med store dusker omkring. Væggene var i blomstrende tapeter, med portrætter i stygge guldrammer, gulvet dækket av kostbare tepper. Gardinerne hang flaue renvaskede omkring vinduerne, og likesaa flaue og dumme sat disse nybakte amerikanere mellem al sin nips. Fingar smilte stolt. Han ventet sikkert stort bifald fra min side. Men jeg bare saa paa den gamle utslitte moren, som ingenting sa. Hun rokket med hodet og graat stille.

Det var nok ikke rar hjælpen, de flk fra Amerika. — Noget mer elendig fattig end den hytten deroppe paa fjeldet har jeg aldrig set. Som jeg sat derute og malte, kom jeg til at tænke, at her passet netop disse ord i gravtalen i Peer Gynt:

Tre velstandsherrer i den nye verden

har glemt sin norske far og skolefærden.--

114Hvordan kunde de ha hjerte til at sende sine fattige gamle forældre de gilde naragtige fotografierne, istedenfor at gi dem en liten hjælp engang imellem?--Jeg merket ikke, at gamlemor stod like bak mig og saa paa

Gamle Fing ar fiske r i Eggedøla

mit billede.---«Herregud,» sukket hun, «det er ikke rare greierne at

skildre av.»

Gamla blev skralere og skralere for hver dag, til slut maatte hun til sengs, og det var ikke rart med matbiten i huset. Min kone gik derop, ret som det var.

En dag før jul kom Fingar ned til os, vi hadde skrapet sammen litt forskjellig, som han og gamla skulde ha til julekvelden. Han hadde nok

115tæften av dette, og for at vise gjengjæld hadde han med sig en foræring til mig, et pent nyt utskaaret banketræ.

«Skal jeg ha dette til aa pryle kjærringa mi med, Fingar?» sa jeg.

Da lo han: «Aa nei du pryler nok aldrig kjærringa, du far.»

Gamla deroppe døde. Fingar sutret og graat, men bekymringen for, hvordan han med glans og ære skulde greie gravøllet, var sikkert større end sorgen. Det greide sig til slut som alt andet her i verden. Nede fra dalen saa vi nogen smaa svarte prikker bevæge sig i sneen høit deroppe. Det var likfølget.

Men saa rart kan hænde. Bare et par uker efterpaa var gamle Fingar paa frierføtter hos en gammel enke. Det viste sig tydelig nok, at han en« gang hadde været i Amerika. Han støvet omkring i sine bedste kistekiær, ny sort skyggelue, ny pipe i munden og istedenfor den gamle krokete stok en splinterny blankpolert, som han hadde kjøpt hos kræmmeren. Det var mer end nok for enken. Hvem i al verden kunde motstaa slike fri« stelser! Hun slog til med en eneste gang.--

Forargelsen i bygden var stor: Han kunde da gjerne latt lusa faat tid til at dø i hode paa kjærringa si først, blev det sagt. Tjenestejenten vor, hun som kunde le som en orre, slog hænderne sammen av bare moro:

«Jeg skulde gi en krone for at faa se de to gamlingene krusle sig sammen.»

Det drøide og drøide med bryllup hos han Fingar. Folk begyndte at

bli mistænksomme,--det var da ingen mening i slikt noget. Saa gik et

par bekymrede naboer bort til gamla for at tale hende tilrette. De maatte da gifte sig! Men gamla syntes, at hun var kommet over den alder, at hun skulde ha nogen forpligtelse i den retning:

«Vi er ikje værd at spendere prest paa nokkon av os.»

En vinterdag skulde der holdes auktion efter en nylig avdød gammel kone paa Grønhovd. Vi hadde kjendinger deroppe, og veien var vakker, saa vi bestemte os for turen. Der slang jo altid nogen gamle rariteter ved slike leiligheter.

116Eggedølerne er de flotteste folk til at by paa auktion. En lort paa en pinde vilde mindst komme op i 5 å 6 kroner. Gammelt skrap, som det vilde være spot og skam at gi den usleste fattigmand, gaar som varmt hvetebrød. Det er ikke saa nøie, om en ting er hankeløs, — om der er

spræk i bunden, eller laaket er borte. Hovedsaken er, at de kan byde over hverandre, ærte hverandre, — passe nøie paa hammeren, naar den begynder at synke til slag for sidste gang og da i yderste øieblik by endnu nogen øre. Slikt er moro, men mest moro er det, naar en gjerrig tverpump slumper til at faa tilslaget, og maa betale en gammel sprukken gryte baade med guld og grønne skoger. Ute paa tunet stod auktions« bordet, — to kasser, som var lagt ovenpaa hverandre. Gamle bøtter og melkeringer, sprukne deigtraug, tandløse tvarer og mange underlige

ting

8 — Th. Kittelsen: Folk og trold

117laa rundt omkring. Erik Tro« stehagan hadde faat det an= svarsfulde hverv at staa oppe paa staburstrappen og holde de opropte ting i veiret, saa folk kunde se, hvad det var.

En hjemlig kinesisk«norsk duft steg fra den tætpakkede folkemasse, som lik en stor svart klat stod derute i den hvite sneen.

Vittige var de, saa kjæften stod rent paa skakke, og saa bød de over hverandre, som de var gælne. Lensmandens gamle medhjælper — «Stykke« lensmanden» — sat like ved og fniste og lo i sit inderste indvortes av al moroen.

Lensmanden læste op den sedvanlige auktionsformular med alle dens

regler — saa og saa mange maaneders kredit etc. etc.--Den kjedet ham

øiensynlig. Ordene trillet med nervøs hast som erter av en sæk. Med ett braastanset han: «Ja ja, godtfolk, — det var jo ikke nødvendig at læse op, alt detta vet dere jo fra før av.»

Nu var han i fuld virksomhet, han brukte tollekniven sin til at banke i auktionsbordet med, ropte op de forskjellige gjenstande og hidset publikum med stor færdighet. Rub og stub gik i folk, som det var smurt med fett.

By da, karer — en prægtig underdyne — by da, for fanden! — 10 øre?

— hvem sa 10 øre? Er dere rivende gælne — 15 øre er buden, 15 øre — ingenting for slik en fin dyne — by væk — 15 øre — 15 øre! Det er don — egte dondyne — don i a for mindst 10 kroner — 20 øre, det er ret, by videre — klem paa, godtfolk — fin dyne — 25 øre — løft op dyna, Erik! 25 øre — saa folk faar se a — 25 øre — 25 er buden, ingen bedre? — Aa ingenting for slik en dyne — kjil paa da, karer! — 30 er buden — 30 — 30 øre — hører dere — 30 øre — sidste gang — 30? —

Haa sa du Nordhagen — hæ? — 35! Det var det, jeg visste. — 40 øre

— hører dere 45 øre! — En halv krone — 50 øre — der er ret, — 50 øre —

118

«Herre Gud, gi mig en skraa»hæ? En gammel filledyne, neigu er a ei, 50 øre — Dyna er god den, 50 øre — 50 øre — 50 øre — sidste gang!---

Bum!

Hvem var det?

Knut Laaven — Steinar Aasan? For fanden, jeg kan da ikke sælge dyna til to. Bydde sidst? — Ja da maatte du jo bydd mere da, tosken! — Ja saa faar vi begynde om igjen — men pas nu paa, at dere ikke byr paa en gang i kjæften paa hverandre da, karer. — Altsaa det var 75 øre. — 75 øre, det er rigtig. — Styg flek paa a? — Aa langt ifra, dyna er litt brukt den — fin dyne. — Aa skitt, det kan du snurpe sammen med litt traad. - 80 - 80 er buden - 85 - 90 - 95 - 95 øre, hører dere, hva? - Klem paa, karer, klem paa dyna, — fin dyne ekstra fin dyne — aa klem paa da, karer! —

95 øre — hører dere? — Aa herregud, vær ikke saa gjirug paa nogen ører da, karer. — 95 — 95 — Flekker paa dyna, hæ? — kan dere ikke skjønne, at det er dekkerationer? — verdenskart over hele Rusland med Sibirien, Mongolien og Mansjuriet, — hæ? — 95 øre — slik dyne til den pris faaes ikke make til i hele Norges — hæ? — Jomen er det saa jo. Det er don i a for mindst 15 kroner, — 95 øre — 95 —

Hurra! — 1 krone! — det var ret Per, det kan jeg like dig for. — Krona fuld.

Krona fuld, sidste gang. Krona fuld! sidste gang? — Skitt, la gaa. —

Bum! -

Fra den gamle gaarden vor og langs elven, som snodde sig i bugt« ninger mellem fortryllende smaakrat, var der en stor grøn slette utover mot Solevatnet. Hist og her smaagrupper av gran, vredne smaafuruer, bjerk og or, rogn og vidjer. Bløte mostuer vandret om som tussefølger i den lette svæsende kveldtaake, eventyr, — et underlig fængslende billede: Der gik den sorgfulde bleke tussebrud med sin sølverskinnende brudekrone ved siden av den gamle stygge Tussekongen. Det myldrende brudefølge av grinende flirende graa vætter diltet efter ut av taakehavet. Ind i taakerne

119vilde jeg ogsaa, ind i eventyret.--Da svandt det hele brudefølge. Men

op fra den bløte grønbrune tue, hvor jeg sat, flagret tusende yndige smaa døgnfluer med skinnende florvinger. De satte sig rundt om paa mine

Tussebryllup

kiaer og dækket mig helt som duggen fra den svindende eventyrtaake. Saa faldt de døde ned.

Ved enden av den store grønne slette laa det deilige Solevatn. Hvilke vidunderlige stemninger har vi ikke oplevet her i de stille lyse sommer* nætter. Hele natten til morgenen grydde rodde vi langs stranden paa ørret* fiske og kom altid hjem med et stort knippe. Det var saa friskt og rart paa Solevatnet. Ørreten bet iltert efter vore fluekroker, sprat ende op, da den saa sig fangen og skar i rasende fart paa kryds og tvers.

120De høie, mægtige skogaaser stængte rundt omkring. En gang imellem kom et kjølig pust, et aandedrag, som kruste det ensomme vand i muntre lekende smaabølger. —

Nøkken

Hvad var det for noget stort og svart, som sat der oppe i trætoppen

mot nathimlen?--En mægtig hubro løftet sine bløte lydløse vinger og

svandt i den mørke granskog.

Igjen blev vandet mørkt og stille. De muntre smaabølger var borte, bleke taakeskikkelser kom listende rundt om os. Da tok vi nisten vor frem, nu nyttet det ikke at fiske. Vi tændte op varme og kokte kaffe.

121Se, derborte ved den store træstubben — der sat en bitte liten gammal kal med toplue og stemte felen sin. Med ett var han borte! Hvad i al

verden var dette?--

Det f®rste morgengry kom stille lysende, de bleke taaker for i vild flugt for den kommende dag. Smaabølgerne trillet igjen muntert om baaten vor, og borte ved elveoset bræket mækregauken som en munter gjet.

Da vi vandret hjem igjen med fiskeknippet vort over den store grønne sletten, stod et lysende rosenskjær av morgenen over Solegaarden.

Det var saa rart, da vi satte nøklen i døren. Alt var saa stille, hele

huset laa i den dypeste søvn.--

Utover morgenen hørte jeg i drømme Solevatnets rislende bølger, og saa den friske rødflekkete ørret med den gyldne buk sprætte høit over vandflaten, men alt blev saa besynderlig anderledes. Med ett blandet vort urolige skibsur, som hang paa væggen like ved sengen, sig ind i drømmen. Dets rastløse «tik tik tik tik» blev til stemmer, mange mennesker og for* færdelig vrøvl. — Pokker ogsaa — jeg var atter i München!

Gud ske lov og tak! — Jeg var allikevel paa Sole, da jeg vaaknet. — Det var langt paa dagen, og solen lyste varmt ind av vinduerne. Et forfærdelig spektakkel lød fra gangen nedenunder, dunk i væggen og trampen i gulvet, latter, skrik og bjeldeklang. Den digre høstbære koen til Bjørn var kommet ind under trappen i gangen, hvor den hadde rose* malt gulvet. Der stod den og jortet og likte sig svært bra. Det var med nød og neppe alle de ivrige næver fik skjøvet den baklænds ut av døren igjen. — Det var godt, den ikke kom ind i storstuen, — det

skulde set deilig ut. Der var netop baade skuret, vasket og pyntet op i alle kroker. — Jo jo san! Straks efter fandt vi Kolte, den hvite gjeten, staaende derinde paa en stol med begge framben oppe paa bordet. Hun delikaterte sig av hjer* tens lyst med den store vakre blomsterbuketten vor.

«Dekkan skulde sjaa Hønsjøen, det vart noko anna end Solevatne,» sa Bjørn.

Saa maatte vi ivei til Hønsjøen ogsaa. Bjørn var i straalende humør, han vilde endelig bære nisteskræppen vor og spaadde os det deiligste veir

122av verden. Først maatte vi se indom til enken og datter hendes i Lauvli, en liten hytte, som laa mellem løv og gran under den store skogaasen. Guld og rigdom magter ikke at fremtrylle saa inderlig hyggelig en stem«

Huldra

ning som i slik en bitte liten bondestue. Bare sollyset ind gjennem de smaa dukkevinduer er nok. — Kaffekjelen kom i en fart over varmen. Mor selv vimset travelt omkring, det var saa rusket overalt, — rent en skam! — Borte ved peisen sat den unge datteren, blek med store drøm« mende øine lignet hun, slik hun sat stille og lyttet efter vort prat, den synske haugtussa.

Bjørn tændte rolig og besindig snadden sin, slukket omhyggelig fyr« stikken mellem to fingrer og kastet den bort i kroken.

123Der fandtes nok litt mer i verden end folk mest trodde, mente Lauvlikjærringen. Saa fortalte hun ogsaa om sit første møte med bamsen deroppe i lien like ved. Hun var bare jentungen den gang og gik og lette efter Roslin, kua deres, som hadde tullet sig væk. Ut fra et orekrat kom der labbende stilt og lydløst noget stort og mørkt like ind paa hende. Hun blev rent fjetret av skræk. Bjørnen, for han var det, bare vugget hodet

stille frem og tilbake og stirret mistænkelig med sine hvasse smaa øine. Da husket hun paa sin mors raad: hun skulde bare snakke blidt og pent til bjørnen, om hun møtte ham. Hun foldet hænderne og sa saa inderlig:

«Nei er du der da, gulddokka mi!»

Da brummet bjørnen stilt og godmodig, snudde sig sagte og forsvandt inde i krattet.--

«Jeg trur, det er bedst, vi bryter op naa, skal vi række Hønsjøen ikveld,» sa Bjørn.

Saa bar det avsted opover bratte fjeldet mellem gran og løv. Stien var smal og trang og blev brattere og brattere; men jordbær og blaabær fulgte like op til toppen, og humøret var saa lyst som selve dagen.

Det led mot kvelden, da vi endelig naadde frem til den lille fisker« hytten ved det ensomme fjeldvand. Efter at ha hvilt og forsynt os dra= belig av nisteskræppen, syntes Bjørn, at min kone og jeg burde ta den vesle baaten, for at se os om ute paa vandet. Han vilde imens sætte sig til at fiske oppe paa den bratte nabben utenfor hytten.

Bjørn hadde ret. Hønsjøen var en eventyrverden, fuld av angst og gru, glæde og jubel. I de underligste bugtninger og kroker laa det sorte stille vand med bratte fjeldsider, smaa øer og holmer med rare forvredne fjeldfuruer, og hist og her strakte det frodige græs sig like ned til vandet.

Alt omkring os var i dyp skygge, men over de mørke silhouetter av koller, knauser og underlige træstammer hævet Norefjeld sig i kveldsol som et kjæmpestort funklende Soria Moria slot.

124«Hu,» sa min kone, «la os ro tilbake, jeg tør ikke se ned i det svarte vandet, det er som der kommer en stor slimet haand op og griper efter os.»

Bare aarerne, som sagte dyppet i det blanke vandspeil, gav en angst« fuld følelse, naar de dirrende smaabølger gled stille efter os. Den slum« rende nøk i det mørke dyp maatte ikke vækkes.

Et uhyggelig skrik skar gjennem stilheten.--

«Ræven — javist er det ræven!» søkte vi at trøste hverandre. Ængste« lige og tause rodde vi tilbake til fiskerhytten. —

Men hvor i al verden var Bjørn henne? — Borte var han med fiske« stangen sin. Aa, det var skriket, vi hørte. —

En svak røk steg op av skorstenspipen. Ind av døren styrtet vi med angst og haab: «Bjørn, Bjørn, er du her?» Store skyer av karvet skraa« tobak svævet fra snaddepipen oppe i den øverste sengeplads under taket.

«Hokke for nokko?» sa han Bjørn. Han hadde været lur nok til at ha kaffekjedlen i orden. Hyggen blev dobbelt stor efter skrækken, mens vi nød av nisteskræppens herligheter.

«Aa nei, aa nei, nu maa dere ut! Noget saa rart har jeg aldrig set,» ropte min kone i døren.

En eventyrpragt, en stemning av noget forunderlig tryllende, lokkende hadde omskapt det lille ensomme fjeldvand til et drømmerike. — Et ene« ste ord i stilheten vilde været som en sten kastet paa det blanke vand« speil. Tause blev vi længe sittende derute. Sommernattens eventyrdrøm fanget alt.

«Naa er trølla ute,» mumlet Bjørn stilt. Han dampet energisk paa snad« depipen. Blinding, myg og mehank summet i millioner, bet og ståk rent ulidelig. Nøkken fisker

125Da skingret en uhyggelig lokkende kjærringstemme fra den anden side av vandet:

«Tuppa tuppa tuppa tuppa!» —

Vi for sammen. — Det maatte være en gammel huldrekjærring, som lokket sine høns og ænder ind til kvelden? —

Langt borte i den store granaasen fandt jeg en ensom og forlatt hytte. Vindusruterne var borte, døren hang og slang i en hængsle. Det var rusket og smudsig derinde, — bare jordgulvet, som bar merker efter, at stedet blev brukt til hestestald for tømmerkjørere om vinteren.

Men ind paa den graaslitte væggen utenfor vokste en stor nypetorn fuld av roser og knopper. Den naadde helt til torvtaket og bredde sig til begge sider mellem vissent straa deroppe. Pladsen rundt omkring skraanet sterkt og var saa liten og trang, at den mørke granskog næsten skjulte hytten. En kjæmpestor myretue i nærheten bar merker efter bamsens klør.

Som jeg sat i tanker og saa paa nypetornen mot den veirslitte bjelke* væg, steg et minde frem og samlet sig til en historie:

I hytten bodde der engang to unge nygifte folk. De syntes, der var det deiligste sted paa jorden. Nypetornen blomstret utenfor væggen, og

solen lyste ind gjennem de smaa vindusruter paa bordet og skapet og rokken paa gulvet.

En dag blev konen syk, det var langt til nær* meste nabo og manden sat fortvilet og hjælpeløs. Da det led mot kvelden, banket en gammel fattig* kjærring med en bylt under armen paa døren. Hun bad om mat. Det var en rar kjærring, syntes manden. Øinene løp urolig om til alle kroker, op i taket og ned paa gulvet i ett væk. Saa gav hun sig til at stirre paa den syke borte i sengen og la forsigtig fillebylten sin fra sig:

«Du har nok ikke længe igjen du, mor, jeg faar nok hjælpe dig, saa godt jeg formaar.»

126

TrollstudieDet blev en tung kveld, hver time ble' stesløst aar. Sorgen banket i hver eneste va Ut paa natten kom der et barn til verden; da døde moren.

Den rare fremmedkjærringen hjalp til, saa godt hun kunde, hun stelte den nyfødte og puslet med bylten sin.

«Naa maa eg rusle,» sa hun til manden, «eg skal langt høgt over Trillemarka.»

Saa bød hun farvel og lovte at gaa indom med bud om hjælp hos de nærmeste naboer.

Manden blev saa underlig tilmode, da kjærringen med bylten forsvandt ut av døren, det var som om noget med magt drog ham efter. Men ute paa tunet var intet at se, kjærringen var som sunket i jorden.

Han lyttet og lyttet. Langt inde i skogen lød der et svagt jamrende skrik.--

Alene sat manden i sit ensomme hjem med barnet og sorgen. Nu glemte han den vakre nypetornen, som stod dryssende fuld av roser og knopper, han glemte, at det var solskin og sommer. Og dage kom, og han saa med gru sit eget barn vokse op til en stakkars hjælpeløs bytting, som glante med tomme øine ut i et stort øde. — Da grep fortvilelsen ham. Han for langt ind i den vilde skog, kastet sig ned mellem busker og lyng og vred sine hænder i graat:

«Hvad ondt har jeg gjort, hvorfor skal jeg pines slik!»

Men naar han kom hjem igjen til sit fattige hus og saa det stakkars barnet sit, skar det ham dypt ind til hjerteroten. Han lette saa saart efter et eneste glimt av sjæl i de tomme øine og klappet det ømt:

«Gud velsigne dig, vesle gutten min!»

Og barnet stirret paa ham saa vemodig tomt, saa uendelig langt borte.

Tre torsdagskvelder paa rad listet en mørk skikkelse sig frem til hytten. Hvergang smaldt det bøsseskud over taket. Der blev skutt med gammelt arvesølv for at løse trollskapen, men til ingen nytte.

TroUstudie

127Aar og dage gik. Paa hellen utenfor døren sat den stakkars gutten i solskinnet. Nypetornen blomstret, og humlerne surret. Sjelden rørte en vennehaand ved døren til den sorgfulde hytten, og kom der engang en fremmed, skræmtes han bort ved synet av den ulykkelige skabning.

En vaat, klam høstdag kom atter den store tause gjest, som saa let glemmes: døden. Han tok det stakkars fjollete barn og svøpte det stilt i sin bleke kappe.

Nøken og ribbet med duggens taarer stod den gamle nypetorn op til den graaslitte bjelkevæggen. Gule visne blade laa strødd om paa marken, de skarpe torne strittet frem overalt paa stamme og grener, og træets fattige frugt hang med vaat glans i svarte og blodrøde farver.

128Ormen risler under lyng

HJEMMET I SIGDAL

lauvlia bygges - besøk av per og paal — krig med mauren — dyreliv og natur.

stemninger — halstein kommer — oppe paa flya - rædharen — slutning

Tre aar var vi i Eggedal blandt de hyggelige eggedøler, da kom lysten over os til at bygge eget hjem.

I nabosognet Sigdal kom vi tilfældigvis ruslende i en skranglekjærre forbi et sted saa vakkert, at vi maatte stanse.

«Herregud,» sa jeg, «paa den haugen der mellem bjerkeløvet skulde jeg ønske, jeg kunde bygge vort hus.»

Borte paa jordet gik en mand og en kone og skar korn. Over løv> toppene lyste det stille blaa vand, og landet paa den anden side speilte sig i straaler. Længere borte blaanet Norefjeld og Eggedalsfjeldene med enkelte skinnende hvite sneflekker.

129Min kone hoppet hurtig av kjærren. Hun vilde snakke lidt med fol« kene derborte. — Saa kom hun igjen. Joda, det kunde nok la sig gjøre. De maatte jo tænke litt nærmere over saken. Vi flk komme indom til dem om et par dage.

Fot. Ililflinir

I peisestuen paa Lauvlia

Endelig efter adskillig vidtløftig og sen akkordering var herligheten vor, — stenrøsene, det tætte bjerkekrat, alle de store myrtuerne og litt udyrket jord.

Den første rydning i stenuren og bygning av mit atelier begyndte allerede om vinteren, medens vi endnu bodde i

Eggedal. Ut paa vaaren fik vi leiet hus av manden, vi hadde kjøbt grunden av. Vi maatte jo tilse

130byggearbeidet. Folket selv flyttet ut til bryggerhuset og stabburet. I den gamle forhenværende lensmandsgaard med de bitte smaa værelser tok vi det største, saakaldte «Arresten» til dagligstue og soveværelse.

Det gik lovelig sent med at komme væk fra arresten, syntes vi. Men

«Lysalfer fanger skyggetussen»

endelig stod Lauvlia færdig, og da blev det en flyttedag saa travel og munter som en lystig brudefærd.

Han Gunbjørn skranglet først ivei med den gamle tungvinte hesten og høivognen fuld av flyttesaker. Stemmen hans gneldret borte paa veien i ett væk: «Vil du se til at rappe dig, Teina. — Fanken far'i mig! — Hyp hyp! — — Dægeren!»

Litt efter litt bygde Lauvlia sig op i al sin herlighet. Der kom veier, uthusbygninger, stabbur og fjøs. Det var vistnok et evig slit og stræv.

131Men dengang gik alt med lyst og moro. Vi var barnslige nok til at tro: Dette skal for altid bli

vort hjem.--

Like fra det første den morsomme pi* pen var reist paa mit ateliertak, sat der hver dag en liten gulspurv oppe paa toppen. Som en skinnende liten guldfugl løftet den hodet op i sollyset mot den blaa luft, og slog sin ensformige trille: «Titititi*ti!» Det var vel livets korte lykke den sang om. Det stod nok et stort ry av det vesle stedet vort rundt om i bygden, vi fik besøk baade av Per og Paal. Det hændte ofte, at en kjærring med en pose bygdesladder og et par lopper ogsaa slang indom. Kaffe skulde de alle ha, det var selvsagt. Og saa maatte de «sjaa sig om».

«Det gaar pinadød ikkje an detta,» sa den underlige tassen, naboen vor, «dere har det mykje finare end vi har det heime og alle andre her

bortetter ogsaa.»--

Hvem i al verden var det, som kom ruslende der, spurgte vi en eftermiddag, som vi sat ved kaffebordet. Barna satte i at skoggerle, for noget saa rart skulde en aldrig ha set. En tyk rund kar med en sæk under armen labbet med dovne skridt nedover til huset vort. Han lignet mest en grøtklat. Og sækken hans saa ut, som det var grøt i den ogsaa.

Med ett gik døren op, kaffelugten hadde vist veien. — «Goddag,» sa grøtklatten. Han saa sig rolig omkring efter en stol, og satte sig meget

besindig. Saa blev der en lang og meget trykkende pause.--

«Det er fint veir idag,» kom det endelig. — Joda, det var vi alle enige om. Han kom oppe fra Eggedal og skulde hilse fra hele bygden. — Nei jasaa, tusen tak skulde han ha. — Atter en lang pause. Barna begyndte at knise og dulte hverandre.

«Ingenting er saa morsomt som at træffe gamle kjendte,» sa han og skulte stygt til kaffekanden. Saa tok han op av lommen nogen eplekarter og delte dem ut mellem barna.

132«Ja dere kjender mig vel igjen, — husker vel Sevat?» Jo da, alle husket Sevat.

Det var ingen raad for det, han maatte bort til kaffebordet. Det fete ansigt med de smaa griseøine lyste av begjærlighet ved synet av en geburts« dagskake, som en av smaagutterne hadde faat. Han hadde saa daarlig «fordæiels», sa han. Der var saa godt at komme til byfolk, for bondemat kunde han slet ikke taale. Han tænkte saa smaat paa at lægge sig ind paa et «huspital»!

«Jamen Du ser da godt ut, Sevat. Du er da baade tyk og fet.»

«Ja, jeg har den sjuka, som inkje te'r,» sa Sevat.

Seks kopper kaffe, en hel del smørrebrød og resten av geburtsdags» kringlen forsvandt med glans i den syke mand, og det lot til, at han agtet at slaa sig ned for resten av dagen og natten med.

«Ja nu maa Du endelig undskylde mig, Sevat. jeg skal ind til mit arbeide,» sa jeg, haabende at vinket blev forstaat. Det blev saamen meget godt forstaat, Sevat rapet: «Øp!» Noget, som skulde betyde et venlig smil, viste sig i det fete grisefjæset. — Han kunde saa godt bli sittende, der han sat. Jeg skulde ikke gjøre mig noget «bri» for hans skyld. —

Men det som blev «bri», var at faa ham til at gaa. Og dagen efter kom sandelig tyk« ken labbende igjen med sækken sin. Men denne gang gik han først og snuset og grov i hver krok bortved uthusene. Sækken satte han fra sig ved hustrappen, faldt saa i dype betragtninger ved slipestenen, maatte titte ind i vedskuret og høiladen, — saa en tur bort til bryggerhuset og ned til stabur og fjøs. Endelig kom han langsomt opover igjen og forsvandt i fredfuld ro inde i det lille rødmalte hus.

«Husk paa, at ingen er hjemme,» meldte jeg rapt ind i kjøkkenet. —

Saa hørte vi grøtestemmen hans boble og brumme. — Nei da, blev det svart, ingen var hjemme. «Boble bom bom, — manden i huset var da hjemme,» boblet stemmen. En skøieragtig lyst kom over mig, jeg ropte saa høit jeg kunde:

«Nei da, jeg er slet ikke hjemme — aldeles ikke. Jeg har været borte mindst en halv time!»

Det kniste og fniste og boblet inde i kjøkkenet. Da Sevat lunket opover veien igjen, kunde vi tydelig læse baade paa ryggen og sækken hans, at det oplevede gik langt over hans forstaaelse. —

Ja, hvor mange rare folk vanket der ikke paa Lauvlia! Der kom baade høgt og lavt, like til fantefolk. De fleste søkte ind i kjøkkenet, kaffe« kjelen var jo saa letvint at faa liv i, bare de blev tversit« tende og tok det med ro. Og den kunst kunde de alle.

En sommernat vaaknet vi ved, at noget ruslet uten« for væggen. Det var tydelig nok en, som lusket om« kring for at nappe noget. Det viste sig, at vi gjettet rigtig. Gjennem gardinglyttet skimtet vi bygdens mest langfingrede kar, som med den stør« ste aandsnærværelse spurte:

«Dere skulde vel ikke ville kjøpe gjeiteprim vel?»--«Alt som du

finder, er mit!» sa han til tjenestegutten sin, som fandt en hestesko oppe

paa storveien.---

Værst av alt var de kjæmpestore myretuer rundt om huset. En dag var peisestuen saa fuld av de livlige smaakryp, at det var rent uhyggelig. Der var intet andet at gjøre, trods vort fredelige sindelag maatte krigen erklæres. Og nu begyndte en utryddelseskamp, som neppe verdenshistorien har set sidestykke til. Smaabæsterne forsvarte sig som rasende japanere, bandte og svor av glødende fædrelandsbegeistring og sprutet os svidende edikkesyre like i fjæset. Det saa rent haabløst ut. For fem millioner

En sigdølfaldne tapre myldret mindst ti millioner nye frem, som bet og sprutet med dobbelt raseri. En vaabenstilstand viste sig at være absolut nødvendig.

Lars Lia, som vi hadde valgt til vor anfører, rystet betænkelig paa hodet og skraadde sterkt. Det var tydelig, at han omgikkes med nye morderiske planer; de skulde tilpers, mente han. Saa fortsattes krigen værre end før, og endelig maatte de tapre forsvarere bite i græsset efter en sidste kamp saa haardnakket, at slaget ved Sedan vilde været den reneste barnelek i sammenligning. De trassige smaadjævler maatte indgaa paa de mest ydmygende fredsbetingelser: peisestuens øieblikkelige røm« ning av samtlige reservetropper. Alle sukkerskaaler og andre søtsaker i Lauvlia forpligtedes for fremtiden til at bli urørte. Da skulde jo alt være godt og vel, mente vi.

Men en dag opdaget vi, at de listige hyklere hadde samlet sig i en gjennemhullet gammel raatastok like i nærheten. Her hadde de ført et syndig liv i sus og dus og pekt lange fingre ad os, mens de paa nyt bygde videre av alle kræfter. Dette gik for vidt! —

To tømmerhaker blev hugget hvast i den gamle raatastokken, og ned« over jordet bar det like til stranden. Her tok vi baaten vor og slæpte det nye babel efter os, til vi naadde strømmen, saa sa vi farvel. Da de arge smaadjævler saa sig overlistet og overlatt til Sigdals store ocean, blev de alle rasende. De reiste sig paa to med lynende øine og dirrende følehorn, truet med knytnæver ad os og skj eldte os ut for det værste pak, som nogensinde var kommet der til bygden.

Var vi i fiendskap med «mauren», fik vi fuld erstatning i alt det andet deilige dyreliv, som tuslet og flagret sig ind til Lauvlia. Hvepsen glemte at stikke og bygde troskyldig sit kuleformige rede over vinduet inde i vort soveværelse. Meiserne flakset frygtløse om i værelserne, satte sig paa min skulder, og maatte rent jages ut, naar de blev altfor besværlige. Utenfor peisestuen kaglet røien mellem tuerne fulgt av sine deilige smaa« unger. Vore kalkuner, høns og ænder med sine kyllinger og andunger skulde sandelig faa se, at der bodde likesaa fint og fornemt folk oppe i skogen. — Et par kjør, nogen sauer og et litet lam ruslet fredelig omkring huset og gjorde i stilhet al den ugagn de kunde i vor frugthave og i

135blomsterbedene. Duerne holdt et frygtelig spektakkel. Bare de trodde, vi kunde ha litt erter eller gryn i den lukkede haand, kastet de sig i en stor sværm over os og hang kurrende med flaksende vinger og dækket os helt

fra hode til fot.

Nede i kjælderen smat røskatten muntert om paa jagt efter de fine smaa spidsmus. — Men oppe holdt barna paa at leke med to nydelige smaa hareunger, som trippet paa bløte pusselanker fra den ene krok til den anden.

Selv gauken maatte titte paa al herligheten i Lauvlia. Han satte sig paa taket og gol slik, at tonen hoppet langt over bjerketoppene og det blanke vand helt bort til Baaneberget.

Og Baaneberget spil* let sin stille musik i vid« underlig straalende speil« billeder. Saa sank dagen.

Asperne raslet svagt, og aftensolens sidste døende solglimt svandt fra det fjerne Norefjeld. Da løftet Andersnatten sit mørke tungsindige kjæmpe« hode over alt andet.

Som et vældig troll stirret fjeldet over til det lille Lauvlia. Speil« billedet stod som en svart søile fra den ene bredd til den anden. —

Hvor forunderlig ensomt — men allikevel saa trygt og hjemlig! Natte« drømmen kom igjen og hvisket sig stille ind i sindet paa bløte florlette vinger. Gamle Andersnatten stirret og stirret i ensom dyster majestæt, til

St. Hans paa Lauvlia

136det første glimt av dagen atter viste sig med gylden glans paa toppen av det nakne Borrefjeld.

Om vinteren var sneen saa høi, at den dækket skigaren langs veien.

Andersnatten

Solen blev borte bak de høie skogaaser i et par maaneders tid, og tiuren sat stur og trist oppe i den snefulde grantop. Rundt husvæggen myldret det med spor av ræv og hare, røskat, ekorn og den vævre lille markmus.

Røien satte sig som en gammel kjending i en liten bjerk tæt ind til vinduet, nappet i raklerne og tittet ind.

For et yrende liv av deilige smaa vinterfugler kunde det vel ikke være i bjerkene utenfor mit ateliervindu. Der skvatret trost og fløitet dompap. Gulspurv, snespurv og meiser hang flagrende under de rimfulde rakler,

137Det sner og sner

enkelte styrtet sig modig burns mot glasruten forbauset og arrige over, at de ikke kunde nappe et par dovne fluer indenfor.

Naar det led mot jul, da snedde det slik, at alt svandt bort i det uendelige hav av stille dalende snefokker. Den svarte kongefuglen med de blodrøde øienbryn sat i grantoppen, glemte alt og sov ind i vinter» drømmen dækket av snelaget, som med sin hvite tyngde bøide træets top.

Noget underlig mørkt kom baskende gjennem sneen ned ad veien. Det lignet mest et uhyggelig eventyrdyr; men litt efter litt løste det sig op til en mand med hest og et stort tungt læs.

«Halstein kommer!» ropte ungerne, og da blev det liv og glæde.

Utenfor stanset den lille raggete hesten hvit av rim og lange istapper. En kraftig halling stelte med det tunge læs av rakørret, rensdyrkjøt og gjeiteprim. Øverst paa læsset laa en rensdyrskalle med store vakre horn.

138Vintermorgen Røien utenfor mit ateliervindu

«Goddag, Kittelsen, naa kommer jeg med hønna til dig, gut!» hilste han muntert. Det skulde vel bli en liten julehandel iaar ogsaa, mente han. — Han hadde rakørret — ekstra fin vare, aldeles ipperlig vare! Og slikt gjeiteprim som hans fandtes ikke make til. Og slik dyrestek — ja den var nu saa godt som bortbestilt paa forhaand til bygdens bedste kakser, —

«men e— du veit, vil du ha, Kittelsen, saa--»

Vegten kom frem, og handelen blev meget livlig. Tunet lignet en myretue, for alle i huset maatte ut og se paa Halstein. Vi skulde smake litt paa gjeiteprimen. Halstein skar med tollekniven sin og delte ut. Saa tog han sig selv en skive, la den meget forsigtig paa tungen, smattet og

smattet og vrængte øinene med alvorlig kjender« mine:

«Aa aldeles fin«fin vare, ipperlig vare, det er egte gjeit i dette primet, det kan du forlate dig paa.» — Efter handelen maatte vor gamle ven ind for at faa en varm kaffedraape og prate litt. Vi lusket ogsaa en liten dokter i kaffekoppen; men glemte heller ikke den vesle raggetassen med havre og hø.

139«Ja, min kjære Kittelsen,» sa Halstein, «du er et likkeligt menneske, du har det godt. Du har en vakker kone og vakre, friske barn! (Her fniste de altid utaknemmelige efterkommere.) «Og saa er det det, at det

følger velsignelse med dit arbeide, du vil bli agtet og æra. Men jeg, hvad har jeg igjen? — jeg er jo nødt til at sætte op prisen baade paa ør* reten og gjeiteprimen, skal jeg ha noget at leve av. Og det blir jo saa godt som bedragels og sind. Aa kjærringa mi har sagt saa mangen gang: Du Halstein, du Halstein, det kan bli tungt for dig at komme ind til vor Herre med al den rakørreten og gjeiteprimen, du har paa samvit* tigheten.»

«Sludder,» sa jeg. Selv om du snøt vor Herre paa en gjeiteprim, gjorde det s'gu ingen ting. Der blir nok en liten plads for dig saa vel som for mig, kjære Halstein.»

«Aa nei, aa nei, kjære Kittelsen, det var nok ingen sak, hadde jeg bare med dig at bestille, da slåp jeg nok ind. Du er saa snild du. — Jeg er nødt til at juge og skrite op varerne mine, — du har ikke behov for slikt. Der staar velsignels' av arbeidet dit!»

«Aa, jeg vet ikke, Halstein. Jeg har saamen længere end du faat dra omkring med mit læs fra dør til dør, før nogen forstod, at det var egte gjeit i primen. Desværre har jeg baade hat bruk for skryt og salg av primen, jeg med.»

Da blev Halstein hidsig. Han dunket den tunge hallingnæven i bordet:

140

Vintermorgen«Ilaa var detta for nokko?»

«Aa fi, at du kan si slikt! Veit du, haa du er. — Du er en troskildig fir, som jeg skulde lure og narre naarsomhelst. Jeg skulde lure dig som

en aarsgammel unge, for det fins ikke vondt skapt i dig!»--

«Jeg tror, vi tar os en liten dokter til jeg, Halstein.» —

Om sommeren ved St. Hanstid hørte vi bjeldeklang, rautning og rop langt borte. Lyden steg langsomt nærmere og nærmere, indtil det samlet sig i et eneste øredøvende spektakkel oppe paa veien under de vaarlyse bjerker og de friske graner.

141«Halstein kommer!» skrek atter ungerne. Jenter og gutter, — hele huset styrtet op til grinden for

at hilse paa Halstein.--

Og saa kom han Hal* stein. Nu var han rigtig i sit element, i sommer* stemning! Hatten i haan* den, i skjorteærmer og sølvknappet vest, bred og mægtig, tørrende sveden av panden med sit røde gamle lommetørklæ. Bjer* kene hang sit lyse løv over veien. Bræg, raut og klokkeklang lød omkring Halstein, som smilende rakte sin næve over grinden: «Goddag, her har dere mig igjen.»

Men nu hadde han det travelt, det var ikke mer, end han og de to døtrene hans med hallingtuster i haaret magtet at styre den store bølingen, som var lei den støvete landeveien og absolut vilde ind i skogen.

Nede i svingen snudde han og svinget lystig hatten til avsked. En lys støvsky steg op i solskinnet efter det lange tog, og brølene og klokke* klangen lød svakere og svakere, indtil alt forsvandt langt, langt oppe i bygden. —

To store fugler kom en solskinsdag seilende med mægtige runde vinge* slag høit over hustaket vort. De lange halser og ben strakte sig i ret linje, vingerne basket, og skriket skringret som lyden av en trompet.

Det var «heggren», sa Lars Lia. Den holdt til der oppe paa Flya ved de smaa tjern, hvor sjelden mennesker kom, der vandret den om høiere end en stor sau. Den skjulte sit rede mile*

144

Rose r og fioler!

Heggrenvis borte, og søkte de ensomste steder. Ulykke og forbandelse fulgte ved at dræpe en hegg'r.

Oppe paa Flya strakte fjeldet sig i endeløse fiater, hvor det nøkne

Oppe paa Flya

sprukne skalberg klang under foten, saa litt mos og lyng, og hist og her stod en underlig forvreden furu, seig og kraftig med rotterne boret ned i bare graastenen.

En skræmt and flakset op fra et litet tjern mellem brune tuer og kroket dvergbjerk.

Sølvskinnende myrdun hvisket i angst: «Tys, tys, hvem er det, hvem er det?»--

143Da huldra forsvandt

Vinden har sopt det haarde fjeld til en graakold og nøken vei. Snehvite dun i brune myr længter paa ensom hei.

Flokker sig sammen i liten ring paa det triste nøkne sted. Skjælver og bæver — titter omkring, lytter i ensomhet.

Høit deroppe svæver en sky, —

hvor høit til den store gud! —

Der sitter han langt bak det blaanende blaa,

med sine mægtige bud.

Sænker sin store taushet ned over det triste fjeld. De hvite dun paa den brune myr bæver i graat om kveld.

Længselen stiger med dirrende fryd; men glæden er blandet med sorg. Mægtige toner uten lyd svarer fra himlens borg.

Aa fattige fjeld, hvor hjemlig skjøn er din graatunge ensomhet. Vi sender en liten bævende bøn i den gyldne aftenfred!

Stille, stille svæver den op i det blaanende himmelhav. Sidste solguld paa tjeldets top synker i dypen grav.

Den store lampe slukkes saa stilt, natten følger paa kveld. Drømmene synker med dugdraaper mildt over myrdun i vilde fjeld.

144«Nu har vi ikke saa langt igjen,» sa Lars Lia, «derborte ligger Hiaasen, der bor hu gamle Kari. Men like der, hvor skaugen ser ut som en tust, ligger det vesle vatnet, hvor heggren holder til, og det maa vi sjaa.»

Tjernet var skjult av den mørke granskog, som stod saa tæt, at ikke det mindste glimt av vandet var synlig, før vi med ett stod like ved bredden.

Da suste og hvinte det av tunge, sterke vingeslag. To store, rare fugler svang sig op fra sivet, — det var heggren. I større og større ringer kredset de op i luften med sine skingrende trompetskrik, indtil de saa ut som smaa mørke punkter, saa seilte de pludselig i en eneste strakt linje langt, langt bort i luften, til de ganske forsvandt.

Deroppe paa Flya strøk vi ofte om ganske som et fantefølge. Lars Lia med nisteskræppen, lang og tynd som en traad, men stadig like munter og fuld av lystige historier. Jeg med en bakmeis med alle tegnesakerne mine, og min kone med den mindste paa ryggen, tullet ind paa fantemaner. Rundt om os fulgte alle de andre barna med leven og lystighet. Et muntrere følge skulde vel ingen ha møtt. Luften var saa frisk og let. Vi kokte kaffe, plukket multer og tok med os store tuster av deilige myrdun og den friske dvergbjerk.

Hvor hyggelig det var paa Lauvlia, naar vi kom hjem efter en slik tur!

Mange billeder og tanker har vandret ut fra det lille atelieret med bjelkevæggene deroppe.

Julekvelden med barna syngende i ring om juletræet, bedstefar, Lars Lia og en anden gam» mel husmand haand i haand med barna og med taarer i øinene. De hadde aldrig oplevet slikt, sa de, det var jo som i selve paradiset.

Det første nytaarsny kom listende over de mørke grantopper, bare et litet svakt glimt av Lars Lia

145Fot. TI lifting

Lauvlia

maanen, et tyndt halvrundt rids saa sørgelig ensomt. En erindring fra min

barndom steg vemodig frem.--Jeg husket igjen, da jeg som liten gut

holdt mor i kjolen, mens hun gik frem og tilbake paa gulvet og sang den lille visen om den stakkars forskræmte haren inde i den store triste skogen:

Jeg var mig saa liten en hare, i skogen, der monne jeg fly og fare. Saa kom der en jæger, han var ikke sen. Saa skjøt han haren om vinteren.

Saa bar han mig hjem paa ryggen sin. Hvad ondt har jeg gjort mennesken? Og flaadde saa av mig mit laadne skind. Saa plager de haren om vinteren.

Saa satte de mig paa et stekespet. Hvad ondt har jeg gjort mennesken? Og basede mig i smør og fett. Saa plager de haren om vinteren.

Saa lagde de mig paa sølverfat. Hvad ondt har jeg gjort mennesken? Og skar mig saa op til jomfrumat. Saa plager de haren om vinteren.

146Glæden var stor, da det første solstreif atter viste sig i peisestuen efter de mørke vinterdage. Den lille flygtige solflekken lyste muntert paa den brune bjelkevæggen. —

Livets korte lykke mellem de store, store skygger.

147TH. KITTELSEN

Født 27de april 1857 Død 21de januar 1914IvimfsW

øø ZvoPj